

Johes gerson Cancellarius
Parisiensis. ✠

De consolatione theo-
logie. ✠

Būmariū dicendorū in sequenti libro

Proemio notant quattuor
cause theologice solonis q̄ s̄t **S**pes. **S**criptu-
ra. **P**atietia et **D**octrina. **I**n p̄mo metro de
flet̄ miseria ciuū dissensiois. **I**n p̄ma p̄sa p̄
mi li. colloquunt̄ mōch̄. i. solitari. et volucer
.i. nūci. in t̄medi. sup̄ statu pegrini seu viato-
ris. et de ei. solone p̄ theologiam. **I**n 2. metro
ponit̄ laus theologie in h̄ q̄ ē efficac̄ cōsolari.
In sc̄da p̄sa ponit̄. p̄ q̄ theologiam suā solone
ne inchoat vbi et vnde definit̄ p̄hica solone. i. q̄
cūda agim̄ an̄ oculos iudicis cūda cernētis.
Ampli. q̄ sp̄lex ē iudiciū dei vñ p̄surgit̄ i nob̄
spes et tior. et quō se comitant̄. **A**mpli. q̄ cū so-
brietate p̄t vtilit̄ recogitari et t̄di p̄sideratio in
dicioz dei i p̄destinatōne et reprobatiōe sic fec̄
ap̄ls. **E**t deū q̄lit̄ orit̄ inde solone intima et sol
exptis cognita. **I**n 3. metro agit̄ de sentimē-
to tal̄ solonis. **I**n p̄sa t̄tia agit̄ p̄mo i sp̄ca
li si cā sit aliq̄ cur de. istū v̄l illū p̄destinauit̄. **P**e-
inde cū q̄ cautela tal̄ p̄sideratio in p̄ticulari de-
beat aut possit̄ admitti. **D**emū q̄ pacto p̄t q̄eta-
re spes i deo. **I**n q̄rto met̄ ponunt̄ exempla
quō p̄ tentatiōes nō euellit̄ spes. **I**n q̄rta p̄-
sa t̄dit̄ p̄mo in q̄ spes p̄sistit̄. et q̄ de nullo h̄ ē de-
speradiū. **A**mpli. quō p̄ sūmā despatōne venit̄
ad spem. et q̄ntū sit vtil̄ p̄sideratio dīne p̄desti-
natiōis. **R**ursū agit̄ de corroboratiōe sp̄i exem-
plo scōz. et quō stat cū libertate. nec t̄n plene p̄t
h̄ intelligi sine gr̄a dei q̄ ē vnatio docēs de oib̄.
In q̄ntoz vltio met̄ ponit̄ p̄patio cuiusdā
nante q̄ ex medijs t̄p̄statib̄ exilit̄ i locū tutū
De sc̄do li. tabula **E**t secretū

In p̄ma p̄sa sc̄di li. fit̄ p̄mo de statu peregrinū
in t̄ferēdo de varijs sp̄eb̄ falsē sp̄ei. et addēdo
q̄ ex p̄sideratiōne dīne bōitat̄. oia libere guber-
nat̄. sūmū sc̄da cā theologice solonis. **I**n p̄-
met̄ reprobaf̄ op̄io p̄hoz q̄ de. agit̄ de nēcita-
te natue sic sol lumē suū. **I**n sc̄da p̄sa dat̄ rō-
cur dīna volūtas nō ē dicēda agē ad ex̄ de nē-
tate nature. **Q**uō p̄terea p̄cedit̄ alit̄ theologiam
q̄s p̄hica. **A**ddit̄ distinctiō trimembris de volun-
tate humana et de conformitate eius ad diui-
nam. **I**n 2. metro declarat̄ qualiter affectiō-
nes et industrie q̄ sparsim s̄t in brutis animalibus:
colleat̄ s̄t in hoie et i ei. rōne cui s̄dit̄ ei. appe-
titus. **I**n t̄tia p̄sa fit̄ p̄q̄stio sup̄ difficultate
quā patit̄ liberū arbitriū i regēdo corp̄. p̄for-
mit̄ ad rectā rōne et de mō p̄formadi volūtatē
hūanā dīne exēplo ch̄ri. **T**ādē cā reddit̄ de va-
rietate iudicioz hūanoz. **I**n 3. metro dat̄ rō-
diuersificatiōis iudicij rōnis p̄ similitudinē lumis
visi p̄ nubes aut i speculis variatis. **I**n q̄rta
p̄sa fit̄ inuestigatio q̄lit̄ adiuuat̄ libras arbitrij.
Et inferit̄ q̄ nihil ē casuale v̄l fortuitū i ordie
ad p̄mā cāz. et iux̄ quē sensū ipsa possz dici for-

tuna v̄l fatū. **A**ddit̄ q̄lit̄ ex his q̄ de. inuenit̄
reuelassez p̄scimisse pulcerrime et salubres v̄ita-
tes elucescūt. **I**n q̄rto met̄ docemur sub ex-
emplo q̄druplici q̄lit̄ inseq̄ debem̄ dei volūta-

Tabula tertiū libri. **E**tem.

In p̄ma p̄sa t̄tū libri p̄ recapitulatiōne incho-
at sermo de solone theologie p̄ patiam. descri-
bit̄ qd̄ sit zelus. **I**n p̄mo metro docet̄ p̄ sil-
tudine ignis et fuliginis q̄ntū piculosus ē zelus
si nō gubnet̄ rōne. **I**n sc̄da p̄sa deducit̄ hoc
idem p̄ affectū hūanos. dādo cām cur zelus tur-
bat iudiciū velut in somnijs. **Q**ual̄ p̄terea ze-
lus esse debeat tā in habētib̄ auētem regitiuā
q̄s i carētib̄ ea. **D**eniqz notant̄ p̄les cause tur-
batiue zeli i rectorib̄. **I**n 2. metro laudat̄ vi-
ta solitaria sibi vacās. **I**n t̄tia p̄sa fit̄ p̄mo
de illoz zelo q̄ non h̄nt regimē aliqd̄ publicū
docēdo s̄t q̄busdā regul̄ q̄lit̄ et vbi debeāt vti
v̄l nō vti zelo suo. **I**n 3. metro docemur q̄
q̄libet sit p̄tēt̄ vocatiōne sua et f̄z illā b̄n agat
et ita p̄derit̄ oib̄ nec se ledet̄. **I**n q̄rta p̄sa de-
clarat̄ quō solitari. p̄t oib̄ p̄ficē. **D**eū s̄biūgit̄
p̄mo de patia q̄ i ea solone theologica reponat̄.
In q̄rto metro ponit̄ vtilitas patie s̄t exem-
Tabula q̄rti li. **E**p̄lo Job afflicti.

In q̄rto li. p̄sa p̄ma loq̄t̄ de trepidatiōne p̄scie
hūane respectu iudicioz dei. **E**t q̄ nihilomin̄
labores assumēdi s̄t p̄ republicaz adiutorio ali-
ozū s̄dādo se in doct̄na sac̄. **I**n p̄mo metro
dat̄ rō cur de. legē naturalē dedit̄ i sc̄ptis lapi-
deis. t̄hic i euāgelica lege repetiuit̄. **I**n sc̄da
p̄sa ponit̄ diffuse distinctiō de sp̄lici certitudie
addēdo q̄lit̄ intelligi deat̄ illd̄. **B**regl. **B**onaz
mētū ē culpā aḡscē. vbi culpa n̄ ē. **E**t q̄lit̄ p̄t
h̄ sine mēdacio fieri. **I**n 2. metro docemur q̄
lit̄ vti debeam̄ scrupulis orientib̄ ex p̄teritis
culp̄is. **I**n t̄tia p̄sa fit̄ itez p̄mo sup̄ eadē re.
docēdo q̄ serenatio p̄scie p̄ sentimēta deuora:
n̄ ē signū efficac̄ dīne gr̄e ḡtū faciētis. **A**ddit̄
de mō se h̄ndi resp̄cū scrupuloz p̄surgētū cir-
ca ea q̄ s̄t posteri. agēda. et q̄l̄ certitudo sufficit
et vñ colligit̄. **I**n 3. metro loq̄t̄ q̄ p̄cepta le-
gis nature. s̄t etiā p̄cepta fidei ac legis euāgeli-
ce. p̄q̄redo de errorib̄ p̄tigētib̄ circa ea. **I**n
q̄rta p̄sa loq̄t̄ incident̄ de theoloḡ. et iuristis
q̄les eē dērent et q̄les aliq̄ s̄t. **C**ōcludēdo q̄ in
moralī negotio nō p̄t vniuersalis ars t̄di q̄ cō-
ferre sufficiat certitudinē in p̄ticulari q̄libz agi-
bili q̄n p̄surgē possint scrupuli mētis inq̄ctati-
ui. **I**n q̄rto metro docet̄ quō pax mētis pos-
sit aut debeat inueniri. **I**n q̄nta p̄sa ponit̄ s̄t
p̄sona theologie gr̄adis ozo solatoria sup̄ ca-
lib̄ hūanis. noiatim illius q̄ t̄nc fr̄aciā. p̄tur-
babat. **C**ōcludēdo sup̄mū solatiōis theologie
gradū in animi p̄paratiōne ad martyriū

Libert primus de consolatione theologie

Necūq; scripta
sūt ait magn' ille disci-
pul' theologie Paul'
ad nram doctrinā scri-
pta sūt vt p patētā et
consolationē scripturaz
spem habeam' Cōueniūt aliqñ sup b
xpo volucer cursor leuis explicās vias
suas. Et mōch' in religiōe degēs Qui
vt vidit q volucer sibi notissimus ad se
vēit de lōginq; multa qdē sup multis. s;
multa pl' plurima sup aduēa qdā germa

no suo p̄rere disposuit. Cui' iquisitio/
nēz alteri' respōsiōnē: sequēs dialogus
explicabit z b p q̄tridū s; tēgono cōsi-
derationū. Que licz ad iuicē p̄municēt.
erit tñ appropriati' p̄ia de consolatione the-
ologie. p̄ sp̄z i p̄tēplatiōe diuini iudiciū.
Scda p̄ scripturā in reuelatiōe regimīs
mūdi. Tertia p̄ patiaz i zeli moderatiōe.
Quarta p̄ doctrinā in p̄scie serenatione
De' at patiet' consolationis: p̄solet nos in
oī tribulatiōe nra. et det sermonē rectū
in ore duoz Quoz volucer sic incipit.

Primū metz primi li. i q̄ defletur miseria civilis dissēsiōis

Sepe pegrinas volucer trāsmis' in oras
Regrediēs. patrie menia iam video
Dulcis aue natalis hum'. tu frācia felix
Inclya parisius nobile palladium
Heu qd id est? seno bellonam cerno tu/
Civilis furere sanguine cuncta replet **C**onultu
Spiritus in medium missus vertiginis errat
Obtruncant gladijs mutuo se proprijs
Carcerib' trudit. alios aut flumine mergunt
Membraq; torturis plurima dilaniant
Pars queuis dici pietas vult publica curans
Cōmoda que patrie viscera rumpit/ouans
Iusticie vultus/atrox mentitur erinis
Rex iuuo te clamans regia sceptrā rapit
Eruperant scyllam cathilnaz crimine vincunt
Uim pro virtute bellicus horror habet
Non pater a natis tutus. fratremq; perire
Vult frater. soceri mors venit a genero
Clerum miliciam ciues sine lege reclusos
Carcere: plebs rabida sicut oues iugulat
Nullus adest nostre respectus religionis
Iura sepulture denegat impietas
Quisquis opes vel diuitias famatur habere
Obijcitur titulus proditiōis ei
Eligit hic partem neutrā defendere partis
Dox vtriusq; patet innocuus iugulo
Nec satis est alijs vni se tradere parti
Vt se flagicij conscelerent paribus
Quid q te patriam pulcrā violare vocatur
Extera gens? hostis te lacerando rapit
Nulla fides pietasq; manet confunditur omne.
Fas q; nephas regnat horrida thesiphone
Extremos nonne fuerat iocundius indos
Aut glaciale solum me penetrasse prius?
Aduenastu felix alia te parte receptans

Nō p̄ intellectu hui' dialogi q
volucer ē intellect' discursiuus
et ratiōnatiu'. Monachus ē in-
tellectus meditatiu' et inquisiti-
uus. Peregrinus est homo cont-
emplatiuus simul et actiuus.

Sciendū pro intellectu hui' libri
q dominus Johannes Berson
habuit fratrem monachū ordinis
Celestini At cū ipse frāciaz p̄p̄-
minas ducis burgūdie relinq̄ret.
fecit hūc dialogū. sic q volucer
sive nūcius respōdeat monacho
fratri suo p se ipso pegrino Inci-
piens vbi Boeci' i de cōsolatiōe
phie dimisit scz de cōsideratione
dei iudicis circa act' hūanos ad
quā phia pducit Sed qualē re-
tributionē bonoz: et maloz dāna-
tionē index faciet: theologia hic
lucide ostendit.

Libri de consolatione theologie Prosa

Nam patet oculis non mala tanta tuis
Alex monachus h' degit sua claustra subibo
Ac de fratre suo fecero verba sibi

Prima prosa primi libri.

Colloquuntur monachus id est solitarius. et volucer id est nuncius intermedius super statu peregrini seu viatoris et de eius consolatione per theologiam.

Monachus

Et ne volucer quem video?
Et certe is est. Dic precor o volucer vni venis? que noua fers? quis ad me te modo fors attulit? Volucer Scito monache. quoniam in Constantensi concilio generali cum germano tuo conuersatus usque finalem summi pontificis egressum. tandem diuerticula querens exiit cum eodem. qui iuxta cognomen suum peregrin' effici maluit in terra aliena quam ad suos huc regredi. Monachus Satis est o volucer. si certum me facere poteris. quid agit dilectus anime mee quid amor cordis mei. Nonne dolet velut exulem se fieri. in ignota et longinqua regione. ubi linguam quam non nouerat audit? Nonne subtristis est se poni sub modio vel in obscuris sicut mortuos seculi. qui lucem super candidalabrum fuerat institutus? Volucer Nihil proorsus monache. temporum tempestate peruersa propter diuturna animi perpetuam qua sibi prouiderat. omnia que occurrissent equanimiter toleranda Gaudet potius in domino. magnificans eum. et exultat spiritus eius in deo salutari suo. deputans se adiutum meritis et precibus aliorum. Itaque de se securus. et in se domino miserate tranquillus: desinet miseriam patrie prope indignissimam sorte. Cuius tamen calamitatis media pars non est sibi nunciata. quam oculis propriis horrens intueor Qui etiam super perculcatione veritatis et iusticie ploras ingemiscit. Miserabile denique ciuitatis celeberrime desolationem tamquam hieremias ruinas hierusalem lamentat. Monachus Quia ratione fieri potest o volucer. quod exul a patria. a parentibus. a propinquis. a notis et amicis non angustetur in corde non in animo conturbetur? Volucer Monache nihil difficile est volenti Deministi puto ut aduena

noster spiritus in medijs etiam turbis et urbibus solitudinem sibi quasi dilexit. Solitudinem loquor quam est a curis forissecis et hominum calumnijs vacatio. probans illud sapientis. qui minorat actu percipit sapientiam. Monachus Scio volucer et expertus testor. Volucer Ecce autem nunc eloquar fugiens et mansit in solitudine expectans eum qui saluum se fecit a pusillanimitate spiritus et tempestate. quoniam vidit iniquitatem et perditionem in ciuitate. Euolauit sicut passer crepta de laqueo venantium. Undique nimirum sibi parabant insidias ridicule. Enatauit ut potuit a naufragio reipublice. postulas si forte postmodum sit spes Nihil tandem se videns aduersus currentem furoris impetum nitendo proficere. desiliit aliorum a curru publici regiminis cedens raptui perualentis neque cie et malicie quam ad presens non vicit sapientia Monachus Vincet tandem aliquando crede mihi volucer. Magna quippe et fortis est virtus et super omnia vincit ac perualz. Volucer Veritas o monache quam vincit nescio. habet vnum proprijs oculis inspicio in voce ysaie quod peruersum est retrosum iudicium et iusticia longe stetit. quod corruit in platea virtus et equitas non potuit ingredi. quoniam facta est virtus in oblivione et qui recessit a malo prede patuit. Quo potest videre est flitatem non qualemcumque heticam puritatem in via mandatorum dei quam perambulat vicos et plateas erecta cervice insultans catholice virtuti cum defensoribus suis. preterit eos pedibus sordidissimis. Ne de ipsis tamquam domina victoriosa triumphare glorietur Monachus Proh dei atque hominum fidem dic oro volucer vni talis euersio. Nonne sancta generalis synodus quam pro virtutis tuitio principaliter instituta fuerat se culericem huiusmodi virtutis exhibuit atque protectorem Alex hac inter quarela ommissam volo quomodo cupit animus ex te agnosce quibus exercitijs se refouet fratrem quem torpere neque putat ueris inertis ocio. quibus insuper armis spiritualibus aduersus inimicos fortune seuentis impetum cogredi solitum est ne tristitia seculi que mortem operat ipsum vel desiciat: vel absorbeat Volucer De vera et solida peregrini consolatione tecum sermonem habiturus significo in primis quod eam accipit doctrine theologia quam comitem se dedit peregrinationi

sue. Ab infantia enī sacras litteras no-
uit neq; furor hostilis neq; terroꝝ puer
tere potuit quī psequeatur iter suū de q̄
sapiēs. Attingit ergo ait a fine vsq; ad
finē fortit̄ et disponit oīa suauit̄. Hanc
amaui. et exq̄siui eā a iuuetute meaꝝ q̄si
ui sponsam mihi eā assumē et amator fa-
ctus suꝝ forme illius. Sequit̄ cōsolatio
intrans ī domū meā p̄q̄scā cū illa. Nō
enī habz amaritudinē puerfatio illius.
Nec tediū cōuictus illiꝝ s; leticiāꝝ gau-
diū. In cuiꝝ p̄coniū ita libz metro p̄gē.

Secūdum metrum primi

In quo ponit̄ laus theologie in hoc q̄
est efficax consolari.

Helix theologus pulcra sophia
Qui vult a puero se dare sp̄saz
Que castū tenero strigit amore
Eius se vocitans iure sororem
Casus se sociam prebet in omnes
Ac vite releuat tedia meste
Solatur resonans cātica sion
Securo q̄ regit limite gressus
Spes et vera fides concomitantur
Et diuinus amor quadrag; virtus
Pudens sobriag; fortis et equa
Donorumq; cohors iuncta beatis
Ad te si tribulans fors ruit vlla
Duris increpitans torua flagellis
Perstes impauido suscipe vultu
Nam sic viuatur est pax in amaro
Nam si flāmigeris intonat ether
Fractus fulminibus. totus et orbis
In se dissiliat. si caro cedit
Dens esto stabilis sede retenta
Nec tu quesieris herculis arma
Nec gaudens validis viribus artus
Plus horrenda satis q̄ superarit
Hac iutrice potes perdere monstra
Infandas herebi carmine pestes
Vicit quādo lyram temperat orpheus
Dollescunt lapides flumina sidunt
Sed se non superat victus amore;
At vero cithara dum modulatur
Pastor postea rex carminis odas
Quas aptat frenesis ocyus exit
Nequam spiritus a rege saule
Ergo nemo satis theologie
Laudes extulerit tanta patrantis

Qua cure fugiunt. mens hilarescit
Que virtute sua monstra trucidat
Cuius vi rapitur aduena degens
Terris ad nitidum scandere celum
Excelsa residens cernit ab arce
Fortunam merito rectus vtranz

Secūda prosa primi

vbi ponit̄ p̄mo q̄ theologia suā p̄solati-
onē inchoat vbiꝝ vñ desinit p̄hica con-
solatio.

Monachus

Ure q̄dem laudaueris theologiā volu-
cer. S; ī p̄solatōe recipiēda s; fortuitos
casus p̄tra vanā mūdi felicitatē. Tur nō
suffecerit celebris ille dialogꝝ p̄hie cum
Boecio. q̄ p̄r̄ elegātī stilo breuiz splē-
dido cōpositꝝ est. sentētias grauissimas
atq; verissimas ī se tenēs? **V**olucē
Noli mirari mōche. si theologia p̄hie
p̄ficiat q̄m sicut naturā grā. sicut ancillā
dñā. ꝛ discipulā mḡrā. sic t̄ps eternitas.
sic rōcinationē intelligētia. sic visibilia:
ea que nō vident̄. Sic theologia p̄hiaz
exupat quā nō abijcit s; ī obsequiz sumit
Est at̄ lex d̄nitatis ꝛ ordo. vt sup̄ma in-
ferioꝝ iūgant̄ ad sup̄ioꝝ īfimaꝝ more cō-
catenatōnis veluti plato loq̄bat̄ q̄ ī cor-
palibꝝ argētea: ī sp̄ialibꝝ aurea vōbat̄.
Et plane hāc in scala iacob graduū figu-
ratōe accipimꝝ. Propt̄ea s; cōp̄edio p̄-
cedētes īducemꝝ theologiā īchoantē h̄i
bū ab illo sup̄mo q̄ p̄hia p̄solatōnē suā
apud boeciū t̄minauit. Ita ei recto bre-
uiatōꝝ ordie p̄cedet theologia sursum
machinā sue deductionis erigēs si p̄hie
sibi sūdāmētā s;strauēit. Quale h̄o sit il-
lud q̄d postremū p̄hia posuēit puto me-
misti. Dagna ei vob̄ ē inq̄t si dissimula-
re nō vultis nēitas īdidā p̄bitatis cū
q̄n̄ oculos agitis iudicis cūcta cernētis.
Volucē **V**eni volucēꝝ q̄li p̄ncipio
exordiēs q̄li p̄t̄a medio p̄grediēs huc
vsq; p̄cesserit retineo. nimir q̄ studio li-
bri illiꝝ ab adolescētia vebemēt̄ incubu-
erit. **V**olucē **C**ōgratulor eruditioni
tue. Siquē ab hac sentētia q̄ p̄hia. desit̄
nit. theologia suā cū p̄grino p̄solatōnē
iniciat q̄lis sentētia formalit̄ in augusti-
ni soliloq̄o posita ē. Et certe paulus dū

Libri primi de consolatione theologie

ad hebreos scriberet collaudaturus virtutem fidei/ proposuit symbolū natūe qd hoibus p oī tpe necessariū fuit. **C**redē ei oportet accedētē ad deū q̄ ē. z inq̄rētibus se remunerator sit. **A**t nō deus ip̄e q̄lis iudex existēt. q̄lē insup remuneratiōnē daret q̄rētib⁹ se: nō potuit p̄bia nec q̄ discipuli sui ductu rōnis iuenire. deū ciebat ei volētib⁹ ad altiora p̄scēdē scālā creaturaz. p̄ quā sempiterna dei n̄r at q̄ dinitas licz possit attingi nō tū vsq̄ q̄q̄. vt coḡscerēt q̄les quātas ve penas re p̄bis deū p̄tēnētib⁹/ q̄lia porro p̄mia se inq̄rētib⁹ iust⁹ iudex t̄buēt. **Q**d facē si vel p̄bi vel poete tētauerūt euauerūt ī cogitatōnib⁹ suis z vix aliud q̄ errores fabulosos sibiq̄ dissidētes fingē potuerūt. **R**ectā deniq̄ mādator dei viā nescierūt q̄ p̄gīt ad vitā q̄ est stat⁹ oīm bonorū aggregatiōe p̄fect⁹. q̄lē hic asseq̄ nemiez posse p̄bia d̄mōstrat exp̄imētali rōe. **S**z vel n̄tutes vl̄ act⁹ formales q̄ b⁹ attingat iste stat⁹ obiectiōe q̄dē. ī deo ituitie p̄gnito: p̄bia t̄dē nō valuit. **M**iserat⁹ at desup hūanos errores deus: eas veritates necessarias et salubres ad q̄s euehē nō poterat p̄bia nec tētare debuit erat/theologia supnaturalit̄ infusa sic z hūan⁹ supnatural̄ ē finis reuelauit z ad didit. **I**nt̄ q̄s nō irrōnabilit̄ theologia sup istā q̄ de⁹ inq̄rētib⁹ se remunerator sit. q̄ videlz iust⁹ iudex ē cūctā cernēs. collocat z adijcit modū iudicij a ch̄zo t̄diti. **I**būt hī nō dubiū q̄n mali ī suppli cū etnū. **I**usti at ī vitā etnā. neq̄ enī ē alia veritas efficacī generatiua timoris d̄ni q̄ ista claudēs ī se horrēdissimū illud dānatōnis tonitruū. **I**te maledicti ī ignē etnū. **N**ūq̄d nō horrēdū valde p̄ijci a facie dei sūmi bōi? **S**z ad horro ris cumulū inexcogitabilē: addit maledictio tradēs ī ignē: nō q̄lēcūq̄ sz etnū. **E**t b̄ cū diabolo z angel⁹ ei⁹. vbi ascēdiz sum⁹ tormētōz ī stagno ignis ardētis z sulphuris vsq̄ ī seclā seclōz. vbi n̄mis eorum non moriet. z ignis eoz non extinguetur. **E**t erunt vsq̄ ad satietatem visionis oīm carni. **A**d hunc auditū (si fides admixta ē) timorē d̄ni/ q̄s nō sibi suscepit? **E**st at timor d̄ni iūctū sapiē. z

ab ip̄o p̄cipim⁹ sp̄m salutis. **E**t p̄ eū declinat oīs a malo. allūantē corda z ī oblectatiōe venit mīa. **Q**uōch⁹ **Q**ua rōe fieri p̄t o volucer q̄ p̄ timorē et talē timorē veniat queuis oblectatio? **T**imorē ei penā hz quem p̄fecta charitas foras mittit. **Q**ual⁹ apli⁹ cē p̄solatō p̄t. habētī p̄ oclis assidue stagnū ignis ardētis et sulphuris. ī q̄d ne corruat formidatē habz momēto quolibz? **N**ec vnq̄ duz viuit ab h̄ pauore secur⁹ ē. **N**escit ei hō si nē suū neq̄ si amore vel odio dign⁹ sit. **V**olucer **R**ecte cēseres mōche. si theologia fidel⁹ neq̄q̄ ad vltēiora p̄ timorē istū p̄uehēt si nō ad sp̄z q̄ nō cōfūdit effugē p̄pelleret. **S**i nō deniq̄ ad deū toti⁹ p̄solatiōis p̄ dilectionē amplectēdū sibiq̄ coherēdū velut ī locū refugij mirabilē inducēt. **Q**uōch⁹ **V**ellē audire q̄ pacto fieri habz hec inductio vere mirabil⁹ de timore ī sp̄z z amore. neq̄ ei eadē sede cordis sil̄ hitare posse vidēt timor et spes. sz legā p̄p̄he iussio nē regib⁹ terre vt seruiāt d̄no ī timore z exultēt cū tremorē. **E**t p̄ sapiētē **Q**ui timetis d̄nm sperate ī illuz. z itez p̄p̄ha **B**ūplacitū ē d̄no sup timētes eū z ī eis q̄ sperāt sup mīa ei⁹. et alibi sine nūero spes timori cōiūgit. **V**olucer **A**ttē dēd⁹ ē o mōche solert̄ ordo iudiciorū sup p̄mi iudicis dei: q̄lē p̄bia nō attingit. **I**n theologia velut humano more loquēs triplicē deo curiā triplicēq̄ thronū deputat. **R**esidet ī p̄ma curia z throno īdulgēs grā. **R**esidet in altera curia et throno corrigēs mīa. **R**esidet in tertia curia et throno dānās iustitia. de qua p̄ aplm **H**orrēdū est incidē in manus dei viuētis. **T**radiderat homies oēs ī hāc mortis dānatōnē p̄uaricator adam. nec erat q̄ de manu hac iudicātis dei posset eruere si nō sup nature vires z merita cōstituisset nob iust⁹ iudex de⁹ p̄ sac̄m recōciliatiōis vnigeniti filij sui dei: curiā p̄mā et alterā. in q̄bus grām et misericordīā iudices collocavit. in thronū zās q̄n fact⁹ ē nob a deo sapia z iustitia sanctificatio z redēptio. **Q**ū p̄terea datū ē hoīb⁹/ dānatis ī curia iusticie: eā q̄ grauamīs illatricē posse declinare; appel

Prosa quarta

lādo ad superiores curias gr̄e et mie. qm̄
supexaltat m̄ia iudiciū. fitq; vt vbi abū
davit delictū supabūdat ⁊ gr̄a: qd̄ p̄bia
nō p̄gnouit. **U**ōch. Incipio volucer
grauiorib; q̄ antea scrupulis vigeri vt
omittā q̄ōnes interi multiplices ex tu/
is h̄ntes dictis ortū. de fide p̄hoꝝ ⁊ ali/
oꝝ q̄ pacto saluati sint aliq; s̄b nature so/
la lege. Tradidit itaq; p̄bia vit p̄scru/
tabilē d̄ine p̄uidētie viuacitatē p̄sertim
dū ad eaz p̄ferē h̄ūani lib̄tas arbitriū cū
certa p̄cognitiōe futuroꝝ. **S**z ecce sup̄
addit theologia difficultatē i immēsum
min⁹ inuestigabilē neq; p̄ph̄sibilē duz
q̄sdā ex hoib; recipit iudicādos i curia
gr̄e vel mie ⁊ etne b̄titudis p̄ticipes fa/
cit. Alios h̄o multo p̄les dānat i etnū
sua iusticie senēitas dicēte eo. Multi vo/
cati pauci h̄o electi. Dix̄ at siqs in hac
recogitatiōe p̄stitur⁹ nō p̄turbet ⁊ tor⁹
horrore tabescat q̄lit abscondita nō ē p̄/
solatō ab ocul⁹ suis in̄ scripture h̄bū dū
ita de⁹ in̄ fr̄es diuidit. **V**olucer. Fa/
tē dū est i p̄mis mōche q̄ hec p̄sideratio
iudicioꝝ dei q̄ tribit⁹ est i p̄silijs sup̄ filii/
os hoim̄ si cū sup̄ba curiositate recēseat
p̄cipitat in illā sapiētis dānatōnez. Qui
scrutator est maiestatis/opp̄imet a gl̄a.
ext̄minat oēm bone p̄solatōnis v̄tutē.
deniq; i reprobā de deo despationē ⁊ in/
odiosas rabidas et insanas blasphemias
demergit ⁊ absorbet. hoc i viatorib; ali/
q̄bus. h̄ in dānatis oib; opat⁹. **A**t h̄o
p̄sideratio talis si cū debita h̄ūilitate et
reuerētia fidelis ⁊ p̄ij cordis assumat. si
cū captiuatiōe oīs intellect⁹ i obsequiū
fidei reuoluat. nullā existiat pegrin⁹ n̄
potiorē vel efficaciorē ad p̄secutionē le/
gitime p̄solatōnis viā diuinit⁹ largiri.
Nōne senserat hoc p̄pha dū suspirans
ait. Demor sui iudicioꝝ tuorūa seculo
d̄ne. ⁊ p̄solat⁹ suz. Quā p̄solonez nescio
si vehemēt⁹ exp̄ssit alio loco is q̄ dixit.
Et exultauerūt id ē ex̄ se salierūt filie
iude p̄pter iudicia tua d̄ne. **U**ōch.
Obfuādū ne ē obsecro volucer ne mi/
n⁹ sobria fortassis ⁊ insolens sit hui⁹ do/
ct̄rine editio. qm̄ stultoꝝ infinit⁹ ē n̄iet/
rus carnaliū ⁊ arrogatiū q̄ nō capiūt q̄
dei sunt. **E**t si nō dixeris ea q̄ h̄sant in

corde suo et q̄ suo in genio penetrare se
gloriarī possint? **V**olucer. Corrigit ⁊
repellit tuā h̄ac h̄esitationē consci⁹ ar/
canoꝝ d̄inoꝝ ap̄ls. q̄ satagēs p̄tentionē
gētiliū romanoꝝ ⁊ iudeoꝝ q̄ suscepant
fidē p̄p̄sae/collocauit totius disputati/
onis sue velut centꝝ ⁊ cardinē sup̄mū:
p̄siderationē diuine p̄destinatōnis ⁊ p̄/
sciētie ab illo loco. **S**cim⁹ autē qm̄ dili/
gētib; deū omnia coopant in bonū his
qui fm̄ p̄positū vocati sūt sancti. Nam
quos p̄sciuit ⁊ p̄destinauit zc. **A**sq; dū ex/
clamat. **O** altitudo diuitiaz sapie et sci/
entia dei q̄ incōprehensibilia sūt iudicia
eius et inuestigabiles vie ei⁹. **Q**uis enī
p̄gnouit sensū d̄ni. **A**ut q̄s p̄siliari⁹ eius
fuit. **A**ut q̄s p̄or dedit ei ⁊ reb̄tuet illi.
Illie inserit q̄ nō volētis neq; current/
tis s; miserātis dei ē: ⁊ cui⁹ vult misere/
tur. ⁊ quez vult indurat. **E**t q̄ nō ex o/
pib; s; ex vocāte d̄em est. **J**acob dilexi:
esau at odio habui. **A**p̄ls igit̄ doctor gē/
tīū i fide ⁊ v̄itate in̄t q̄s erāt insipiētes
multe carnales ⁊ sup̄be. si p̄missaz eis p̄/
sideratōnē pro sua edificatiōe nō timu/
it exponē q̄ten⁹ eas ⁊ iudeos mutuo rei/
ducēt ad legitimā pacis ⁊ charitatis for/
mā. **Q**uo pacto verēdū erit in̄t christia/
nos p̄sertim eos q̄ de sua salute solliciti
sunt p̄sideratiōe ista vti q̄ apud eū talez
de sua salute p̄solatōnē suoꝝ q̄ similiū
opata ē vt asserēt. **C**ert⁹ sum ei q̄ neq;
mors neq; vita neq; angeli. neq; p̄nci/
pat⁹. neq; v̄tutes neq; instantia neq; fut/
tura. neq; fortitudo. neq; altitudo. neq;
p̄funduz neq; creatura alia potēt nos
separe a charitate dei q̄ est in ch̄o iesu
d̄no nostro. **P**otēat at certitudo talis
accipi de certitudine reuelatōnis diuine
si paul⁹ de se solo loq̄ret. **S**z dū p̄nume/
rauit alios electos dei cōueniēt⁹ intel/
ligit h̄ esse dictū de certitudine spei. que
tranq̄llitas q̄ntū sit opatiua satis admo/
dum p̄pha regius exposuit q̄ dū gloria/
bund⁹ in d̄no dixit. **I**n pace in id ip̄m
dormiā et requiescam. **S**ubintulit pro/
causa spem/dicēs. **Q**m̄ tu domie singu/
larit̄ in spe cōstituiisti me. **U**ōchus
Scire vell̄ o volucer q̄ studio vel in/
dustria deuenit aduena n̄ vt i hac pace
a iij

Libri primi de consolatione theologie

in id ipsum fruere? **V**olucer Accipio
verba mea sobrie. neque enim dicere presumo nisi
quod aspirat et aspirare suadet ad illam pacem
in id ipsum propheta dicente **C**oncupiuit anima mea
desiderare iustificationes tuas in omni tempore si
forte aliquando desiderium sui et similitudinem paupe-
rum exaudiat dominus. et preparationem cordis
eorum audiat auris sua **S**cit enim quoniam ne-
mo repetere sit summus. scit quoniam minus? **S**ed gratia
magis est quam industria. **N**ihilominus docto-
rum deuotorum scripta relegens theologia
ductrice suis vix conatur industrijs ne si-
bimet deesse putet. deumque tectare videat:
enititur experimento cognoscere quod sit illa pa-
cis consolatio quam sobrie debriatus exclamat
psalmista **Q**uam magna multitudo dulce
dinis tue domine quam abscondisti timoribus tuis.
Signanter ait abscondisti quod nec ab habere
te tibi nec ab eo quod non habet capi potest. **E**st
quippe nomen nouum in calculo candido scri-
ptum quod nemo scit nisi qui accipit

Tertium metrum libri primi

In quo agit de sententia tuis consolationis

Magnam crede nimis bonum
Intus quo valeas frui
Extra non liceat loqui

Certe nescit homo vetus
Hoc est manna reconditum
Sensus quod capit intus
Queris qualis ei sapor?
Aurem verbaque quid paras?
Gusta post videas licet
Intro quid sapiat nouus
Degens frater agro senex
Querit gaudia que domi
Frater iunior accipit
Cecus mel ionathas prius
Gustat protinus hinc videt
Mel nobis sapidum deus
Quo fastidit tollere
Vundi noxia fas tibi

Tertia prosa primi

In qua agitur primo in speciali si causa
sit aliqua cur de istis vel illis predestinauerit.
Deinde cum qua cautela tuis consideratio in par-
ticulari debeat aut possit admitti **D**emum
quo pacto potest quietare spes in deo.

Monachus

O miseris interim volucer verbum
super istis affectus deuoti senti-
mentis in quibus stat sapientia que
in mysterio abscondita est. **H**ec est theo-
logia mystica de qua tractatus fratris ap-
ud me seruo quosdam latius quosdam vul-
gari scriptos stilo. **S**ed super his altera for-
tassis die sermo fiet **P**erge vero prosequi
de spe respondens ad pauculas interroga-
tiones meas que secretorum adueniunt nostri pro-
sciis es. **R**ecogitat ne summum iudicem de-
um homines ex massa peccatorum predestinasse
quidem hos ab eterno sempiternae beatitudi-
nis fore participes alios vero predestinos et re-
probatos ad supplicium perpetuum? **V**o-
lucer **R**ecogitat monache et id sane fre-
quent **M**onachus **A**ccusat ne diuer-
sum huiusmodi iudicium dei tanquam pretere-
sit in eo sententia quedam crudelitas indigna
bonitate sua summa? **V**olucer **A**bsit
monache talis aduersus deum blasphemia.
neque enim personam accepisse neque iniuriam fe-
cisse dici potest qui nulli debitor est. **Q**uod
notauit apostolus dicens. **O** homo tu quis es
qui respondeas deo nunquam dicit figmentum
ei qui se finxit quod me fecisti sic. **A**n non
habes potestatem figuram lutum ex eadem mas-
sa facere. aliud quidem vas in honorem. aliud
vero in contumeliam. **T**alis apud homines simi-
litudo plurima reperitur. nedum super rebus
vita carere sed animatis quibus vtuntur
pro arbitrio suo alijs ad mortem. alijs ad
preservationem. nec arbitramur se vel iniu-
rie vel crudelitati obnoxios esse. **Q**uid
si vult deus in magna domo sua manifesta-
re diuitias glorie sue. istis in ostensionem
meam. alijs in manifestationem sue iusticie:
glorificans illos ex misericordia: istos ex iusticia
delinquens. quatinus resultet carmen illud pul-
cerrimum: ex graui tenore iusticie et mol-
li carnis misericordie. de qua proficit propheta. **D**iam et
iudicium catabo tibi domine. **O** si pauciores
sunt que saluantur: manifestior est in hoc gratia
dei quemadmodum inter surdos et claudos.
mutos et mortuos pauciores sunt que mi-
raculo curantur quam qui proprie conditioni relin-
quunt. **V**erum dominus ad singularia fit descen-
sus et inquisitio. cur videlicet petrum vel
paulum deo elegerit ad salutem. **J**udam vero

Prosa tertia

diuitē epulonem dereliq̄rit. oportet vt humana garrulitas apponat digitum ori suo. hoc vnum profitens q̄ iustus ē dominus ī omnibus v̄ijs suis. Itaq̄ sicut nulla p̄t assignari ratio cur inter tot res possibles fieri ista non illa facta est. nisi beneplacitū dei. Ita de recreatione seu regeneratione ad vitam spirituale multo magis dici debet. neq̄ confugiendus est ad illorum merita vel opa quos ab eterno predestinat deus. quia si ex operibus iam non ex gratia. Sed neq̄ patrem eternam dei voluntas causam habet qui fecit omnia p̄pter semet ipsum. impium quoq̄ in diem vindicte. Nichilominus fatendum est q̄ nemo sine culpa dānabitur. sicut absq̄ gratia saluabitur nullus. ¶ **Monachus** ¶ Pergo volucer iquirere consequenter si hanc aliqui peregrinus noster considerationem super se et ad se reflectit. Meditans ne forte sit ex numero reproborū. neq̄ enī gloriari potest se peccatum non habere neq̄ de alia massa esse q̄ ceteros. ¶ **Volucer** ¶ Dicam illud monache quod sentio. meditatur aliquādo secum conquesrens. quid si iusto dei iudicio dānandus es. Si reperit indispositum cor suum ad humilem huius considerationis susceptionem derelinquit eam et ad alia se conuertit. quemadmodum fieri consilium est in tentationibus vel interrogationibus carnalium peccatorum vel experientijs earum rerum que sunt difficillime electionis. vt si querat aliquis a semetipso. Valles membratim laniatus mori q̄ illecebrose voluptati mulieris pulcerrime p̄sentire. Si nō percipit affectum suum deo propicio tranquillū humilem et suauem sicut imprecatur apostolus. Deus autē spei repleat vos omni gaudio et pace in credendo vt abundetis in spe et virtute spiritus sancti. sicut p̄detentim tamen et caute in hac recogitatione si forte damnandus est. Cuius apprehensionē nequaq̄ remurmurat fm̄ presentem affectum et sensum de diuina iusticia. Sed humiliatus dicit. Iustus es domine et rectum iudicium tuū. non q̄ damnationem eligat. absit. quia

nec deus hoc vult ip̄m velle sic nec peccare nec desperare duz viator est. Dicitur potius cum Job. etiam si me occiderit tamen ī ip̄o sperabo et conuersus ad dominum cum pio et humili affectu. Scio inquit equissime iudex quoniam damnati in inferno te odiunt. te iniustum. te inuidum. te crudelissimū iudicant. te blasphemant. te sanctis q̄ omnibus ore rabido maledicunt. Scio q̄ illic constitutus heu me miserum sic agerem. At vero dum interim affectibus tam effertis et blasphemis careo. amo te qui totus es amabilis. te iustissimum te amantissimū. te clementissimū diiudico. te collaudo. tibi sanctisq̄ omnibus tuis ore pio benedico. quicquid postremo de me futurum ordinauerit voluntas tua: corde credo et ore profiteor quoniam nulla ē iniquitas apud te qui sanctus es in omnibus operibus tuis. ¶ **Monachus**. Placet volucer distinctus iste modus habendi se circa recogitationem diuine predestinationis seu prescientie. nam sicut in primo curiositas temeraria sic in secundo meritoria valde humilitas exercetur. Videre simile est ī aspectu vel recogitatione formose mulieris vbi periclitaretur incontinens. continens vero fortiter habituatus vteretur ad virtutem. Video q̄ amor hic gratuitus ē non mercenarius non reueruus. hec affectio filialis vel fidelis sponse. quez amorem. quia donum suum est non acceptare non potest. quia diligentes se diligunt. Beatus qui ascensiones ī corde suo disponens hunc gradum pene supremū puenit. Sentio deinceps magis ac magis quo medio potest hec consideratio pacem quandam et consolationem operari. Ita tamen si sit apud homines qui peccata iam non iterant. nā iteratio peccatorum quid aliud pretendit q̄ reprobationem et interitum? Attento q̄ spes non ex meritis proueniens: presumptio est. non spes estimanda. ¶ **Volucer** Scio o monache quoniam nemo ē qui viuit et non peccet quando et septies ī die cadit iustus. Et beat⁹ dicitur a psalmista non qui non fecit sed cui non im

putavit dominus peccatus. **D**irum fortasse videtur quod dicitur in Invenire est homines quod quanto plures impugnat tentationibus quanto remittens eis plures evincit vel in voracitate gula. vel in somniculosa dormitatioe vel in stimuloz carnis crebra ppressionez alijs hmodi. tanto frequentius certus et ideo fortius. quod humilis in deum se precipit. de deo sperat et perfidit. **C**onsulte quidem dominum nullam videtur in se fiduciam resistendi vicijs neque virtutes et salutem adipiscendi repositam. fallor si non ita david egesset iniquus Impulsus eversus suus ut caderet. sicut. cuius intus est auxilio et dominus suscepit me. **R**ursus cum ab hominibus sibi despecto imperaret quod tulisset ouem. et pastorem occiderat. et diceret. non est salus ipsi in deo eius ipse solidiori spe deo filius respondebat Tu autem domine susceptor meus es. gloria mea. et exaltas caput meum. **M**onachus. ut intelligo volucer Ita se res habet quod apud vere humile quanto minus est in se spei minus in ope aliena fiducie. minus denique vult persistere iustitiam suam. tanto plus spei plus fiducie de deo percipit. plus quoque iusticie dei fit subiectus. dicens ex sententia. **M**ihi autem adherere deo bonum est. et ponere in domino deo spes meam. clamans ei. in tua iusticia plane non in mea libera me **P**ostremo magis intelligere nunc videor quod in devotoz libris legi de introductione spiritus in cubiculum sponsi. de osculo oris eius post osculum manuum et pedum. de habitatioe preterea in adiutorio altissimi non in habitatioe vel meritoz priorum quod vana est. vel penarum futurarum quod anxiosa. vel industriaz propria quod timida est et incerta. **C**erta homo quilibet esse possit in adiutorio altissimi in tantis vite discrimina in tantis criminum lapsus in tantam electorum paucitatem edisseras veli. **V**olucer **R**ex ista perditio est o mōche ut in suos fines tendat. quod ademptis descendunt adherentes eis. h de gramibus deorsum. h de leuib' sursum videtur. **E**st autem humani cordis desiderium et pondus in deum sic in locum suum et centrum ferri. est supremum per quod non relinquat aliud humane peregrinationis refugium **S**uper igitur nihil infra quod vel velle quod possit humanum se cor deflectere vel fugere deum pondus suo se persistit adherere deo. nunc iterum per spei fidem et amorem. neque enim sibi dat aliter **P**orro sic aliquis dicit adherere

certitudinaliter loco alicui vel baculo domini totis viribus ita stare vult. non aliter spem certam dicimus per deliberatam voluntatis adherentiam. neque enim spes est in assensu et vi rationali sed desiderio et expectatione virtutis irascibiliter tendentis in ardua. quod desiderium: tendentia: vel expectatio: reperitur in virtute spei cum tanta certitudine per adherentiam voluntatis quod per nullam tentationis vel cogitationis insultum vult ab ea se met evellere. **C**onsurgit ex radice simili certitudo in assensu fidei dum per nullas rationes vel phantasias fidei impugnatas vult derelinquere quo minus steterit in fide ad obediendum dei et meriti conquisitionem

Quartum metrum primi

In quo ponuntur exempla quomodo per tentationes non evellitur spes

Que montis alto stat iugo
 Quercus suis radicibus
 Defixa. nitens fortiter
 Ventos et imbres non timet
 Assume hinc plus virium
 Quo plus in imo se locat
 Concussa venti turbine
 Sic spes ferens tentamina
 Antheus invidus fuit
 Dum cantus incumbans humi
 Non vult in altum surrigi
 Elatus ilico perit
 Que collocatur saxeo
 Domus loco fideliter
 Venti pluvie flumina
 Deserunt/nunc ruit
 Perere vos spe firmiter
 Vestro loco nitamini
 Vester locus certe deus
 Quo spes reponit certior

Prosa octava primi libri

In qua traditur primo in quo spes consistit et quod de nullo hic est desperandum **A**mplius quomodo per summam desperationem venit ad spem. et quantum sit utilis consideratio divine predestinationis. **R**ursus agitur de corroboracione spei exemplo sanctorum et quomodo stat cum libertate. nec tamen plene potest hoc intelligi sine gratia dei que est unctio docens de omnibus

Prosa quarta

De uolucris

Usum est aliquibus uolucris quod spes in piscibus sit erronea. Id enim se putant habituros quo carebunt.

Alii uolentes hanc absurditatem euadere dixerunt spes in hac conditionali existere. Si legem dei obseruero saluus ero. **U**olucris **U**olucris. nec hoc ultimum sufficit ad spes. stare enim cum desperatione talis praedictio. Nec primum sobrie dictum est quod de obliuione reproborum ad errandum sic obligat ad sperandum. Proinde spes ad certam beatitudinis expectationem sic se habet. ponit sibi per fidem quod est aliqua talis beatitudo. iungit quod ad illam pura liberalitate et gratia deo ab eterno quosdam praedestinat et eligit. Addit quod ad persecutionem huiusmodi finalis beatitudinis ordinantur media prouidentia variis modis sine numero in eis quae medium primum est gratia. quae ideo dicitur uita aeterna quod pignus eius est uel arra. Hanc autem gratiam nulli dedit neque daturus est nisi per medium mediatoris dei et hominum quam gratiam pro omnibus meruit ad sufficientiam. sed non ad efficaciam nisi incorporatis sibi per fidem habituales ut in puulis. uel actuales et habituales quae per dilectionem perseverant operantur. quae fides minus explicita fuit in prophetis tempore legis scripte quam in apostolis tempore gratiae. Et longe minus in prophetis et alijs gentilibus per lege naturae. quoniam minus eis omnes accedentes ad deum oportet credere quod deus est et quod in quibus se remunerator sit. quod esset tamen modus quod talis remuneratio persequeret per mysterium uidelicet incarnationis filii dei. sic non erat explicita reuelatum sic nec explicita fide credendum. Ceterum spes taliter instructa per fides quae suus est oculi. figit in primis desiderium suum ad beatitudinis adeptionem tamquam ad finem. Et ab illo desiderio nequaquam uult auelli. Deum desiderat media quibus ad huiusmodi finis assecutionem per dei prouidentiam ordinata. per arma iusticie sicut dicit apostolus. a dextris et a sinistris. per gloriam et ignobilitatem. per infamiam et bonam famam etc. Fides itaque rursus dicit ei quod diligenter deum et sperantibus in eo omnia cooperantur in bonum sic tradit apostolus quod omnia nostra sunt conformata ad christum. Primum quod regnum dei et omnia haec adiungit uobis. neque talium aliquid praedestinatorum peribit unquam. Quo fit de re

per bis quibus omnia cedunt in malum etiam aliena bonum quod in scandalum sibi uertit et ruinam. **N**ihilominus quoniam ignotum nobis est quod uult in homines deus et quod saluos fieri: operandum est bonum ad omnes uel orando uel promouendo uel increpando. uel ab erroribus et uitijs abducere satagendo. Ita sagena charitatis percludit in se bonos et malos/separandos in litore iudicij. **P**reterea si ex peccatis electorum diuina bonitas. potest scire. et uult. elicere bona. non tamen idcirco mala bona sunt uel eligenda. sed causa uenda penitus plangenda. **C**ollaudandus autem benignissimus et omnipotens deus quod malis nostris non solum non uincit sed ex eis operatur bonum nostrum. **S**ic enim dicit omnia se peccato perclusisse supple permissiue ut omnium misereatur. **P**eccauit petrus: humilior cautior et misericordior effectus est. non actioe mali sed miseratione dei. **P**eccauit magdalena postea dilexit. quod multum sibi dimissum est. et in exemplar penitentiae ceteris cessit. **B**laspheum fuit paulus. profiteatur humilior quod non sit dignus vocari apostolus et est in peccatores primum. **D**enique iocundus dicitur et exultat in receptione filii prodigi. **E**t gaudium est angelis dei super uno peccatore penitentiam agente. **Q**uis nesciat perit paulus peres dum de stercore peccatorum erigit eos deus: collocans in gloria cum principibus populi sui. quod in ampliores erga diuinam benignitatem ascendunt gratitudines. non quoniam innocentia per seruata seruata quod plus habeat dignitatis et gratiae ceteris paribus. **S**ed in reparatione deperdite magis eminenti misericordie benignitas. **M**iserandum non est quod in rebus agit et diuerso de uirtute et humilitate superbiunt. de gratuitis dei donis uel ingrati sunt uel tepidi uel in suam et aliorum perniciem et dei honorationem abutentes uertunt. **I**ta ut eorum quoniam fiat oratio in peccatum. sed per ingratitudinem. in inferno autem per blasphemiam insaniores. **R**ecordantes enim quemadmodum fuerunt aliqui supplices deo. haec et illa bona facientes uenerantes sanctos sanctasque omnes cum deuotione. quidni rabidiori contabescant odio. et maledictis latrent aduersus deum sanctos sanctasque omnes. praesertim eos quos primum conluerunt eos inuidos. eos crudelissimos. impios et ingratos qui non ipsos a tormentis cum possent eripiunt/acclamantes. **Q**uid ergo dicemus ad haec? **F**aciemus. igitur

Libri primi de consolatione theologie

mala ut deus eliciat bona. vel bona vi/
tabim⁹ ne contingat mala quia tetigim⁹?
Absit. propter id enim quod per accidens est
non debet illud quod de se est variari. **M**o/
nach⁹. **V**olucero volucero h⁹ audies et
vides te supradmirabili via niti pro sola
t⁹onis adeptioe dum tremede et priore sola
t⁹onis memoriā subinducis. **V**olucero
Dic mod⁹ est. h⁹ ars theologie credideris
m⁹che quod sic per stultitiā et scādalu⁹ p⁹dicati
onis crucis saluos fecit crederes. sic per
s⁹ipiciā trahit ad sapientiā dicente ap⁹lo.
Siquis videt inter vos sapiens esse in h⁹ sc⁹lo:
stult⁹ fiat ut sit sapiens. **N**ō aliter vult eadē
theologia per sumā despationē d⁹ hoīe t⁹hē
ad sumā de deo sp⁹ et per d⁹solatōez inestia
bilē et intolerabilē sursum ducē ut solidaz
p⁹solonē. **A**ddidēis nllaz esse recogitati
onē quod pl⁹ ista radicalit⁹ euellat ab h⁹uano
corde supbiā de se sp⁹ aliqd magnū presu
mētez cui resistit de⁹. quod magis insup gi
gnat et nutriat h⁹uilitatē legitiaz s⁹ deo et
ad hoīes. vitijs p⁹cul expulsis quod fert secū
supbia. **M**ā quod frōte potēit aliqd frēz su
um glēcūq; deinceps v⁹ odio v⁹ ira v⁹ i
uidia p⁹seq. imo nec aīo quod rep⁹ sit in
dicare quod videt se de eadē massa p⁹ccī i ea
dē d⁹anatiōe eē. neq; scit quod sibi crastina
pariat dies. **O** si voluēit glari de bonis
suis mēdax est si nō habz. si habz illa gra
tis accepit a deo. **Q**uid g⁹ glat⁹ quod nō ac
cepit. quod p⁹tea iudicat alienū seruū quod d⁹no
suo stat aut cadit. stabit at. potēs est ei de
us statuē illū. **S**ub h⁹ intuitu dixisse putā
d⁹ est ap⁹ls. **V**ēit de⁹ saluos facē p⁹ccōres
quod p⁹m⁹ ego sū. p⁹m⁹ intellige quod null⁹ pri
or vidēs se cū alijs eqli⁹ filiū ire. et ex ea
dē p⁹ccī massa eē quod les venēat saluare de⁹.
Mōch⁹. **I**ntelligo volucero materiā
hanc de timore et spe latā eē. vellē edere⁹
s⁹ p⁹pendio mod⁹ quod p⁹cipue spes stabilif.
Volucē. **M**imix stabilif a deo cui⁹ su
p⁹naturale donū est. **S**z si p⁹ticulari⁹ aliqd
erigis. inuēit⁹ quod druplex meditatio quod ve
lut i tetragono firmissimo gestat spem.
Ana meditatio est d⁹ine iussiois ut speres.
Alrea d⁹ine p⁹missiois si speres. **T**ertia
imēse dei pietas ne desperes v⁹q; de sui
is miseratōnib⁹. **Q**uarta p⁹rie fragilitat
is ne speres i te v⁹ p⁹rijs virib⁹. **D**ic igi

tur cogitatōni tue sollicitati spes deser⁹?
duz nō facis certā vocationē tuā p⁹ bo
na opa/quotidie corruēs de p⁹ccō in pec
catū. ingerēt⁹ p⁹inde ne sis de m⁹tris vo
catis et non electis sic vita tua similis est
multoz. **D**ic respōdēs quod obedis iuben
te deo quod mille locis scripturē sacre p⁹cipit
ut speres i eo. cui dicit⁹ **E**xurge domie
de⁹ in p⁹cepto quod mādasti. p⁹ijcio me i te
iubēte te. nō es crudel⁹ aut fallax ut ab
ijcias me. in d⁹ta p⁹serti multiplici p⁹missio
ne tua quod desperatib⁹ in te pollicit⁹ es quod
liberares eos. eriperes. saluares. et glori
ficares. **C**ui⁹ demū tā immēsa pietas est
ut nullis p⁹ccīs i⁹ finitis si p⁹mississem ea so
lus vici possit h⁹ in via. **Q**uod est in⁹ posui
sti cū imobilitate p⁹siliū tuū insurādūz ut
per duas res imobiles sic loquit⁹ ap⁹lus
tūus quod ip⁹ossibile est mētiri te nos for
tissimū solatiū habeam⁹ ad tenēdā p⁹posi
tam spes. quod quis ei sis inobligabilis a cre
atura tua rōnali quicquid agat pro te vel
erga te. voluit tū dignatissima p⁹descen
sio tua cōmerciū quoddā h⁹ic cū hoībus
ut b⁹n de te mereant⁹ si iussa tua cōpleue
rint et in te sperauerit quod fidel⁹ es et te ip⁹m
negaē nō potes. **N**ec tu ita deo. **P**ostre
mo dū p⁹ria fragilitas obijciē ut despe
res. desperes volo. s⁹ de te et i te quod homo
et caro es. nā maledict⁹ hō qui p⁹fidit in
hoīez ponit carnē brachiū suū et a d⁹no
recedit cor eius. **S**z h⁹ occurrit trepida
cogitatio dicēs. quod rōne conabor d⁹clinaē
vicia. virtutes adq⁹rē. suare mādata dei.
sine quib⁹ sperare vitā ingredi iam non
spes est s⁹ arrogās et infidelis p⁹sumptio.
Conaberis p⁹rius. s⁹ in adiutorio altissi
mi. et millies vict⁹ millies conabēis. eo
quidē ampli⁹ et certius quo nulla tibi su
pest fiducia de p⁹rijs operib⁹. **P**roptēa
dicetur. **S**alomon finē cōtionatōnis
sue dū p⁹ferre vellet. **S**erua mādata p⁹
misit. deū time. quod videlz ab ip⁹o est bonus
vel velle vel p⁹ficere. **M**ōch⁹. **R**et
tineo quod in soliloquijs similia de se p⁹fes
sus est **Augustin⁹**. **S**perabā inquit ali
quādo i virtute mea que non erat virtus
Et cum sic volui currere vbi magis sta
re credebam: ibi magis cecidi factus quod
sū magis retro quod aū. **D**icebaz enim hō

Retrum quintum

faciã. illud pficiam. fiebat q̄ post nec hoc
nec illud. quoniã de meis viribus cõfi/
debam. **N**ũc aut̄ cõfiteor tibi domine rex
pater celi et terre. quoniã nõ in fortitu/
dine sua roborabit̄ vir. vt nõ gloriẽt̄ añ
te stulta presumptio ois carnis. **V**o/
lucer **T**raducit aduena n̄r meditationẽ
hãc etiã vsq̄ ad angelos et sanctos duz
attendũt horrore diuinor̄ iudicioz i da/
mnatis. **A**nim̄ enĩ q̄ tremũt angeli at
q̄ archangeli. tremũt intellige nõ ex for/
midine sue damnationis q̄bus inest glo/
rie securitas h̄ eo magis ex alioz dãna/
tione q̄ si tremẽt et pauerẽt in se defici/
entes/resiliũt in adiutorẽ vnicũ deũ. ad/
herẽtes ei/ se fragiles z nihilo similes re/
putantes sine eo **A**ddit de humanitate
christi q̄ sicut in esse suppositali sic inni/
tĩ psonalitati filij dei q̄ ppriam deserit
nec in se subsistit. ita i esse gratie vel glo/
rie innitĩ deo q̄ nullaten̄ in se. z ita de
sanctis q̄nto pfectiores tãto humilī et
reuerẽtius i adiutoriũ dei resiliũt. **Q**uo
contra de reprobis q̄ magis refugit a
deo et ad se pfugiũt quo damnabilī pu/
niunt̄. q̄m in ipsis est amor sui vsq̄ ad
p̄emptũ dei. sicut i alijs e amor dei vsq̄
ad p̄emptũ sui. **D**eniq̄ spes velut an/
cora. quãto minus in arenulis fragilib̄
et fluidis hũani auxiliij figit̄ tãto solidī
et certius sup̄ firmaz petrã (q̄ ch̄s est)
defixa stabilit̄. **Q**uã si quesierit aliq̄s qd̄
igit̄ de illis quos non saluat deus? **R**e
sponsũ habeat q̄ velut aĩalia pp̄ hoies
creata sunt ad obsequioz varietatẽ illa
blãdiendo ista seniendo. intelligẽ sic ha/
bemus pp̄ter electoz salutẽ: p̄scitos es
se formatos siue nocere siue obsequi co/
nẽtur vt non gloriẽt̄ ois vel obsequẽs
electis vel aduersans eis **N**e q̄ tamẽ ita
sunt accipiẽda q̄ dicta sũt q̄ tollat liber/
tas arbitrij **F**ortificat̄ siq̄dẽ magis z in/
stituit̄: h̄ in deo/viniãte p gratiã q̄ e
velut aĩa qdã vitã h̄ns in potẽtia ad vi/
tã secũdã. ad meritoriã videlz opationẽ
Itaq̄ sicut operatio aĩalis presupponit
esse nature. sic opatio spiritalis vitam
gratie **S**z neq̄ audiẽd̄ e **C**icero q̄ vt li/
bertatẽ in hoib̄ statuẽt abstulit a deo p
uidẽtiã **N**e q̄ rursus ex aduerso recipi

endus alter qui diuinã puidẽtiã sic isti
tuere voluit vt arbitrio nostro necessi/
tatẽ imponeret **P**ro h̄ nefas etiã in pec/
catis dicens deũ velle et facere nos pec/
care i manifestationẽ glorie sue. **P**orro
viã mediã z regiã tradit theologia reue/
lata fide s̄bnixa. qua gradiẽdũ e etiã vbi
ratiocinatiõis cõtrarie dissolutio plena
non pateret. **M**onach̄ **E**xistimo q̄
has sentẽtias nec inexpti satis capiunt
nec experiẽtiã dare potest industria nisi
p̄ueniente in benedictionib̄ dulcedinis
et cooperãte dei gratia ineffabili valde
modo. **E**t hoc e dei donũ scire a quo po/
stulãda sit et impetrãda talis grã. **D**ul/
ta enĩ dicimus et deficiamus. **H**ũ autẽz
abbreviatum et consumatũ facit sapien/
tia/dũ in aĩas sãctas se trãssert. delicias
suas cõputãt eẽ cũ filijs hoim. in q̄bus
beneplacitũ e deo qz sperauerũt s̄r mia
eius **S**z ecce iã aduersperascit et inclina/
ta e dies q̄n ad se me vocat opus dei: s̄
mult̄ vie lassitudo quietẽ te petere sua/
det **E**xpectet p̄ reliquis. (multa eĩ grẽ
da sup̄st) sequẽs dies **V**olucer **E**x/
pectet placet si prī audieris s̄b exẽplã/
ri modulãmie qualis sit vt eum recogit/
tes germani tui status.

Quitũz ultimũ metz pri. li.
Comparatio ponit̄ cuiusdã naute q̄ ex
medijs tempestatib̄ exilit̄ in locũ tutũ z
securum.

Unus e multis natura profũdo
Dũ regit naucẽ. ventus z imber
Et pcellaz turbida moles
Si repentinis motibus vrgẽt
Proximã nautis crebro minãtes
Naufrage cladẽ mortis. adesse
Vitiũ sisus arte magistra
Nil inexptũ corde pauenti
Segniter linquens omnia/solers
Tentet vt nauis litora captet
Si mali vero tãta molestat
Seniẽs pestis tamq̄ latratu
Terret auditum scylla canino
Attrahẽs gulpho cũcta voraci
Nõ opem possunt ferre sodales
Pars et in preceps vltra laborat
Scit q̄ nauclerũ stertere puppi

Libri scđi de consolatione theologie

Obstupet talis quis nihil ultra
Viribus fidit spes nec in arte est
Respicit celum vota deo dat
Aut mari sese deijcit alto
Audus enatās. si scopulosum
Prominens saxum suscipit ipsum
Vel sinu tuti conditur antri
Laudat excelsum gratioꝝ illi
Dicit euasi sorte benigna
O reseruatū sanctius olim
Obsequi fas sit christe tibi me
Rursus aut si me nauigio das
Ut ar illo fac prospertore.

Incipit liber scđs

De statu peregrini fit sermo/interferen-
do de varijs speciebus false spei. et addē-
do qđ ex cōsideratione diuine bonitatis
oīa libere gubernantis sumit scđa cau-
sa theologicē consolationis

Prosa p̄ia Monachus

Ecce nobis o volucer al-
tera dies fulsit illa p̄tinu-
auēis p̄cor effari qđ cepta
sunt. **V**olucer **D**e-
ministi puto s̄b q̄li simi-
litudine finē accepit he-
sterna collocatio. Non oīno dissimiliter
nūc aduena n̄r ex p̄cella publici civilisq̄
naufragij p̄sulte fugiēs i locū satis abdi-
tū velut in q̄ndā securitatis insulā se re-
cepit. Illic more solitarij sedēs leuat se
sup se. theologiā h̄ns p̄solatricē que do-
ctrix ē disciplinē dei et electrix op̄erū illi.
qđ sobrietatē et prudētiā docet et iusticiā
et v̄tutē quib⁹ vtilius nihil ē in vita ho-
minib⁹. hec erigit ad spem futuroꝝ quē-
admodū tetigim⁹. asserēs qđ nō sūt p̄di-
gne passionēs hui⁹ t̄pis ad futurā glam
qđ reuelabit i nob⁹. Addēs qđ spes nō cō-
fūdit. ita t̄n si sit vera spes. nō fallax. nō
temeraria. Est itaq̄ re p̄missio neq̄ssima

fallēs q̄ plurimos blādientes sibi. vtere
mūdo dūz etas florīda est. p̄uerti potēis
cū voles/ tanq̄ videlz ex p̄p̄is viribus
nō dei dono fiat p̄uersio. **S**unt et alij q̄s
eo piculosi⁹ quo subtili⁹ decipit estuatio
sua dūz casus peccatoꝝ varios q̄s p̄pe-
tiunt: emēdare nō curāt. vtunt poti⁹ ad
supbiā. reputātes simile aliqđ secū fieri
cū ap̄lo cui dat⁹ ē stimul⁹ carnis ne ma-
gnitudo reuelationū extollēt eū. eis autē
sicut aiūt ne magnitudo v̄tutū. **A**b alijs
migrat Judas. id ē p̄fessio p̄pter multitu-
dinē seruitutis. **T**edet ei et pudet eos
totiēs ad p̄fessores deducere laps⁹ suos
a q̄b⁹ abstine vel neq̄unt d̄no p̄mittēte.
vel n̄ satis volūt **S**ūt q̄s scrupuloꝝ in-
q̄tudo et cordis pusillanimitas ita p̄tur-
bat vt vix reliq̄ sit i eis spei loc⁹ **S**uf-
ficit alijs sciē de spe p̄ intellectū differē di-
cētib⁹ i deo solo spez esse reponendā. q̄s
nesciat v̄z apud tales nullus pene spei
vel sēs⁹ vel effect⁹ ē. **I**nuēies alios spe-
rātes in misericordia dei q̄s ad homines
nulla flectit m̄ia. venia nulla patz. **Q**uid
qđ desperāt alij de dei b̄ditate si nō sua-
mitatem dulcedis suo expimēto iugi gu-
stēt q̄si iā esse velūt nō spe s̄z ip̄a re beati-
tatis possidē hēditate factuariū dei. neq̄ eē
i laborib⁹ hoīm neq̄ cū hoīb⁹ p̄tentati-
ones flagellari. **A**lios vidē est/ dum eos
paululū visitat de⁹ i opulēto et itimo bo-
ne spei sēsū. p̄tin⁹ extolli sibi magnos eē
p̄p̄e vite negligētes et senēos aliene cō-
sors. arrogatioēs demū v̄n humiliores
corā deo et hoīb⁹ et sibi viliores eē debue-
rāt. **Q**uid porro dicemus de duplicibus
corde qđ duab⁹ v̄ijs niti volūt. sp̄c i mū-
do ponē. et sp̄c i celo collocāe cupiētes?
Quid rur⁹ de igratis largitori deo pro
oīb⁹ bonis vel natūe v̄l fortūe v̄l grē?
Qui vtinā saperēt illā sapiētis grauem
vocē. **I**ngrati spes tāq̄ hibēnal glacies
euanescat **A**lioz vox ista ē. cert⁹ me suz
saluādū. neq̄ ei fecit me de⁹ vt dānaret qđ
vult oēs hoīes saluos fieri. **M**aior ē iniq̄-
tas mea dicē ali⁹/ imitator **C**ayn. q̄s vt ve-
niā mēar. qđ conabor. qđ sperabo **L**axis
habenis v̄tū alē. certā damnationē suā
p̄ incēta faciens. q̄cquid inq̄t egero: bo-
nū sit aut malū: quod de me statuit deus

Prosa prima

illud fiet. **Dirum** & cur non utitur argu-
mento simili duz medicinā vt sanet. vel ci-
bus vt viuat sumē monet. q̄ p̄sciuit uti/
q̄ deus q̄n mouet aut viuēt. **Donach?**
Beat? est volucer cui? ē vere nomē dñi
spes eius. et non respexit in vanitates z
insanias falsas q̄les p̄memorasti. **Sz** re/
uertor ad aduenā nostrū. **Nonne** queso
retorquet frequens sue considerationis
oculos ad p̄terita que vel ptulit vel ali/
orū exemplo p̄ferre potuit. **Volucer.**
Retorquet quidez et id crebro: gr̄as inē
tristitiam simul et gaudiū. spem et metuz
agens deo. nihil solicit? iuxta monitionē
ap̄li: nisi vt petitiōes sue innotescāt ap̄
deū p̄ sua suorū liberatione: p̄solatione
z salute. **Mōchus** **Iuste** & gr̄as agit.
q̄s enī non enī felicē ex hoc vno si cetera
deessent iudicauēt q̄ deformissimā z hor-
ridā nedū ciuitatis p̄clarissime: s̄z toti? re-
gni nup̄ florentissimi desolationē non di-
cā experiri i se: sed nec oculis inspiciē cō-
pellit. **Nonne** legim? **Augustinū** ea tem-
pestate qua obsidebat ciuitas sua potius
mortē a dño petiisse z impetrasse p̄ ma-
gno munere q̄ q̄ mala gentis sue coram
cernē cogeret. **Hinc** et **Datathias** prin-
ceps dñi vidēt mala que fiebāt in populo
Juda z **hierusalē**. **Ne** mihi ait. vt q̄d na-
tus sum vidē p̄tritionē populi mei. z cō-
tritionē ciuitatis scē. et sedē illic cuz dat
in manib? inimicorū. **Nota** ē historia de
Cathone q̄ mortem cruentā inferre sibi
maluit q̄ in discidio ciuili viuē/ipsuz q̄
vidē tante tempestatis auctore. **Volu-**
cer **Est** vt dicis mōche **P**onit nihilomi-
nus crebro p̄ oculis cordis sui quot indi-
gnissimas subsannationes. q̄t opprobria
pessimorū. imo fortasse carceres z vincu-
la. multos ex innocentib? charis suis: p̄
fide: p̄ iusticia: p̄ pace reipublice: p̄ inte-
gritate regalis domini p̄peti necesse est
Quinetiā vidē sibi vident nōnullis hec
accidē eo dūtaxat q̄ sibi vel affinitate vl
familiaritate. vel cause similis defensiōe
pariq̄ zelo p̄iuncti sunt. **Eis** obiectari p̄-
terea q̄ magna mali radix z origo ab illo
p̄cesserit et aucta sit. venisse at̄ t̄ps q̄n iu-
diciū cū suis recipiet imo z refuga fact?.
exul. ignominiosus. z abiect? nec aspectu

publico dignus iaz recipi. **At** & traicit
has et similes p̄tumelias in spem vite et
terne sciens q̄ non est seruus maior dño
suo quē nedū beelzebub appellarūt s̄z ad
mortē vsq̄ p̄secuti sunt. **Formidat** p̄in-
de q̄ apud deū nō sit dign? habitus q̄ cū
alijs similia pateret aut temperauit i illo
flagellū suū q̄ vincit in martyrib? parcē
do p̄fessorib?. **Aut** noluit benignitas sua
addē tristitiā sup̄ tristitiā/ suis p̄ se oran-
tib? amicis. nec veritatē in ei? opprobrio
vehementi? p̄culcari. **Aut** ad extremū re-
seruat ip̄m ad alia certamina. **Aut** ita fie-
ri voluit quatin? in solitudine quadā se
gregat? exercitet liberius: z scopat sp̄i-
tū suū/ recogitās oēs annos suos i ama-
ritudine aīe sue vt sanctius deinceps ad
anteriora se extēdat. **Mōch?** **Spero** vo-
lucer vertet oīa in bonū deus. cui? sapia
attingit a fine vsq̄ ad finē fortit? z dispo-
nit oīa suauit. qualem ei comitem esse p̄
memoratus est. **Volucer.** **Confidit** ta-
liter euenturū sibi deo p̄picio. z in hac me-
ditatione p̄stituit sibi alterā sue p̄solatio-
nis causam p̄cipuam/ que versat in reue-
latione regim̄is mūdi p̄ scripturā sacrā q̄
deo dicit **Dia** in sapia fecisti. **Et** rursus.
Dia quecūq̄ voluit dñs fecit in celo z in
terra in mari z in oībus abyssis. **Que** vo-
lūtas sic sp̄ efficac: sic et iusta est. sine qua
factū est nihil. vsq̄ adeo q̄ neq̄ foliuz ab
arbore/ neq̄ passer in terrā/ dicēte ch̄o:
cadit sine ea. vehemens proorsus. **Hec** est
diuīe libertatis in oī actione p̄currentis
expressio. **Cui** volūtati nr̄a vt cōformet̄
oportet. **Nā** quis es o hō loquit̄ theolo-
gia qui diuīne volūtati presumis obsistē
vel aduersus eaz temerari? murmurare?
Vide q̄d equus ē. aut te volūtati diuīe
p̄formādo subdere. aut q̄ ip̄a tue subser-
uiat volūtati. **Hāc** solidā de diuīa p̄uidē-
tia veritatē si p̄bia plene potuisset attrin-
gere vel suis eaz sectatoribus demōstra-
re/ theologiā sup̄addi p̄ reuelationē non
ita necesse fuerat. q̄uis voluerit alios de-
us q̄ p̄hos cognitionis hui? salubrimē
participes fieri. **Philosophis** & sic eue-
nit vt maior eorū numerus ponēt deum
nō minori necessitate q̄ solem agē q̄cqd
agit. **Unde** sic libet depromere.

Libri scđi de consolatione theologie.

Primum metrum scđi libri.

Opinio phoz reprobatur qđ deus agit de
necessitate nature sicut sol lumen suum.

Sol radiantem
Luce coruscus
Lumina fundit

Semper eodem
Dissa tenore
Nescit auaros
Condere vultus
Non sibi fas est
Quin sua virtus
Largiter omnis
Influat orbi
Philosophantium
Turba priorum
Lege coerces
Nac dominantem.
Libera dicunt
Non sibi vis est
Influa mundo
Qua valeat plus
Aut minus vti
Perpetuata
Lege gubernans
Iugiter vna
Dens sua fato
Stringitur atro
Ergo rependi
Gratia qualis
Debet eidem
Id quia prestat
Prestet oportet.
Vana quid ores
Flectere querens
Ad tua vota
Qui manet idem.
Deius error
Iste sacrate
Religionis
Destruit omne
Robur et aufert
Sed nec egere
Crede supremum
Quoq; creato
Sat sibi laus est
Ut placet et vult
Dat sine motu
Cuncta moueri

Secunda psalms scđi libri

Ratio dat. Cur diuina voluntas nō ē di-
cenda agē ad extra de necessitate nature
Quō preterea procedit alit̄ theologia q̄
ph̄ia. Addit̄ distinctio trimēbris de vo-
luntate hūana et de conformitate eius ad
diuinā

Philosophia volucer nūqđ non
apud Boeciū vtranzq; potit̄ et sal-
uat libertatem/ dei videlicet: et
natuē cuiuslibz vtētis rōe. **V**olucer
Cōstitut̄ in supiori lumi potuit ita
vidē Boeciū q̄lit̄ nec platonici nec stoici
in lumie solo ph̄ie h̄lati viderūt. Alio/
quin p̄petuitatē mūdi (vt alias/ mō nō
atingā) neq; demonstrare conati fuis-
sent ex carētia libtatis ad vtrūlibz p̄me
cause. de q̄ canit theologia. dixit et facta
sūt. mādauit et creata sūt. Nec mirādū
hoc in ph̄is q̄ p̄fectionē et actionē p̄me
cause venabant̄ ex inspectione creature
visibilis. in q̄ nō ē p̄ exp̄imētū repire qđ
aliq; sit aut possit eē creatio. Hinc p̄ p̄n-
cipio p̄crebuit apud eos ex nihilo nihil
fieri. h̄ hec alibi lati tractāda sūt. et am-
plectēda theologie t̄ditio p̄ scripturam
reuelatā qđ diuina voluntas agit ad ext̄
libere. p̄tradictorie. et ad vtrūlibz sicut
historialis et p̄phetie scriptuē decursū
palā mōstrat. Cui ratio ē. quā philoso-
phi vel negauerūt vel nescierūt. Deus
quippe nō ideo vult res ad extra fieri: qđ
bone sūt. quēadmodū mouet hūana vo-
luntas ex obiectōe boni veri vel appare-
tis. Est ecōtra potit̄ qđ iō res ad extra
bone sūt: quia de' vult eas t̄les eē. adeo
qđ si vellet eas vel nō eē: vel aliit̄ esse. id
quoq; iā bonū esset. Propt̄ea bene enū-
ciauit magn' Ambrosi' post Basiliū qđ
voluntas diuina natuē p̄ma lex ē. Deniq;
qđ voluntas etiā creata si cōcedat immo-
bilitari circa volitionē alic' boni. h̄ non
est nisi respectu finis et eorū sine quibz
finis haberi nō pōt. Quis h̄o neganēit
diuinā voluntatē non aliū habē finē quē
velit nisi se? qm̄ p̄pter se fecit ōnia. et p̄t̄
se erāt anteq; fierēt ōnia. qualia constat
non esse necessario cōnexa ad volitionē
seu p̄secutōnē finis hui' q̄re nec necessa

Prosa secunda

rio volita sunt. Secus in communica-
tione diuinarum personarum ad intra que
in sua necessitate consistit sicut in sua neci-
tate vult se de. Qualis itaque reputanda
esset diuina perfectio si ex productione cre-
aturarum dependere? quas in sui compa-
ratione constat esse quasi nihilum et in-
ane. Ita ut mirandum potius videatur:
immensa perfectione fuisse dignata res ta-
te imperfectionis et cuiusdam vilitatis
producere ac regere, quas si repente destru-
eret vel in unum confunderet, quis ei di-
cere possit, cur ita facis? Quinetiam the-
ologia volens amplius captiuare omnes
intellectum in obsequium fidei posuit
in memoria diuinorum mirabilium escam quam
dedit dominus timentibus se in eucharistie
sacramento ubi relucet incomprehensibi-
liter quod super omnem sensum, super om-
nem nature communis ordinem, deus po-
test scire et vult quotidie mirabiliter ope-
rari. Ad consolationem igitur aduene-
nostri pro cogitatione aliorum calamitati-
bus et angustiis theologia sumit initium
a prima et suprema causa que deus est. In
cuius ditione cuncta sunt posita, et non
est qui sue possit resistere voluntati. De hic
ad inferiores effectus se deflectit. Phi-
losophia vero conuersum ut sepius pi-
cessum retinet ab inferioribus et cogni-
tis ad superiores et latentes causas du-
ctu rationis se subleuans. Occurrit autem
primitus in hoc processu mirabilitas re-
rum infra labentium, variabilitas sortis
humane que nunquam in eodem statu per-
manet. Denique confusio quedam et imp-
fectio eorum omnium que mundus inferior
ostentat ut sunt diuitie, opes, dignita-
tes, regna, gloria, voluptates que frequen-
tius in contraria dilabuntur. Sed incho-
at protinus ab alto peregrinus noster
fide fultus, ita grauioris mali cogita-
tio sufferentiam leuioris facit equanimi-
orem. Vult ecce supremus index deus pro-
nit edocet theologia quod ab initio mundi
usque hodie et in secula supplicium infer-
nalibus angeli multi et homines cruci-
entur, vult alios in purgatorij locis: pe-
nis tradi, conqueri non audes neque de-

bes, vult autem viatores homines tri-
bulationibus multis exerceri. Tu quis
es qui querulando contradicas? Quid magni
si corruunt et pereunt quandoque peritura, si
moriuntur aliquando morituri? Hoc vero
magnum est elaborare quo fine conclu-
datur vita semper victura vel in socie-
tate beatorum vel in damnatorum calamita-
te. Monachus. Sentio voluer quod in
alienorum sicut et in propriorum, malo-
rum meditatione contentus non est ad-
uena noster infima sectari, scandit pro-
tinus ad supremam velut in arcem supra
quam non est altera, videat autem ne ca-
dat. Est enim ut aiunt lapsus iste sapien-
tum de providentia dei cum arbitrij liber-
tate. Videat insuper ne dum fragilibus
et caligantibus oculis incircumscrip-
tibile lumen nititur attingere: demergat
in tenebras densiores, exemplo nyctico-
racis (quod inducit Aristoteles) ad niti-
dissimam solis lucem. Voluer. Tu-
tatur cum monache fides illuminans te-
nebras suas et aciem mentis inuolidam
sua luce collustrat ut in tanta excellenti lu-
mine figi possit eique sit delectabile, iocun-
dum, et salubre videre lumen diuinum
quod absque ea odiosus foret noxium et tri-
ste. Proinde iam accepisti quid de co-
gitatione nedum aliene sed prope dam-
nationis agit, veruntamen ad intelligen-
tiam huius rei ne vel incredibilis vel
scandalosa sit ad cognoscendum. Prete-
rea qualiter et in quibus humana volun-
tas diuine debeat conformari: rememoran-
da est distinctio de triplici voluntate pro-
ut ad omnem appetitum nomen volun-
tatis se protendit. Est in supremo prope
dicta voluntas rationalis insita portioni
sue superiori que ad leges conuertitur
eternas, vel ad unicum potius eternita-
tis legem sua fecunditate seu virtuosita-
te multiplicem. Est enim iuxta sapien-
te dei spiritus vnice et multiplex. Hec
voluntas ita semper conformis esse te-
netur diuine voluntati cognite ut aduer-
sus beneplacitum suum nunquam remurmu-
ret quasi vel iniusta sit vel irrationabi-
lis aut incomposita crudelis et inuida.

Hec voluntas in beatis spiritib⁹ ita diuine coniuncta est immobiliter vt sicut ipi cum deo vnus sunt spūs. ita sit vnū velle et vnum nolle: qđ amicos esse proprium etiam phia tradit. **H**inc p psalmistam Absorpti sunt iuncti petre iudices eorū. **Q**ue petra christus est et deus. qđ christ⁹ deus cui sancti iudices seculi ita iuncti sunt vt absorpti videant^r in deo et vnum facti in cōione voluntatuz cū eo. **P**orro voluntas hec in viatoribus bonis diue voluntati cognite: licz mobiliter conformis est orās ex instituto christi. **F**iat voluntas tua sicut in celo et in terra. quod in orōne sua seruauit dicēs in agonia positus. **A**bbā pater. omnia possibilia sunt tibi. transfer hunc calicē a me. sed non quod ego volo s; qđ tu. **C**onsistit in hac conformitate et applicatione voluntatis ad primam et inoblisabilem regulā diue voluntatis rectitudo cordis nrī: quā psequit^r exultatio. leticia. pax. iocūditas. ac vniuersalit^r oē bonū. qđ videns in spū. ppheta clamauit. **Q**uā bon⁹ israel de⁹ his qui recto sunt corde. **Q**uocōtra pessimus iudicat^r deus ab hñtib⁹ cor distortum: qualiter est in hominib⁹ malis hic in via. flexibilit^r tamen in damnatis. **N**o cum obdurnatione sempiterna. **A**ltera voluntas ē inserta portioni rōnis inferioris. qđ qđem altera dicitur non in substātia. s; qđ conuertitur ad leges vel res inferiores: elōgata quodammō a pma luce et virtute: eo tenebrosior et debilior effecta: qđ magis ac magis in inferiorū oblectatiōe et visione se cōuertit innectit et demergit. **I**ta vt nequeat quandoq; oculos tenebris assuetos in supernam veritatis lucem attollere. **S**icut oculus carnis positus et reclusus vbi sol materialis occidit vel occasui proxim⁹ est: caligat. **H**ac voluntatē inferioris portionis: qđ doct^r vocam⁹ appetitum sensualem nō generaliter s; prout natus est obedire rōni. et ita liber est per participationem. **S**im quam voluntatem permittit nos deus multa velle vel optare fieri quorūz opposita vult absolute diuina sua volū

itas. vt pius filius bona voluntate vult patrem viuere quem deus mori statuit. **H**ec tamen in tantuz recta ē si voluntati superioris ratiōis sicut illa diuine nequaq; remurmuret. **T**ertio modo s; voluntatis nomine late sumpto completur omnis appetitus qui non conuētam rationem sequi hz. vt est in hominibus de duplici voluntate priori. s; regitur et dirigitur tātummō quasi regulata ab intelligētia infallibili que deus est. qui sic res ordinat vt eas proprios motus agere sinat. **P**ropterea voluntas hec nullo pacto contraria pōt eē vel aduersa diuine voluntati. cuius solius influxū vel instinctum consequitur. **Q**uo fit vt in brutis non habentibus coniunctam sibi rationem culpa careant motus sensuales qles in singulis variantur s; naturam huius speciei vel illius quos omnes i hominibus quodammō aggregatos inspicimus.

Secundum metrum secūdi

In qđ declaratur qualiter affectiones et industrie q sparsim sunt in brutis. aīalibus/collecte sunt in hoīe et in eius rōne cui subditur eius appetitus.

Qlot subiecta modis animalia
Q Passionibus sunt,
Q Rudelis leo. tigris et aspera.
Q Trux aper furore
Q Indomitus siluas onager colit
Q Unicornis atrox
Q Lasciuus vitulus. petulans caper
Q Et equus superbus
Q Astus fraus vulpi. lepori timor
Q Os vorax lupis est.
Q Luidus ē catulus. sus sordida
Q Tardus est asellus
Q Ursa ferox. prudens elephas sibi
Q Castitas amica
Q Turtur fida pari simplex quoq;
Q Stulta corde perdix
Q Pavo glorius et zelotypus
Q Est auara cornix
Q Felle columba caret. canit omnia
Q Bubo dira planctu
Q Est apis arguta mira facis

Prosā tertiā

Arte mel fauos q̄
Prouida se formica regit. pigra
Cult cicada soles
Visus anes. lucius pisces rapit
Est odor vulturi
Pugnaci gallus ē pectore
Miluis est inertis
Quis philomena modos v̄os capit
Ac alauda vestros
Tales innumeras aialibus
Inditas videbis
Condiciones quas natura dat
Alma cuiq̄ sparsit
Omnia perpulcro regit ordine
Noxia nulla culpā
Nullus ⁊ error inest/industria
Cuiq̄ mira valde
Ast hominis rō completitur
Omne tale sparsim
Per varias species reatrix data
Cui necesse cunctos
Affectus iusto moderamie
Lemperet regat q̄
Si renuit peccat sit serua q̄
Turpior q̄ brutis
Stet rō fiet sibi subditus
Eius appetitus
Et dominat ei q̄ si nequit
Vaud ream putato

Prosā tertiā secūdi

In qua fit conquestio super difficultate quā patitur liberum arbitriū in regēdo corp⁹ cōformiter ad rectā rōez. et d̄ modo conformandi volūtate humanā diuine exemplo christi Tandem cā redit de varietate iudicioz hūanoz.

Monachus

Miseret me mei vehemēter: mei q̄ similiuz corde volucer dum ista perpendo. vident iniquitatez et contradictionem in hoīm ciuitate. v̄ regno spūali vbi summa trāquillitas esse debuerat. vbi par erat volūtate quālibet inferiorē parere superiori. s̄ hoc euerso turbato q̄ ordine vt pax abscedat n̄cē est. nam pax qd aliud ē q̄ ordis tranquillitas in imperādo et obediēdo
Volucer **O**bedit mōache s̄ validū

fuerit. s̄ viuax ⁊ efficac imperiū. cuiusmodi viuacitatem gratia virtutes q̄ cōferunt precipue iugis exercitatio superioris vt ad diuinam se cōuertat videat. obseruet. inhercat. Ita enim fiet vt ipa roborēt. et debilitēt inferior in tractu suo. aptior effecta suscipere formam vel influxum seu virtutē a superiori deriuatā
Imitād⁹ ē iesus factus nobis a deo sapientia. qui suscepit et ostendit in se qd agē debeam⁹ In quo p̄ter volūtatem diuinam (erat enīz deus) triplex quā diximus voluntas inuenta ē **V**oluit s̄m primā assidue quicquid de⁹ voluit laudans et approbās ordinem diuine sapientie. bonitatis. et iusticie. in omnib⁹ quecunq̄ voluit et fecit. in celo p̄ saluationem. in omnibus abyssis p̄ damnationem. in terra et in mari p̄ quandaz saluādoz et dānādoz variā agitationem
Nos itaq̄ **I**esuz s̄m hāc voluntate debem⁹ imitari **E**t si nō vsquequaq̄ possim⁹: ex equo dū hic viuim⁹ qn̄ nondum cōfirmati sum⁹. qn̄ p̄ alterā sedāz volūtate dīstrahi pōt in nobis hec volūtate et turbari: immo et ab actu suo penit⁹ impediri. sicut et iudiciū superioris rōis s̄m qd dirigē pōt absorberi **S**ec⁹ i christo sicut in beatis. qz s̄m hāc portionez bt̄is fuit in via christ⁹ **N**ihilomin⁹ hec voluntas in ch̄o voluit vt inferior duplex voluntas ageret motus suos i oībus absq̄ peccato. hinc doluit. hinc tristis et mestus fuit. hinc orauit. hinc mīa motus est sup turbas ⁊ egrotos. hinc lachrymatus est. hinc conquestus ē. tāq̄ sensualitatis aduocatus. deus deus vt quid dereliquisti me. qn̄ portio inferior absq̄ vllius cōsolationis redundantia superioris ad eā diuersa erat i acerbissimē passionis abyssum. **N**emo at̄ vnq̄z carnem suam odio habuit **V**inc postremo cū clamore valido et lachrymis deo supplicans: expirauit. **E**xemplum igit nobis dedit deus vt quemadmodū iuxta hanc duplicem volūtatem fecit: s̄m quā erat viator **I**ta et nos faciamus tā p̄ nobis q̄ p̄ fratribus. ploremus. oremus. tristes simus. et clamemus. qd sic est voluntas dei cui superior nostra vo
B ij

Libri scđi de consolatione theologie

luntas conformis est si bona ē. **C**onsurgit inde meritū mltiplex si nō dimouet a statione sua. hoc est si propter mor^o inferiores illius duplicis volūtatis nihil vspiam mali agit qđ diuine sit aduersū
Monachus Sed quid aget paupculus et infelix viator venūdatus s̄ peccato sentiens cum apostolo aliā legem ī membris suis: repugnantē legi mentis sue et captiuatē sub peccato qualē philosophi experti sunt. Quis enim viuēs expers eē pōt? s̄ originalis cā tate corruptionis fuit eis incognita quā theologia reuelauit. Nōne dum conat̄ animus assurgere ilico quasi paralyti dissolutus aut debilitatus coluber relabatur. **N**e nobis viatoribus quos fatigat et sepius interturbat volūtas inferioris rationis. Enitens ad se trahere superiorē reē reāctiōe volūtate: pondere graui: fominis originalis. grauiori peccati actiualis. grauiū inueterate consuetudis. et sup omnes modū ingenti mole obdurationis. qualiter ī ch̄o nec fuit nec eē potuit. nec similiter est in beatis. **V**oluer. Exclamemus monache cuz apostolo. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius. Subinde respondeamus Gratia dei p̄ iesū ch̄m. Dicamus eidem. fiat nobis dñe fm̄ iudiciū atq; desiderū non inferioris sed superioris rōnis atq; volūtatis. fiat ī nobis sicut in celo sit vbi motus regularis primi mobilis t̄q; rōnalis tempat obuias reuolutiones orbium inferiorū siue planetarū. Porro cōtranitamur vt possum? renitētes saltē in suspensio qđdam libere arbitriū ne precipitanter eliciat actum suum quin in hac vi suspēsiua sit velle sit nolle sit actus medius. saluat̄ precipue libertas arbitrii et sua ī nobis vtilitas. Alioqui sine suspēsiōe tali vel renisu: voluntas inferior fortificat̄ assidue. rebellior q̄z et indomabilior efficit̄ vsq; adeo qđ similis sit iumentis insipientibus que carent arbitrii voluntate sup̄ma. immo s̄o plurimum differt qđ substernit et seruire facit sue libidini dñaz volūtate deterior effecta brutis. qđ seuiissima et iniustissima serēs

arma. **O**mittamus eos q̄s ad hāc seruitutez malicia p̄trahit. loquamur illos qđ iudicium rōnis (quo libertas radicat̄) vel nullū h̄nt. vt infantes et fatui. vel imperfectū vt pueri. vel inualidū vt femine. nanq; varium et mutabile s̄q; femina. **Q**ui si causa cognoscitur cur puerorū sit imperfectū et mulierū inualidū iudicium. **C**redi non pōt quantā turbā huiusmodi puerorū et puellarū inter barbaros homines experimur. **M**ulti multa super hac re locuti sunt. astrologi medici. physici. et h̄vario mō. poete. magici. prophete falli vel idolatre. **P**ropheta verus tandē dixit de deo. **Q**ui finxit sigillatim corda eorū. qui intelligit omnia opera eorū. **E**t sapiens. **C**or regis ī manu dei est: q̄cunq; voluēt declinabit illud. **Q**ui fm̄ apostolū. **C**uius vult miseret. et quē vult indurat. **T**heologia vero recipiens ex omnibus p̄or dictis id qđ p̄babilis ē: et improbabilia reiciēs p̄stat et colligit p̄ statu vie et nature destitute cām talē. **I**taq; sic aīa rationalis dependz a corpali dispositiōe vel armonia. non quidem in esse: cuz sit immaterialis et immortalis. s̄ ī operari in corpore. **I**ta fm̄ varias operatiōes suas p̄supponit et requirit diuersas dispositiones armonicas. vnā h̄z vt informet et sustentet corpus. alterā vt vegetet et augeat. alteram vt moueat et sensificet. **E**t hoc quidē non vno modo sicut nec vnus est tm̄ sensus carnis s̄ est exterior et ē interior multiplex. quas int̄ armonias non dubium quin p̄mā in p̄fectiōe secunda excedat. secundam tertia. et ita d̄ reliquis. **N**ec negat aliquis quin in p̄dictis operatiōibus vtatur et egeat aīa rōnalis organo corporeo sicut ē forma corporis organici physici hoīez in esse cōstitūēs. **N**ec sup̄est alia p̄fectior operatio rationalis anime super brutales. in qua cōuenit cum angelis quam operationem dicimus intellectualē. in qua radicat̄ libertas arbitrii qđ libertas ē facultas rōnis et volūtatis: qđ nec volūtas sine rōe eligēt. nec rō sine volūtate veltz. libertas idcirco cōplectit̄ vtrāq; vim. **R**ursus hec operatio intellectualis

Metrum tertium et Prosa quarta

quis in se non sit organica. presupponit tamen dispositionem organicam in sensibus praesertim interioribus perfectiorē lucidiorē et quietiorē quā aliquid sit aliarum. omnes enim intelligunt sic dicit aristoteles. nec est phantasia speculari. Quamvis Avicenna et Algazel cum similibus tradiderint intellectum desuper illustrationes ab intelligentiis sine sensu praevio vel inspectione phantasmatum posse suscipere hinc prophetias et divinationes tam in vigilia quam in somniis saluare nituntur sicut aliqui tradiderunt phantasias omnes brutorum et hominum a celestibus corporibus exoriri. longum vero persequi esset opiniones singulas. Redeamus ad praesentium. et dicamus ut cepimus quod intelligendo praemittit et species intelligibiles elicendo. necesse est phantasmata speculari. non certe qualiacumque. sed ordinata pura et lucida si libere arbitrium debeat esse perfectum stabile et integrum. Cuius autem mille modis imo innumeris contingit istam quam usus liberi arbitrii praerequirat armonicae dispositionem. nunc totaliter impediri ut in infantibus et fatuis et ebriis et amantibus multis. nunc imperfectam haberi ut in pueris. nunc instabilem et variam ut in feminis et in omnibus generaliter quae variis passionibus affecti sunt. tandem integra vix habetur homini dispositio ad quaeque intelligibilia propter defectum consurgente ex naturali vel accidentali propter rationem. Quo fit ut diversi vigeant usu liberi arbitrii. quidam in istis alteri in alijs. et nequaquam in utrisque. Quid dicemus de diversis hominibus cuius varietatem istam diversis temporibus. imo eodem die et fere de momento in momentum cognoscat homo qui se discussit acriter in se ipso. dum famelicus aliter iudicat quam repletus. sobrius quam ebrius. mansuetus quam ira succensus. vigilans quam somniculosus. animus quam invidus. continentis quam libidine stimulatus. humiliatus quam exaltatus. Et ita de reliquis sine numero. Neque tamen adhuc attigimus melancholicas phantasias quas infinitas medici tradunt ex humorum corruptione varia generatas. format enim gratia exempli phantasia fumis grossis obtenebrata phantasmatum terroris et horrois sicut puer solus in tenebris inde clamans et fugiens. Quae ex re sunt tristes

et aliqui. aliqui e diverso ioculariter leti

Tertium metrum libri secundi

In quo datur ratio diversificationis iudicij rationis per similitudinem luminis visi per nubes aut in speculis variatis

Splendidi solis radii videndos

Exhibent sese tuitu fideli

Dum serenus sit medio quam purus

Aer. immo perspicuo refulgens

Guttule rosis pluvie ve dense

Rarus aut nimbus vel opaca nubes

Pedulum si se per inane libratur

Frangit circa radius cathecum

Visibus falsas tribuit figuras

Mille portedens oculis colores

Iridis monstrat pluviifusus arcus

Halo lunaris varia. vel ortu

Sol vel occasu specie nitescens

Par in obiectis speculis videre

In quibus distant color et figura

Pro situ tali variisque forma

Est agens actus aie suprema

Que relucescit radias in ima

Parte passiva species in actu

Efficax ducit sed speculari

Per prius grossi simulacra sensus

Spis que fert cerebri medullis

Cum quibus fumos recipi putato

Hos vagos turpes fetidos et atros

Alteris mulcens nitore est et ordo

Pulcer aptatus numero placenti

En habes causas sapienter aptes

Cur sit elusus rationis usus

Arbitrans plene nec inest facultas

Prosa quarta secundum

di libri In qua fit investigatio qualiter adiuuatur libertas arbitrii. Et inferunt quod nihil est casuale vel fortuitum in ordine ad primam causam. et iuxta quem sensum ipsa posset dici fortuna vel fatum. Additur qualiter ex his quae deus inuenit revelasse et percipuisse pulcherrime et salubres veritates et lucescunt

Monachus

Intelligo volucer quam late pateat ista de phantasias cordis de fallacibus iudiciis aie perscrutatio. In qua meminisse debet homo fragilitatis et imperfectiois sue. Nam qual

B iij.

Libri secūdi de cōsolatiōe theologie

liter inuēiet aliquis q̄ pretactis incōmo-
dis vel in aliq̄ non sit obnoxius. s̄z quē
admodū de vicijis **D**orati dicit **O**ptim⁹
ille est qui minimis vigeť **I**ta liber ille
dicend⁹ ē qui non vltra communem ho-
minū modum melancolicis phantasijis
irretit̄ **R**edeat v̄o sermo noster vnde
sumpsit exordiū vt consonus sibi fiat
Volucer **R**edeat volo. premisim⁹ qui
dem inuestigādo consolationez aduene
nostri super cōtritione gentis sue q̄ eū
theologia ad conformandū volūtate su-
am diuine volūtati primitus anhelat **I**-
ta eī habiturus erat cor rectū ac perin-
de letum pacificum et tranq̄llū. **S**z qm̄
de qua voluntate sermo fieret ignorari
poterat: distinctio trimembis de volū-
tate subiuncta ē. **R**eddita proinde ratio
cur in volūtate p̄pedit libertas arbitrij
q̄ facilius appareret qualiter adiuuat.
Progredientes igit̄ dicam⁹ q̄ inteller-
ctus postq̄ inspexerit phantasmata p̄-
ide sp̄s itelligibiles elicere. denudādo
qdāmo eas a naturali p̄ditōe z i eis ef-
fodiēs agalma sp̄iale h̄ ē simulacrū vel
conceptū nuncylēz nūc specificū **Q**uo
facto intellect⁹ taliter actiuatus iam pōt
rōcinari nō inspecto phāsmate iā syl-
logizat. discurret. **R**egulas artium sibi
format generales z infallibiles ad exem-
plar artis prime **N**eq̄ neganda est hec
vis intellectiua. cum de virtute estima-
tiua fateamur q̄ ex sensatis elicit speci-
es insensatas vt ouis inimicitiam ex fi-
gura lupi **A**t v̄o dum semel actiuata fu-
erit per phantasmata ortuz habentia ex
aliquo sensuum exteriorū iam pōt alia si-
bi formare talis generis i somno vel vi-
gilia. alit̄ nō. **C**uius signum ē q̄ a natu-
ra ceci non somniāt neq̄ phantasiāt d̄
colorib⁹ neq̄ de eis sciam habent vllam
Deniq̄ p̄ contemplationē vt alibi dicē
dū ē venit mens ad intelligentiaz purā
et simplicē sine motu vel discursu ad e-
xemplar. s̄z imp̄fectū valde simplicis in-
telligentie diuine que vnico p̄templatur
intuitu p̄ntia p̄terita et futura et instar
centri intelligibilis stabilis manēs dat
cuncta moueri. sic vnica et inuariata re-
spicit et intelligit oīa q̄ motui subiecta

sunt **A**d hūc statū theologia suadz aspi-
rare cui quāto p̄ximior tanto sublimi-
or z liberior ē voluntas q̄ velut ex alto
iubet et imperat sensuali volūtati. p̄t
cui⁹ tractū licet nec p̄t motū naturalis
appetit⁹ n̄ deserit locū suū q̄ adhēt deo
ponēs i eo sp̄ez suā fidē atz dilectionē
Quē si iux sapiētis x̄bū sic p̄turiētis cor
suū phantasias patit̄ vt sit in sensualita-
te non dat in illis cor suūz intellectuāle
nisi ab alto immissa fuerit visitatio fm̄
quā regit̄ agit̄ atq̄ dirigit̄. nō qdē fata-
li n̄citate seu fluctuatiōe fortuita **C**olli-
gim⁹ eī ex immensa diuine p̄gnitionis vi-
uacitate longe sup̄ n̄m cognoscēdi mo-
dum simul vt ex volūtatis libertate q̄
ap̄d eā nihil ē fortuitū. nihil casuale. ni-
hil insup̄ ad extra necessariū vel fatale
Rō p̄mi ē qm̄ nihil agit̄ i mūdo qn̄ ab
etno p̄uiderit illud de⁹ cū tota serie
causaz etiā minimaz **S**ec⁹ apud hoīes
p̄t q̄rū intentionē p̄dēt effect⁹ ex va-
riaz ignotazq̄ eis causarū concursū.
quēadmodū vidē ē i inuētiōe thesauri dū
tra fodit̄ vt excolat̄. nō vt aurū inuēiat̄.
hic ortū habuit fortassis illd̄ **A**rist. **Q**uē
vbi magis ē de itellēu ibi min⁹ d̄ fortuna
Recte qdē adeo vbi totū ē p̄intellēctū
nihil ē fortuitū **S**i v̄o fortunā q̄s trans-
ferat ad cām producētē effect⁹ q̄ dicunt̄
in ordie ad nos fortuiti. sic primam cāz
dicē possum⁹ eē fortunā qm̄ p̄cipalit̄ z
immediate cōcurrit ad oēm effectū. de/
disz h̄ mō **V**irgilius vez epiteton for-
tūe dicēs fortuna oipotēs **E**t **S**alusti⁹
Sz p̄fecto inq̄t fortuna in omni re do-
miat̄ **C**eterz de fati necessitate liquet ex
p̄missis q̄ nihil in reb⁹ creatis tale sit fa-
cta ad primā cām p̄patie q̄ nlla actiōis
n̄citate cōstringit̄ neq̄ respectu celi ne-
q̄ respectu t̄rez oīm que in eis sūt **L**o-
agit̄ tñ different̄ in actiōib⁹ q̄ dicuntur
naturales quib⁹ nō ē annexa rō p̄ua.
nec ex cōsequētī vllam h̄nt libertatem
seu contingentā i agēdo ex p̄ncipijs su-
is intrinsecis **A**lit̄ i h̄ntib⁹ p̄iūctā rōnē
quib⁹ intrinseca facultas ē volendi vel
nolendi fm̄ iudiciū. p̄t rōnis **N**ihilō-
min⁹ si ad p̄mā cāz naturalit̄ agētia retu-
leris illa nō necessario sed cōtigent̄ effi-

Prosa quarta

etunt motus suos **H**oc in miraculis factis circa solē. circa ignē. circa mare et bestias perspicuū fidelib⁹ ē. **D**at itaq; regula q; in oi pductiōe si occurrit aliqua cā libere. ptingent agens q; quot fuerit naturaliter coagentes: effect⁹ ille cōtingent pducit. **Q**ua in re p; q; act⁹ elicit⁹ create volūtatis sortit⁹ contingētiam ex duplici radice. ex sua intrinseca: et ex superiore diuina. **M**onach⁹. **C**ausā nō inuenio voluer his q; indicta sūt repugnandi neq; aliter phie verba loquentis apud **B**oeciū de fatali nēitate recipienda puta. **S**cis attamē conturbari non nullos apud quos de⁹ ita considerat tē rex supm⁹ qui vnico semel imperio cōstituerit vniuersuz mūdum dans vni cuiq; rei p;uū officiu. quēadmodū tē rex instituit vel exercitū suū vel curiam iudicior; et legū aut artifex aliquod horologium. **I**pse nō deinceps manz q; etus neq; sollicitus p; singula. **M**ituntur hanc estimationē suā fulcire p; vulgatus illud **A**ugustini x̄buz. **D**e⁹ sic res administrat vt eas p;rios mot⁹ agē sinat qui et p;phético ore dixit. **E**go suz de⁹ et non mitor. **V**oluer. **I**ta ē monache rei deunt tales ad supi⁹ improbatā philosophiū opinionē quā insectant multi seculariū lraz ac existimatio vulgariū q; videbis aliq; si ad scripturā sacra se cōuerterint nihil pendē aut irridē simplicitatē ei⁹. eo q; maxima ps context⁹ historijs. habem⁹ inquit aliunde narrationes historicas. q; et stili splendore et rerū gestaz magnitudine nō inferiores existūt. **V**erū hōc intēst qm̄ historias h; scriptura sacra put in eis contenta reuelauit deus p; prophetas. longe pri⁹ anteq; fierent. **E**x quib⁹ pulcerrime ac saluberrime veritates elucescunt. **E**lucescit pmo diuina oim̄ p; cognitio simulz p; uidentia regitā omnium q; gerunt tam in celo q; in terra. q; voluntati sue seruire facit vniuersa. nūc p; bonos. nūc per malos aduersus quā nō ē sapiētia neq; p;hilū adeo q; hoies vel demones iplēt p;dispositionē reuelatā dei dū conātur illā vel effugē vel frustrare. **S**ūt in exemplū venditus **J**oseph et expositus cum

alijs infantib⁹ in aquis moyses. et dauid a saule persecut⁹ cū ceteris absq; numero. **E**lucescit p;terea q; p; nunciationes facte p; prophetas vel scripturā p;ditionē sepe recipiūt lz expressa sit p; m̄ varietatē meritoz vel demeritoz apud illos q; b⁹ vel p; quib⁹ h̄mōi p; nunciationes fiunt. **H**oc de **J**ona respectu ninuitarū. **H**oc de **I**saia respectu ezechie. et ita de reliquis liquet. **R**elinquit idcirco sp; homib⁹ dū viatores sūt p;ntē loc⁹ et pie ordīs atq; cōuersatiōis effect⁹ nec ex imutabilitate dei vel p; nunciationis sue desperatiōi loc⁹ dat. **E**lucescit ampli⁹ nō ē seruiendū deo p; sola p; speritatis adeptio ne vel aduersitatis cuitatione t;ali que veritas in euāgelio manifest⁹ tradita ē q; lex antiqua t;alia p;moda vel incommoda rememorās exponeret. **E**st eq; dez premiū p;stantius merito. nihil at t;ali le p;stant⁹ ē virtute. **S**ed neq; cū stoicis dicere satis ē virtutē eē premiuz sui sic vitium seipm̄ penā h; **A**licie di fuerūt homines ad laboriosa virtutū opa et a suis voluptatib⁹ vitiosis arcendi p; seipm̄ aliq; maius tam premiū q; suppliū. **A**d qd; p;bia q; p;tingere non potuit hic deficit cum sua consolatiōe. deficient et illi qui volentes suis exhortationib⁹ vel predicationib⁹ bene institutē ad amorē dei p;mittūt p; illo q; commutationē quandam bona t;alia vt diuitias vt sanitatē vt plē egregiā aut aliq; similiuz. **S**ic ei et cortex l;re veteris p;cedebat. q;uis intus p;phético et elenati viri spū alia sub his t;alib⁹ p;missiōib⁹ obumbra ta conciperent et gustarent. h; de hoc latius infra. **E**lucescit postremo ex hac diuine volūtatis ad vtrūlib; actiōe extra se liberrima q; solo nutu t;pat orbē q; oratiōes spesq; n;re dirigunt nō inaniter ad deū q;uis immutabilē. q; cetera omnia mutare scit et pōt dū vult. **E**t hic est generalis mot⁹ insit⁹ oi creature quē obediētialē nomiare possum⁹ vt ei⁹ sequat imperiū quēadmodū de ascensu grauis ne vacuuz fiat dici solet. **E**t p;fecto si deus sinat res agere p;rios mot⁹. p;ns est vt eos possit vel impedire vl; mutare. **A**liquin nō iā res sineret h; agerēt vellec.

Libri secundi de consolatione theologie

nollet. Quictia ministratio nonne reponit in ordine caulay quas ab initio deo instituit. prius autem motus angeloy liber e in agendo. Proinde sicut spualia potiora sut tpalibus tqz illoy finis. ita fit in tpalib' mutatio put exigit grati/ tū regimē spūaliū presertim ad finē et/ ne btitudinis consequēdum In hac au/ tem regione vel ordine spūalium repo/ nunt diuina carismata. p̄cipue fides spes/ z caritas quibus motus inditus z qua/ si p̄p̄is est impetrare miracula dum ex/ pedit. vt q̄ in aquis validis terra appa/ reat arida. in medio fornacis ardentis/ sit vent' rois. q̄ montes transferantur/ et qd longe maius optabiliusq; e fit p̄/ istas vtutes et orōnem eis subnixā vt/ expeditū sit et alacre liberū arbitriū vo/ luntatis humane ad dirigendū pedes/ sue affectionis et intētionis in viā pa/ cis et salutis. Ad conformādū preterea/ diuine volūtatī suam eidemq; p̄p̄is in/ niti dicendo cū propheta Et iumentūz/ fact' sum apud te et ego sp̄ tecū. tenui/ sti manū dexterā meā. z in volūtatē tuā/ deduxisti me. In libet colloctioni di/ ei p̄ntis terminū dare sub hoc metro

Quartū metrū z vl/ timum secundi

In q̄ docemur sub exēplo quadrūplici/ qlit inseq̄ debem' dei voluntatem

Imminis orbis subsidiū sibi
Querit a vidente
Cui pl' nititur vt magis audiat

Imminens periculum
Matrē dñi cecidit puer aspicit
Ac ei manū dat
Scit q̄ non valet ex se surgere
Querit hinc inuamen
Vulnere fract' q̄ medicamīa
Mouit hunc requirit
Potat amaris vrit et ignibus
Huic obedit vltro
Litibus implicitus sibi querere
Iure vult peritū
Dicta q̄ nec refugit sua credere
Consciū suimet
Cur igitur ceci pueri q̄q̄

Saucij q̄ valde
Iuris et ignari nos tradere
Non cito velimus
Christe tibi q̄ rite per omnia
Vis opem referre
Quo sine nulla valent discrimīa
Si vel arte pelli/
Duc petim' quo vis mora nulla sis
Ibit alacris mēs
Si caro tardat perq̄ pericula
Cuncta te sequet
Grata nec inualido cū murmure
Perget aut trahetur
Cur p̄cā sciens cumulet noua
Dum licet mereri

Explicit liber secundus

Incipit liber tertius

Prosa prima

In qua p' recapitulationē inchoat ser/ mo de cōsolatiōe theologica p̄ patienti/ am describendo qd sit zelus

Monachus

Holum voluer desiderans rursus ex te audire verbū super consolati/ one peregrini. sollicitaz eī super hec auiditatem ex peruigili cordis mei cura que te loco tempore q̄ preuenit in telligis. Voluer. Spes vt dixi mo/ nache solatur eum confugiens ad deuz tanq̄ ad thronūz gratie. ad tēplū z arā mie. ad arcam federis. ad liberatis asylū ad firmam petrā. et solidum litus. Na/ tura siquidē ita videm' institutū vt de/ bilior innitaz fortiori. sicut vitis vltro.

Metrum primum et Prosa secunda

hedea quercui. naufrag^o tabule puerul^o
matri. Solat ipsum preterea scriptura
sacra reuelans decursus mundani regimi
nis a prima voluntate liberrima cui nra
conformis esse debz. Quoadmodum ho
p spez vis irascibilis. sic p hmoi confor
mitate ronalis ordiat et ex psequeti co
cupiscibilis du ita fuerit conformis et ob
dita q ipsius et dei sit vnu velle et vnu
nolle qd amicitie propu e. videns autē
q irascibilis per impatiētia turbatur.
et p ignoratia seducit ronalis. Deiceps
igit complebit sermo sup impedimētis
hmoi tollendis primum p impatiētia. al
teru p doctrinam vbi non nulla que in
priorib^o dici potuerant inserent. **M**o/
nachus Placet qd dicit qm et dictoz
recognitione summariam et dicēdorū
lucidum ordinem tradis. **V**olucer
Locutus ergo de consolatione p patie
tia recte videor id agere si de modēami
ne zeli inchoauero. hz itaqz zelus inter
passiones vehemētia multam. Audi sa
pientem dura sicut ifern^o emulatio. Pre
fert isup sibi specie iusticie quo fit effi
caciō ad nocēdu dū deuiat. Quid ei effi
caciō ad nocēdu qz familiaris inimi
micus. et qz demoniu meridianu quod
in angeluz lucis se transfert. Porro ze
lus tñ qnqz significat inuidia. qnqz odi
um. aliquando imitationez. vtemur hic
zelo put e desideriu vehemēs q quis
icitatur ea tollere que rei sibi dilecte vi
dent aduersa. Sic homo zelat pro vxo/
re ne mechus abutaē ea et hinc zeloty/
pia. mater p filia ne violet. iustus pro
domo dei volens ab ea tollere qcqd vi
derit. scādaloz. An illud e. zelus dom^o
tue comedit me. Cuius recordati sē di
scipuli christi dum eijceret vendentes et
ementes de templo seu domo dei. Zelū
hñc vltimū laudant qui dixit nullū esse
deo acceptius sacrificium qz zelum ani
maz. vere quidē si comitetur ipsum be
niuolentia discretio et constātia. que tria
si deserat aut cōtēnat zel^o recte pparue
rl. ipm gladio bicipiti i māu furiosi. igni
rursus et fulmini sine obice peruangati
Primum metrum tertij

In q docetur per similitudinē ignis et
fuliginis quantum periculosus e zel^o
si non gubernet rōne
Agens flamma rapax libera si manet
Dox suprema domus puolitās vorat
Quo plus absqz mō torrida canduit
Estas fulguribus crebrius emicat
Elisusqz vapor dissipat infima
Est igni similis zelus et estuat
Intus cor stimulans q vehementior
Incumbit cohibe fac teneat modum
Collidit in eo se pariter duo
Affectus nimiu singulus improbus
Hinc impellit amor hinc furit odium
Zelus nam q rem diligit et colit
Zedi non patitur protinus incitus
Ira corripit recta nec inspicit
Odit persequitur nec requiem capit
Fingit iusticiam tendit in ardua
Supra posse ferox frangit et ruit
Secuz multa trahens q pereunt simul
Prosa secunda tertij

In qua deducitur hoc idem p affectus
humanos dando causam cur zelus tur
bat iudicium velut in somnijs. Qualis
preterea zelus esse debeat tam in haben
tibus autoritatē regitiam qz in caren
tibus ea. Deniqz notant plures cē tur
batiue zeli in rectorib^o

Monachus

Nonne zel^o excusatur o volucer
propter intētionē boni finis eti
am si leserit vt dū vult tollē scā
dala a domo dei satagens ab hoibus vel
hereses corrigi. vel symoniaz abijci. vel
tyrannidē compesci. nonne suffragatur
sibi verbum christi. Si oculus tuus qui
e intentio fuerit simplex totum corpus
tuū lucidū erit. **V**olucer. **A**udisti
christū alibi dicentē. Ecce venit hora et
nunc e vt omnis qui interficit vos ar
bitret se obsequium prestare deo. quis
tñ dixerit q hec intētio reddiderit occi
sores martyrū absqz noxa. Quid queso
iudeos magl. qz zelus legis atique quā
putabāt chrz sbuertē velle. De qb^o apls
testimoniū phibeo eis q zelū hñt hz nō
fm sciam. Proinde multos inuenimus
B v

Libri tertij de cōsolatiōe theologie

ex hereticis etiā hac tēpestate quos se/
fellit talis zelus tollendi scandala a do/
mo dei p hanc aut illā predicationis vi/
am. **D**inc hereses contra primatum ro/
mane eccie q sine ea stat lalus. cōtra do/
tationes vniuersalis eccie q sunt vt ve/
nenū effusus sup eaz. omnisq; symonie
officina. contra prelatoꝝ statū splēdidū
et amplam familiam q a secularibꝝ eripi
possunt eis omnia. **C**ontra religiosoz
obseruatiā q aduersant libertati legis
christi et estimant questum pietatē. **C**on/
tra omnem generaliter presidētiā q nul/
lus prescius. nullꝝ exñs i peccato mor/
tali iuste dominatur neq; prelatus ē neq;
q sacerdos qm̄ in charitatis radice sūt/
datur vt dicunt titulus presidētie ⁊ ita
de plurimis. **D**ū enī displicuerūt mores
suborti sunt errores. damnatus ē prete/
rea status qm̄ displicens in eo cernebat
abusus. exemplo medici stulti destruen/
tis subiectuz dū conat expellere moribū
Ceterū reminiscaris velim eoz q dies
hesterna disseruit sup turbatiōe iudicij
rōnis. **A**ddit aduena noster exemplū ali/
ud et id plane crebro. **E**xperimur ait se/
pius non nullos. q vigilantes. loquun/
similia somniantibꝝ nihil pene dicētes
quod sibi cohereat. hanc passionem fre/
nesim medici. vulgꝝ phantasiā vel reue/
riā gallice resuerie denominat. **C**uiꝝ cau/
sa ē q phantasmatis rerū intus. oc/
cursatibus vtuntꝝ p veris rebus ad eē/
positis quemadmoduz somniantes. pre/
sertim illi quos exercere opavigilantiū
compertū ē. q cū expergefacti fuerit in/
ueniūt se deceptos i aliquo suo iudicio
quantuncuzq; visi fuerint in somnijs
velut in vigilia se gessisse. **P**rofecto nō
dissimiliter euenit aliquibꝝ vehementer
affectis et passionatis q in vigilia sen/
sibus apertis patiuntꝝ aliquid simile dor/
mientibus. **S**ūt eī consopiti et soporat/
ti vel debriati passionū radicataꝝ fumo/
siratibꝝ q lz eo tē sibi videantꝝ sapiētes ⁊
virtuosi vt vel liberales vel magnani/
mi vel humiles vel valde zelantes rem/
publicā. verūtū cessantibus hmōi passi/
onibꝝ intuentꝝ in vigilia virtutis et vti/
tatis se quasi somniasse ⁊ i aliquo semet

ipso notabiliter sefellisse. **N**empe qbus
erat ex aliqua pte sopitum rōnis iudici/
um adeo q nullis clamoribus ex aduer/
so mouētibꝝ possent aut vellēt exper/
gisci nec suadentibus obedire. **C**ur ita
nisi q simulacra virtutū intus fabricata
p veris virtutibus āplexantꝝ in sōnio
vanitatis. vbi mētitur iniquitas sibi di/
cens zelum esse qui furor est. iusticiam
que crudelitas ē. correptionē: que distat/
matio est. prudētiā: que calliditas ē. et
ita de ceteris. **S**ic ira. sic inuidia. sic odi/
um. sic amor in excellentia iudicium ra/
tionis offuscant. cōsopiunt et excecant
q̄ diu durauerint. **D**urant hō qnq; plꝝ
qnq; minus pro varijs hominū moribꝝ
pro consuetudine. p cōplexione: p oc/
casionibus datis aut acceptis. **D**uunt ⁊
refugiūt qui hac spūali frenesi laborāt
rephēdi sicut lethargicus expgisci. sper/
nunt alioꝝ consilia. nempe qui plꝝ alijs
sapere saltem in hac sua re acutius q
circūspicere diffinitum apud se retinet.
Eos preterea qui se non sequuntur cul/
pant vel de negligentī torpore circa ea
q dei q reipublice sunt aut de dissimu/
latione vel inordinato timore criminā/
tur et rident. **C**urrūt tēq; alinus indomi/
tus in oē precipitiū: relinquēte eos in/
manu consilij sui deo irato q supbis re/
sistit. **M**onachꝝ. **N**oui tales aliqui qles
erāt opinoꝝ simeon et leui qz a pte ma/
ledictus furor q p̄tinax. et indignatio qz
dura. **S**z q pacto veri zeli pgnitio p̄sta/
bit audire desidero. **V**olucer. **V**erū
zeli eleuate pp̄is qz descripsit q dixit il/
lū. **C**omedit zelꝝ domꝝ dei q scādala q vi/
det in eccia tollē vult si pōt. **S**i nō pōt
tolerat et gemit. vulgata hō regula hz
Illꝝ possumꝝ qd de iure possumꝝ. vbi
nouerimus plurimū infesse i eo q zelat
si fungitꝝ autoritate iudiciaria. aut si ca/
ret illa. vtrobizq; tū obseruanda lex illa.
Iuste qd iustū est exeqris. **M**onachꝝ.
Vellē sepatꝝ sr his fmo fiet. ⁊ pmo d
zelo fugētū publica ptate. **V**olucer.
Fiat itaz q̄t insidijs expositꝝ ē iste zelꝝ
accipe. **I**nsidiat impotētia ppter quam
tubet sapiens. **N**oli velle fieri iudex ni/
si h̄tute valeas erumpere iniqtates. **Iu**

Prosa tertia et metrum tertium

dux itaq; qd aliud agit proferens sniaz
cuius executionis no hz facultatez nisi
iusticia exponere vel contēptui vel dis/
crumini? Insidiat ignoratia eoru q stat/
tus requirit esse cognoscenda. hoc in p/
latis plurimis respectu legis euāgelice:
hoc in seculi iudicibus quo ad ciuiles p/
stitutiones inuenim⁹. quales eē dānabi/
les mechanici monstrāt inter quos nō
recipitur nisi qui in arte sua peritus est.
Turbat etiam in aliquib⁹ litteratis hūc
zelū defectus experientie q circūspice/
re facit oia vt tandē eligat neduz id qd
de se licet. sed qd expedit id est qd expe/
dite fit. attēta circūstātiarū q̄litate **Tur**/
bat alios inconstātia p̄secutiōis eorūz
q bñ p̄cōsiliata. cōclusa. incepta q̄ sunt
quos vel ira suborienz vel human⁹ti/
mor infortunij contra se vel affines de/
ijcit a cathedra iudicij. **Q**uo cōtra p̄tina/
cuis obfirmantē alij in male p̄cōsiliat.
et ceptis fatuo quodam pudore victi ne
vinci videantē exemplo militum q̄s in/
certam vltro mortē vitiosus fuge pu/
dor impellit **Q**uid existimes preterea
de consiliarijs mendacibus et corruptis.
a quorum seductione vix aliquis in po/
tentatu cōstitutus securus est **Q**uid de
notarijs et promotorib⁹ sed regerit cul/
pa in eos qui tales eligūt nec corrigūt.
qui sola insup sibi placencia dici volunt
qualis erat **A**chab. veruz est q̄ppe illud
sapiētijs. **P**riniceps qui libenter audit
verba mendacij oēs ministros hz impi/
os. **E**fficacissimū insup corruptiuz ze/
li boni et debiti notat scriptura cū expe/
rientia eē munerū receptionem a manu
lingua vel obsequio. vnde sequitur ac/
ceptio personarum/ simili p̄ reatu dam/
nans vnum: absoluens alterum q̄ oia p̄/
hibuisse legitur cognat⁹ moysi dū eidem
optime. policie formaz describeret **S**ūt
qui se sufficientē existimant rempublicā
regere si constitutionum onera multi/
plicauerint **S**i sniaz penales vt excom/
municationes fulminauerint. maneat
At ipi negligentes similes facti pedago/
gis reprobis q̄ negligentia suam et igo/
nauiam purgare se putant si pueris su/
is comminationes crebras indixerint si

verberibus eosdem affecerint **I**nuēies
alios suis itā cōstitutionibus posituis
inherētes vt nullā epikeie virtutez ad/
mittere velit sciant aut possint apud q̄s
summum ius sepe summa iniusticia sit.
Alij passim hac epikeie vel equitatis re/
gula sic abutuntē q̄ nihil in legibus. ni/
hil in constitutionib⁹ et regulis suis ma/
net stabile. cum tamen precipuuz cuius/
libet policie etiā in monasterijs regimē
ex rationabili legum suarum stabilitate
resultet **A**mplius quid de pueris scan/
dalosiq; moribus censendum est ex q̄/
bus redditur contēptibilis tam vita q̄
auctoritas regitiua. vnde cōsequēter in/
obedientia s̄ditoz puenit. iuste proz⁹.
vt in eo dñi puniant in q̄ delinquit **A**
dam i exemplo ē cui in deū peccanti fa/
cta sunt omnia p̄ s̄dita rebellia simul
et aduersa. ita etiā vt caro p̄pria **Q**uid q̄
aliquā peccata sub ditorū redundant in p̄/
sidentes: nec mirū dū p̄sortes sunt i ma/
licia committēdo vel omittēdo. sic **D**e/
ly legim⁹ ad filios **I**llō vō magis stupē/
dum. exempli grā in **M**oyse qui rector
stuosissimus extitit cuius hec verba s̄t
Nec miranda ait indignatio i populuz
cū mihi q̄z irat⁹ dñs p̄ v̄os dixit **N**ec
tu ingredieris illuc. nō dubiū i frā p̄mis/
siōis **M**onach⁹ **D**urus ē hic sermo
p̄ regentib⁹ o volucer. durus fatcor a/
deo q̄ brōs predicare cōpellor illos qui
solitudie cōtēti sūt quales papa **G**rego/
ri⁹ suspirauit hñtes hāc a deo grāz q̄ ab/
soluti sunt a vinculis publici regiminis
Preconiū itaq; suū canam⁹ placet

Secūdum metruz
tertij. dactylicū archilochi
cum tetrametrum ut illud

Puro clarū lumie p̄hebū

In q̄ laudat vita solitaria sibi vacans

Monacha claustrī vita recludens
Semet septis mortua mūdo
Cuius regimē ferre recusat.

Pompas q̄ suas deserit omnes

Animum superans imperiosa

Regnat. celle condit antro

Regio fit ei mātio celi

Libri tertij de consolatione theologie

Nil sibi vane gloria laudis
Nil fallacis gratia fame
Garrula palpans lubrica nec spes
Coplacet horret ferre tumultus
Trepidusq; metus anxia vota
Qualia medijs vrbibus errant
Hang; assiduis turbine vasto
Leditur curis publica vita
Que presumit debilis in se
Voies proprio ponere dorso
Quorum iugas crimina fraudes
Lites rabidas vulnera mortes
Anxius portat calculus arta
Dandus superest cum rone
Quid tantis iuuat vltro periculis
Subdere vitā mox periturā
Scrupulosq; pati iugiter acres
Introuermem cor lacerātez
Ludicra vana q; quanta recrescāt
Quot crudelia turpia feda
Haurit sens^{us} dyscholus extra
Unde cor vrit zelus amarus
Vel dolor asper dira vel ira
Sine libido sordibus oplens
Nonne fenestras claudere mortis
Prestat et vti sensibus imis
Lelica cernere mente pudica
Quā non turbat seua remordens
Extera populi cura recepta
Fera mors sibi fit ianua vita
Sua spes Iesus est: vuit in illo
De sanctorū q; coluisse
Memnit meritis et prece fidit

Prosa tertia tertij

In qua fit sermo de illoz zelo qui non hnt regimē aliqd publicū do cendo s; quibusdā regulis qualiter et vbi debeāt vti vel non vti zelo suo

Monachus

Ude volucer. ne dū claustralez vitā extollis sis iniuriosus rei publice q; paret vtiq; sine rectorib^{us} S; neq; caret ista vita suis periculis. suisq; tētationib^{us}: tāto maiorib^{us} qn̄to colluctatio crebrior aduersus principes tenebray mūdi huius habenda sibi ē r plus q; humana Deniq; scit dānatōnē serui pigri q; talentū sibi creditū ab

scōdit in sudario. pōitq; lucernā sub modio. nā sapia abscondita et thesaur^{us} iniusus q; vtilitas in vtrisq;? Mandauit q; de vnicuiq; de proximo suo: quē pereitē q; nō saluat dū p̄t/occidit. **V**olucer **V**ic ē crede mihi laque^{us} magnus q; solet zel^{us} improb^{us} seducē plurimos vt ambulēt in magnis r alienis a se. nō s; sciētia. magna q;pe sibi videt ois p̄sūptio. **Q**ua super re multuz diuzq; n̄ aduena secū q̄sunt theologia q; cōsuluit. **M**onach^{us} **I**deo audire cupio qualiter hec zeli deceptio cognoscenda declināda q; sit ab illis q; nō dū administratio publica ligatos detinuit. imo r q; h; religio: ne mūd^{us} eos p hāc seductiōez resorbeat quales inuēti sunt aliq; eo dānabiliōres q; p̄mā fidē irritā fecerunt. **P**atunt^{ur} aliq; nō pauci noxias inquietudines sūmurmutates q; dona sua nequeūt in alios t̄nsfundē. docēdo. consulēdo. monēdo. dirigēdo iuxta datā sibi sciam. moleste ferētes ociū suū q; dicent. vt qd p̄ditio hec q; nō habent q; doceat eos iter rectū. q; p̄stituat me doctōrē sup eos vel ad eos? **V**olucer **E**st vt dicitur q; vti nā docerēt se p̄mit^{ur} ad sobrietatē sapē q; alioz fieri doctores tāta auaritate desiderāt vt cognoscerent q; rōne zelus su^{us} moderād^{us} ē et quib^{us} termis coercend^{us}? **M**onach^{us}. **E**xpediit ne quasdā sup hac re dari regulas breues et solidas. **V**olucer **E**xpediit accipe. r i p̄mis certū habeto q; p̄tātē regitiuā i ecclesiastica hierarchia si superior nō impōit r iubz eē/ nemo laudabiliter r tute suscipit vel exercet. **T**al^{is} nimirū se glificat r igerit n̄ vocat^{ur} a deo t̄q; aaron. primūq; locū veniēs ad nuptias impudent^{er} anticipat descensur^{us} cū rubore. auditur^{us} eē q; te p̄stituit iudicē sup nos? **I**taq; sarcinā hāc si nemo imponit dicit Aug^{ustinus}. vacādū est ocio p̄qrēde veritatē. adde uel studio p̄prie salutis. **N**eq; enī de^{us} indigz auxilio n̄ro p salute alioz vt secū laborem^{us} nō vocati. **A**mpli^{us}. p̄tātē regitiuā nō p̄seq̄t aliq; ex solo titulo scie vel eruditionis vel caritatē. imo nec ex p̄ceptiōe licētie m̄grāl^{is} i theologia facultate q; licētia n̄ obligat se suscipiētē. s; idoneitatē eius

Prosa tertia

Monstrat Proinde ptatē hāc regitiuaz
si superior legitimus sit deus. sit hō. iud
bet et imponit: oportet recipere quan/
do p^o auditas recusationis cās vt i mo
yse fuit et Hieremia superior pstat i snia
Refutatem enim quid excusaret ab ino
bедientia nisi p^o forte iudiciuz quo
sibi videt indign^o tali missioe. S^o supio
ri subijcere cōuenit nedū p^orie volūta/
tis affectū s^o etiā intellectus sui iudiciū
Alioqn pusillanimitas ista specie humi
litas se pallians arrogātia dicenda est
eo periculosior q̄ sibi videt humilior et
q̄ sensum suum preferre nō dubitat sen
sui iudicio q̄ superiorū. Subinde ptā/
tem regitiuā p̄t aliqn vel petere vel ap
petere homo sibi bene consci^o q̄ non p̄t
esse sed prodesse vult. scit. et potest: tan/
tūmodo caueat ne mentiat^o vt sepe sit
iniquitas sibi Arbitror h̄ intēdebat apls
Qui epātū inq̄t desiderat: bonū op^o de
rat S^o vt iniquitatē abijceret: subiūxit
Oportet at episcopū eē sine crimine. tē
Sic Isaias dño querenti quē mitteret
respondit Ecce ego mitto me. vez se iā
ardenti calculo purgatum cognouerat.
Poterat hec ptās tutius appeti q̄n p/
ores ad martyriū qui presidebāt ipi tra
hebant. hodie vbo suspecta nimis hec
appetitio ne gignat eā non zel^o aiay sed
vel presumptio vel ignis gloria. vel am
bitio. v^o inertia/ q̄rens in ocio laute vi
uere. vel cupiditas ditare: q̄rens carnē
et sanguinez. aut demum inexperientia
ptātis huius regitiue dans audaciā de
viribus p^oris. sibi q̄ blandiens q̄ effi
caciū ceterū. euelleret. q̄ destrueret: p/
deret et dissiparet et edificaret et plan
raret Exptus hō longe videbit alit es
metuet. videbit q̄ peruersū difficile cor
rigunt. et stultorū infinitus est numer^o.
videbit opa dei q̄ nemo possit corrigē.
quē ille despexerit Videbit q̄ de p̄me/
ditatis secū et dictis tūc faciā h̄ tūc faciā
illud. fiet q̄ postmodū. neq̄ hoc neq̄ il
lud Videbit se longe fieri et confundi
ab expectatiōe suaz velut a torrēte ra
pido aliorū ac rat^o erat trahi. Animad
uertet deniq̄ aliquanto facilius eē spe/
culantē in cella vel studio describere s̄

bi pulcrum boni regimīnis modum in
re publica q̄ exequēdo practicaē. **Do**
nachus Quid de hoibus censes nostre
etatis: querētibus expectationes ad be
neficia quib^o annexa est alioz cura Pro
quibus vel adipiscēdis vel retinendis
se litibus inuolunt sumptibus q̄ p̄su
munt. **Voluer** Viderint ipi qualis
sua sit intentio et quem sibi finem p̄nci
palit p̄stituūt. Pōt itaq̄ fieri vt idone^o
aliquis seruire deo in regimie publico
querat. illud intēdens ex consequēti. et
tq̄ secundarie sustentationē vite p̄rie suf
ficientē h̄re quatin^o absq̄ medicitate vel
improportionato sibi latere seruiat in h̄
statu liberiori quiete deo. **Nec** ē leuit^o h̄
imputādūz symoniace prauitati. Sicut
nec dñi frequantur in ecclesijs hore car
nonice ad recipiendum distributiones
quotidianas et solitas. **Aut** dū vicari^o
deseruit vni cure suscipiens in stipen
dium. **Dignus** ē operarius mercede es
cibo suo. **Dicā** apli^o Sic p̄fite^o aliq̄s vi
tam claustralē rōnabiliter intēdens il
lic sufficienter sustentari. alioquū non in
tratur^o. neq̄ tñ symoniac^o ē dñi intētio
principalis ē seruire deo et sustentatio
vite ē ad illum finē et sub illo. vbi aūt
vnū p̄pter aliud. iā non duo sed vnū sē
Donach^o Appares loqui fauorabi
lit i excusationē symonie quā tāta seue
ritate decreta dānant. quā ampliare ita
nitunt^o aliqui q̄ pene nihil ap̄d ecciasti
cos inueniret si vez sentiret a symonia
nō infectū. S^o h̄ interiz omissio cū mul
tis: que magis scholastice tractāda sūt.
p̄fice qd̄ cepisti d̄ zeli moderatiōe p̄ pa
tiētā resp̄cū fratne correctiōis. **Vo**
luer **Correctio** fr̄na cuz sit op^o elemo
syne spūalis datū s̄ affirmatio p̄cepto
Si peccauerit in te frat^o tu^o. tē. S^o qui
dē obligat: s^o nō p̄ sp̄. **Omittēda** q̄ppe ē
dñi p̄babilit^o apparet q̄ fieret vel frustra
vel in deteriorationē corrigēdi. **Hoc** at
p̄babilit^o estimat^o d̄ peccatib^o ex malicia
et p̄suetudie puerfa. n̄ ex ignorātia. **Sei**
cus i correctiōe iudiciaria vbi p̄t p̄tēni
scādali illi^o q̄ puniri d̄z. q̄ sit pro salute
nedū illi^o s^o totū reipublice. et vt p̄uitio
sceleris: cedat alijs in exemplum. **Pōt**

Libri tertij de theologie consolatione

insup hec omitti correctio dñi pbabilit
apparet q peccās alio modo per se vel
alterū corriget. Sic enim famelicus nō
ē de necessitate pascendus a petro etiā
diute si verisimiliter immineat modus
q sustentatus p se vel aliuz non peribit.
Qua super re nemo v3 sibi sabucare le/
uiter scrupulos tōz v3 necessitate pcepti
sicut nec i alijs plurimis que vel pret/
gredi vel agi possunt infra terminos di/
uine iussionis. Attēto preterea q teme/
rarium frēquenter essz et vsurpatuz iu/
diciū corrigere fratrem quasi crimina/
liter operantez vbi potest occurrē mul/
tipler excusationis locus. vel rōne fra/
gilitatis proprie. vt in pueris z puellis
et rusticanis. vel q doctrinis et virtut/
ibus aliunde pollent a quibus eos det/
clinare nec se corrigere non ē leuiter p/
sumendus. **R**ursus attēdere dz ista cor/
rectio ne pretergrediatuz vllaten^o ordi/
nē hierarchicū q inferiores reduci pnt
ad deū p superiores. etiā vbi videt in su/
periorib^o. vel inertia. vel lata culpa. nō
inde publicā ptātem vsurpet aliquis. ne
qz i pdicatioe. neqz in sacramētoz minu/
stratione. neqz in superiorū corā subdi/
tis satyrica reprehēsiōe q non edifica/
tionē morū sed indignationē causat et
cōtēptū. Est at specialius aliquid obser/
uādū circa eos quoz cōfessiones audi/
unt vt extra neqz publice neqz priuate
arguant inde. immo neqz laudentur ne
aperiatur via suspecte reuelatiōis inui/
tuperato. v3 fictiōis aut inanis gloria/
tiōis in laudato. vel diffamationis per
indirectum in confitentib^o non laudat.
Monachus. Difficile certe iugū p
sidentibus in vtroqz foro q sic obligan/
tur corrigere: sic se gerere quasi penit^o i
confessione nil audissent. Sed ad vlte/
riora pergens dic quali moderatiōe sit
exercenda talis correctio. **V**oluer.
Etiaqz non cum imperio. non cum aut/
steritate. et minime cum contumelia vel
improperio. **V**endax ei in ore contume/
liosi correctio. sit exemplo pauli cū omī
humilitate lachrymis z mansuetudine.
Neqz formidādum est hic ne nimia ser/
uetur humilitas vbi nulla ē que frangi

timeat regendi auctoritas. **Q**uid q i ml/
tis dissimulanda sunt peccata vel iunio/
rum ne perdant verecundiam vel senio/
rum ne pessimentur per impatientiam?
increpandi nō sē presertim in publico.
sed nec eis delirātibz est plausibiliter
assentiendum. **N**o desum silentium cuz
facie subtristi satis erit pro sua correcti/
one z nra ne peccem^o cautiōe. **P**orro si
pctā talia sint q doctrinā chriane religi/
onis inficiāt publice cū scādalo pusillo
rū silentiū soluēdū ē. z tota libertate p/
dicendū. aut ptin^o ad superiorē deferēdū.
Qu si pptū sit in superiorib^o z inferiorib^o
tantā succremisse pnciem etiā in his q
fidei sunt propter deprauationē intelle/
ct^o ex inordinato timore cuiusqz potenti/
oris errantis: aliosqz trahentis/ hos vi/
olentia istos fauorib^o adeo q nec piti sa/
nū p silū. nec iudices rectū iudiciū libē
dabunt. dissimulabūt poti^o aut in veri/
tatis subuersionē impudenter ibūt. h
casu si defensio catholice veritat. expo/
nēda sit i publico p psonas puatas vide/
tur abigui. qm vno loco iubz dñs. **E**sto
fidelis vsqz ad mortē. et laudat q p le/
ge dei sui certauit vsqz ad mortē. **E**t a
bis impioz nō timuit exēplo. **J**obis ba/
ptist. **A**lio loco vox chri ē. **N**olite san/
ctū dare canib^o. neqz pnciatis margari/
tas añ porcos. **C**ui^o rō continuo subiū/
cta ē ne dans laceretur. et verbum dei
conculcet. **M**onach^o. **Q**si vereor o/
voluer ne tāgat hec consideratio pere/
grinū nrm sua prosecutione in cā fidei.
nūc corā ordiario iudice. nunc in pntia
sacri **C**ōcilij. nā qd inde puenēit audis
qd dicit. qd agit. **V**oluer. **N**olo fiat
tibi mō responsio. latiorē hac in re itez
pmonē habitur^o seorsuz. **E**tenī qua frō/
te de sacro **C**ōcilio suspicionē de pnci/
pioz moralū vēitate dubitationē de p/
cessu iudiciario offensionē pcepissz. **S**z
accipito cōpendiosuz in pmissis docu/
mētū absolutos a publicis respiciens.
Tertium metrum tertij
In quo metro docemur q quilibet sic
contētus vocatione sua z fm illā bene
agat et ita pderit oib^o nec se ledet

Quia sorte vocat te deus hanc tu
Contentus agas. nec hianti
Teles aio noua vota.

Que sunt aliena relinque.
Tractet quibus e data cura
Non te nociuis preme gratis
Sis sufficiens tibi queso
Nec te coquat alterius fors
In se retinet status omnis
Quicqz miseru: graue: duruz:
Quod scire stat? nequit alter
Experta feret leniore

Nota qz magis ope filius
Febrem patiens modo dextruz
Nutat latus huc/modo leuū
Nunc ventre cubat/modo dorso
Hinc pace caret. quia secum
Fert intro malum. suus omnis
Idcirco locus grauis angit.
Se corrigat et parit intra
Pacem sibi det qz quietem
Qua non aliter potiet
Gratu referas dno cor
Qui dona dedit sat abunde
Altaris eis sine culpa
Sic proderis omnib? apte

Prosa quarta tertij

In qua declaratur quomodo solitarius
pot oibus proficere. Deim subiungit ser/
mo de pacia qz in ea psolatō theologica
reponatur

Monachus

Quia rōne fiet o volucer vt so/
litaris oibus pficiat? **C**lor/
lucer **M**imirū bñ viuēdo. An
ignoras qz oē pēz offendit nedum deū
sed oēm impio suo seditā creaturā? que
idcirco armat et pugnat cōtra insensat/
ros. Nocet pterea nedū peccanti s; toti
hoim communitati q est velut vnū cor
pus tqz acies ordinata cuius non pē si/
ne lesiua debilitatione quātulacūqz ps
vel mortificari. vel eripi qualiter fit ex
peccato cuiuscunqz **H**ic ppende virtutē
tē vni? multo magis oib? pficē. vñ sum
psit ortū psalmiste verbum **P**articeps
ego sum oim **M**eritū te z custodientū

mandata tua. **E**lis insup scire quantum
segregat? et orās sit vtilis. moysen orā
tē in mōte dū pugnaret israel inspicio
Deniqz qz nesciat vitia efficaci? orōne
qz poratiōe vinci? **S**olitari? **N**o liberi?
orat qz occupatus **T**olle orōnes timen
tium deum. qd pderit obsecro labor fa
tigantū se. vel predicādo vel monendo
vel corrigendo. qñ medicos etiam mo/
net sapiens orare vt opa dirigat sua de/
us? **P**ēset ergo solitari? quātū pōt cor
rigē delinquētes absens et tacens si bñ
vixerit et orauerit. taliter ei et nō aliter
sibi datū ē tollere scādala ab eccia si cre
bro ingemuerit iuxta visionē ezechielis
de habētib? signū thau in frontib? suis
Penset quantū difficultatis habeat ex
terior correctio quātū solcite turbatio/
nis. puto gaudebit eligē ptem marie se
dētis. non marthe ministrantis. deseret
qrelā puerse ad marthā qz nō sollicitū.
nō turbatū erga plurima reliquerit euz
Jesus. **I**taqz si corp? ppriū z vnicū vix
aliqs sufficit obediens reddē suo spūi q
tidianis increpationibus continue mo
nens illud z castigās. quid censendū pu
tas de tot corpib? tot capitib? tot spiri
bus alienis nec coniunctis? **S**perat ali
qs se correcturū hos et illos xbo suo.
dicat sibi primit? se qz corrigat si valz. z
dū n̄ poterit hūili? sapiat **N**ec si recogi
tauerit acriter secuz solitari? grāsaget
deo qz nō imposuit hoies sup caput suū
um. miserebit qz constitutis in publica
prāte. nō indignabit. nō emulabit **A**ttē
det qd dñs ad **J**ob dixerit. **S**i hēs bra
chiū sicut de? n̄ voce sili sonas. dispge
supbos i furore tuo. z respiciēs oēz ar
rogātē hūilia. vbi docz apte op? h̄ soli?
dei eē **H**ic p ps. iubz **N**eqz zelaueris fa
ciētes iniquitatē **Q**uia nec imitandi sē ta
les nec spreto dinit? istituto ordie cor
ripiendi **Q**ueris exercē zelū p peccōres
queris eos de terra perdere dabo tibi
antidotuz sine verborū strepitu. sine vir
ga. sine carcere. sine flagellis. aut vul
nere. sine tuo periculo. **B**ene viue tibi
et pro alijs orans. ipos tolera et geme.
nihil aliud tibi concessum est. **S**ed in/

Libri tertij de theologie consolatione

de gaudeas. qm̄ alleuiat⁹ graui fasce. cur
aliene misceberis rix. cur alienum iu/
dicabis seruum. cur talento vis uti i nō
tibi concessos vsus quod palam ē abui/
ti? **N**emineris illius qui pecūias alijs
pariendas recipere noluit canens sibi
tam ab inani gloria q̄ a periculo distri/
butionis vt fit inique ab ingratitude
et remurmuratione recipientium et nō
recipientium ab sui ocij deniq; detrimē
to **M**onach⁹. **S**uades salubriter pa
tientiam in zeli moderatione suscipien
daz vnde consurgit consolatoria. quies
multa. presertim his quos susceptū nō
ligat officij **A**dderes vellem aliqua su
per eadem patientie virtute. **E**t in pri
mis cur dictum est. patientia autem op⁹
perfectum habet **V**oluer **S**cis p⁹
fectionem hominis in dei dilectione su
per omnia et propter se constitui **I**deo
finis legis dilectio **P**orro quis nesciat
veram dilectionem non in prosperis s;̄
aduersis inspicere. **A**duersitas nempe so
la probatrix ē si quis in prosperitate ve
rus amator sit. **V**enit ad te deus cum
auro et argento. cū sanitate. cum honori
ficentia. cum quiete a tentationibus in
tus et foris. recipis eum. laudas. gratias
agis. dubium mihi est si munera dei nō
deum diligis. **I**taq; qui deum vel amat
vel in eo sperat pro commodo tempo
rali. tolle commoduz desperabit et ode
rit. venit de⁹ in comitatib⁹ his oibus. s;̄
cū pauperie. egritudine. tribulatione. si p/
stas in amore. si in gratiarū actione. mo
do opus amicitie perfectum ostendis
ad deum quando nec dolore nec inopia
pressus discedis ab eius amore **N**eq; e/
nim dolere vitium est sed propter dolo
rem nihil vitiosum committere laus ē
egregia **S**unt apud philosophiam ve
re splendide q;̄ suasiones ad patientiaz.
hec vult animum reddere sui compotē
liberumq;̄. vitia reprobat. laudat q;̄ vir
tutes. ostendit omne peccatum facienti
penam esse. omnis autez virtus magnū
sui premium est. **A**ddit malos esse impo
tentes nec adipisci quod cupiunt **B**oni
vero desiderioz suozū quibus appetūt

summu; bonum compotes sunt. **N**am
p̄ticipatione diuinitatis di; sunt **D**ocet
rursus fortunam omnē bonaz esse. et q̄
sepe plus aduersa q̄ p̄sp̄ra p̄dest **D**e
niq; nulla p̄t in ist. inferiorib⁹ mirabili
bus et caducis bonis atq;̄ fortuitis in/
ueniri vel hauriri felicitas: que sufficie
tiam: que potentiam: que reuerentiā: ce
lebratē: leticiā: stabiliter veras donet
Spectiosa quidez sunt ista ait **B**oecius
ad philosophiam. cum tm̄ cū audiuntur
oblectant. sed miseris maloz altior sen/
sus est. **O**ndenda fuit per theologiaz al
tior felicitas. quam petere. et infelicitas
oīno pessima quaz refugere deberem⁹.
in cuius respectu p̄ntez mortē nō eē ti
mendā astrueret. **N**olite timere ait eos
qui corp⁹ occidunt. s;̄ cum qui p̄t ani/
mā et corpus mittere in gehennā ignis
Cū eniz triplex sit maloz pena. quedā
contracta. quedā inflicta. quedā p̄missa.
Primā plurimi nihil pendunt nec ad/
uertunt. quā philosophia tm̄ recte p̄bat
magnā eē. q̄ priuat aīam magno virtu
tis bono. tollens ab eo modum sp̄z et
ordinem **I**nflicta pena q̄ sensum dolo
ris infert plus extimescitur et fugitur.
Tertiam vt primam non attendūt pec
catores dum in penam p̄ioz p̄ccoz p̄
mittunt iusto dei iudicio ad alia et alia
crebro labi **T**heologia hō ch̄ianozum
p̄hie doctrinas si recte si vere sunt si sa
lutares: approbat. vtens eis iure suo et
catholicas reddēs. si tenebrosiores sūt
illuminat **S**i noxijs erroribus mixte sē
separat preciosuz a vili. illud retinens
aliud extminans. qm̄ nihil inquinatum
nihil sordiduz. nihil falsuz vel noxium
secum intrat. non sistit in p̄sideratiōe so
la mutabilitatis infra labētū rex: in va
riabilitate sortis hūane. in imp̄fectione
fallaci eoz oīm q̄ mund⁹ inferior ostē/
tat q̄ sunt ditie. opes. dignitates. regna.
gloria. voluptates. que frequētius recit
dunt in contraria. **E**rigit se confestiz al
tius respiciens verā beatitudis formā
non simulacrū quoddam vel idolū bea
titudis quale stoici ponere visi sunt in
honesto. qd̄ sui ip̄ius premium ē. p̄ cui⁹

Prosa quarta

observatione mors voluntaria etiam p/ p/ria manu (sicut egit Catho) fm eos q/ri p/ot qua esse via breue et expedita s/ mendaciter dixerit ad libertate. Sileo de porcinis voluptatibus epicuri. S/ neq/ primi boni sola contēplatio quale locutus est Aristl. dici p/ot sublimiores z eterna dat theologia. In cui/ aspectu monstrat momentaneū et breue hoc tribulatiois/ supra modū immensū gl'e p/odus opari in nobis. contēplantibus nō ea que vident s/ q/ non vident. Ostēdit ex aduerso miserā inestimabile sine cariturā qualem nullus philosophatium cōcepisse visus ē. Quid at grauitatis habere censebit pena temporalis quantalibet/ eterne vite et mortū collata? nun/ certe q/ iētus lenis virge ad suppliciu/ capitale vitādū et regnū cōsequēdum. Ecce p/odatur vtrunq/ puerulo. quera tur quid eligere duobus: mortē pati vel virgā. non dubiū quin virgā. Orabit etiam flens si neget ei. timens et horrens p/positum sibi e diuerso vel suspendium vel incendium. Hinc pueros duz flagellant et clamant ridere solem/ tenentes puto illā sapientis sniam. virga euz cedis et aīam eius ab inferno liberabis. Nos hō grandiusculi pueri gemim/ excandescim/ murmuram/ ad modicū dei flagellū. Illudq/ p/ impatiētā rumpim/ vt possum/. q/ non ab inferno similiter liberare nos q/rat pater noster de/ Tribularis quid putas tibi theologia sua/ fura sit? Serui deo. sanctos q/ suos z s/ctas honora. prosperaberis in seculo delitīs diuitiīs. pace gloria frueris ad votū. Sic videlz docebit sapiens. Fili accedens ad seruitutē dei prepara aīam tuā ad tentationē. Sic apls. Dēs qui pie volūt viuere in ch/ro persecutionē patientē. Sic christus dicens. In me pacem. i/ mūdo p/ssurā habebitis. Sic sancti sancteq/ omnes exemplo monstrant. Expectandum ita ē. preparād/ anim/ ad tribulationē q/ nobis vtiq/ talis fiet qualis anim/ erit vtētis. demerim/ millesies mortē z inferni mortē: eruet nos si volum/ tribulatio. Si nolum/ puniet nos bis i/ id ipm. Itaq/ omnino impossibile ē nō

flagellari. vel hic ad p/riam. vel in futuro ad exterminationem. Respiciam/ sp/ ad dñm flagellantē. Ad p/riam mīaz cor rigentē. Si vere non vane. non simularie non velut in somnio christiani dicimur et sumus. Neq/ ei venire potest aliunde tribulatio. tenz quippe ligatum leonē infernalē nē furiat quātum vellz. non ille sed detinens euz rogand/ ē. nō aduersarius quūis alius: sit hō sit bestia. sit ignis. sit aqua timend/ est timeatur moderans illa deus. Et hic oriet magna securitas. Nolo dicat hic aliq/ non tentabo dñm aduersus illa que natural fert actio. Liberrim/ enim nature rector ē de/ vtens illa p/ut libet ad salutē electoz ad commoditates se diligētū quales enumerate sunt a p/phetis et sanctis diligenter. Erudit per flagella purgat z medet. doctrinas in scripturis multiplicat. qd/ prophete quod boeci/ qd/ Cicero cū ceteris insinuant. Compellit ita/ re vocatos ad nuptias lacerans alteri/ tunicam. illius crus frāgens. huic oculū eruēs. aliū mātū reddēs. sepit vias malas spinis ne quis ambulet p/ eas i/ interitum. Tribularis. et tentaris. Ista communis est fors omnium viuētium. Homo quippe nascitur ad laborem. si demerusti te equo animo id ferre equum est si tibi bene conscius es: gaude. q/ maior te merces manz. Quid preterea q/ absq/ tentationib/ nullo pacto presens vita ducitur que militia est. tolera quam habes q/ dum deerit certus esto. succedet altera tibi fortassis asperior. Crede non eiecit hominē de/ ab orto voluptatis vt hic nouam constitueret s/ in labore viueret et erumna. Auferis ais mihi pacem. mihi gloriaz. mihi diuitias. mihi felicitatē/ nō aufero. sed inuito/ monstrās viaz. q/ p/ pressurā mūdi pax. p/ infamiā gloria z p/ inopiā diuitie. p/ luctuz et miseriam b/ritudo (qd/ ē oē bonuz) comparantur. Ad extremuz pro presenti die et re quā agim/. Sol enim declinior silentiū suadet carmē accipe.

Retz quartū tertij

In q/ p/ot vtilitas paciētie s/ exemplo

Libri quarti de consolatione theologie.

Job afflicti

Inter coeuos Job vir honestior
Multa refulgens prole beator
Simplex tremiscēs te de' optime
Rectus fidelis criminis inscius
Gentes eoas exasperans nimis
Gazais et amplo velligero grege
Bobus camelis atq; laborib'
Aptis asellis plurima turbaq;
Seruire debens magnifice fuit
Talem flagellis expetit sathan
Tentare duris non aliter valet
Uti malignis viribus vspsiam
Ni det supremus fas dñs sibi
Laxis habentis hinc furiosior
Tradit ruine p̄tinus oia
Septena proles dum bibit ac edit
Tres et sorores obruit hos dom'
Conuulsa venti turbie funditus
Job vero viua rupe manētor
Ferri recocti robore durior
Spes cuius alte fixa petre fuit
Supplex deo mox lumina dirigit
Grates rependens religiosius
Si que dedisti vix pereant ait
Fiat voluntas iure de' tua
Hinc edocemur cuncta per aspera
Ad quē misellos currere conuenit
Quis deprecand' nā de' vnic'
Sontes repurgat trux tribulatio
Ac innocentes roborat pbat
Cuiusq; dicat mēs bene subdita
Que commodasti si repetis pater
Grat' libenter restituo: cape.
Vis p latrones ense vel ignibus
Aufferre: lino. gratius accipis
Sic forte q; si pauperibus darem
Si te vocantē non satis audio
Compelle vestes dilacerās trahere
Demum prout vis dum mō sim tutus

Explicit tertius

Incipit liber quartus Prosa prima

In qua loquit de trepidatione conscientie hūane respectu iudiciorū dei Et q̄ nihilominus labores assumēdi sunt p̄ republica et adiutorio aliq̄ fundando se in doctrina sacra

Monachus

Deteritis diebus locutus es o volucer quē ad modum pegrin' n̄ suā in theologia q̄rit consolationē in oib' q̄ circumstant cū tribulationib'
nunc p̄ tuā fidē edicito n̄quid non penitet en plurimorū q̄ vel in francia vel in generali cōcilio gessisse meminit modo circa cessionē et eiectionē contēdētuz de papatu: scribēdo de ptate p̄lij. mō circa cās fidei eā p̄sertim q̄ detestat ho/micidia sine legitima autoritate p̄petra ta cū sequelis suis. Que cā totius pene turbationis inelytū fracie regnū discerpentis. vt aiunt seminariū fuit. q̄uis a/iam deest aliq̄ cupidinē effrenē dñandi vel vindictā expetēdi nunq̄d nō aliquibus saltē scrupulis sua p̄scia remordet.
Volucer. Quis gloriabit o mona/che mūdā cor se habē. q̄s dixerit inno/cens et mund' sum. Quis nō p̄stitit' s̄ iudicis dei terrib' his i' p̄silijs sup filios hominū nō trepida uerit'. Dic afflicti Job. Verebar oia o va mea ait deo sciens q̄ nō p̄ceres deli. quēti. Et iterum. si voluerit mecū p̄tēderē nō potero re/spondē vnum p̄ mille. Cui conformis ē orō p̄phetica. Non intres i' iudiciū cuz seruo tuo dñe. q̄ non iustificabit i' p̄spe ctu tuo om̄is viues. Et rursus. Si iniquitates obseruaueris dñe. dñe q̄s sustinebit. Porro qd̄ Isaias se cū ceteris inuol/ues sibi q̄ vilescens. hūmili p̄fessio eptu/lerit legim'. omēs iusticie n̄re t̄q̄ p̄an' menstruate. Quis igitur iusticias suas velut gloriabund' ostētauerit deo plus q̄ pannū cōfusiōis sue mulier viro. quē deniq; nō exterruerit apostoli vbi dicē tis. Nihil mihi conscius sum. s̄ nō in b̄ iustificatus sū. Causā reddidisse videtur sapiēs. Timide sunt inq̄t et incerte omnes p̄uidētie n̄re. Et alibi. Prauū cor hois et inscrutabile q̄s p̄gnoscerit illū.
Monach'. Quid igit' agit p̄ serenati/one conscie sue vt deo sit in pace loc' su'. ip̄eq; dormiat in id ip̄z.
Volucer. Doctrinā cōsultat quā theologica tradit

Prosa prima ⁊ Retrū primū

schola. iudicat aliter agendū esse de scrupulis inquietis orientibus ex his que p̄terita sunt. **A**lter super his que agibilia futura respiciunt. fatetur ex preteritis profecto se timere neq̄ timorē hunc abijcit. **A**uget potius coram iudice deo: ita tamen ne desperet sup̄ mīa eius s̄ in solidiorē spem assurgat. formidat ne forte posuerit sibi laqueos inimicus latentes et abditos in via hac veritatis qua ambulabat. **N**eq̄ enim dubius s̄ certissimus est id ipsuz quod prosecutus ē veritatem esse catholicā. **C**uius oppositos errores impios atq̄ pestiferos exterminari querebat ordine iudiciario. **I**ta enī se iudicat obligatum firmiter credere ⁊ nullatenus dubitare de noticia ac intellectu diuinorū preceptorū. **A**lioquin se si delem quo pacto reputaret. **C**ū scriptuz sit dubius in fide: infidelis est? qd̄ utiq̄ veritatē h̄z duz q̄s illa dubitat que per eruditionem sacre scripture certa tenet ⁊ explicita fide tenere. **N**eq̄ enim generalis suffecerit credulitas in multis nisi particularis affuerit. plus aut minus iuxta personarum ⁊ eruditionū qualitatem. **V**erum si iuxta hoc iter veritatis posuerit scandalum angelus sathane q̄ se transfiguratur in angelum lucis non ita est vsquequaq̄ certus neq̄ sit si scuto veritatis ita protexerit eum deus q̄ timere non habuerit a timore nocturno. a sagitta volante in die a negocio perambulante in tenebris ab incurso et demonio meridiano. **D**emoniuz planem meridianum dixerunt sancti quod et fallit et sub specie tamen boni non qualiscunq̄ sed magni boni fallaciam tegit. **H**ic ē laqueus magnorū viroz dum magni nō humiles sunt in oculis suis dū proprie magis q̄ aliene innituntur prudētie. dū extollunt se in cogitatione sua sicut taurus: dū preterea sic agūt quasi facti nō verbo dicerēt manus nostra excelsa. et non dñs hec oīa fecit q̄pe dum p̄uenire monitiones suas arrogātia sup̄ba non subsequi in humilitate lachrymis ⁊ māsuetudine sepius inueniunt. **D**eniq̄ supra modum terribile est illud sapiētis conitruū. **E**st via q̄ videt homini iusta

et nouissima eius ducunt ad mortē. **B**eat⁹ igitur vir sapientis testimonio q̄ sp̄ est pauidus. q̄ nisi in timore dei se instanter tenuerit: cito subuertet domus sua. **N**oli propterea mirari. **M**onache si tales inter recordationes positus paucat ⁊ extimescat p̄sertim cum perfectā charitatē q̄ foras mittit timorē non se p̄sumat adeptum utinā h̄re se cognosceret minimam vel imperfectā. **M**onachus. **E**xterruisti me talia d̄ timore differēs. et in hos me trulisti scrupulos dubie q̄stionis si p̄ prosperitate reipublice. si p̄ defensione veritatis catholice. si p̄ erratū vel delinquentiū correctiōe quiniis hoīm se debeat exponē sed sedere solitariū et reputare sapientē esse q̄ non curat in cuius manu mundus sit. **N**ā si bene precipiunt qui docent nihil esse agēdum qd̄ dubiuz est an bonū sit. exponūt enī se periculo. **E**t qui amat periculuz dicit sapiens: peribit in illo. **Q**uis audeat sub tanta rerum humanarū incertitudine quidpiā deinceps palam p̄sequēdū amplecti. **V**oluer. **A**udebit si cert⁹ fuerit ex doctrina sacra q̄ fundata sit i iusticia fidei prosecutio sua p̄ qua certādū est vsq̄ ad mortem corporis vel i anima deterius moriēdum.

Primū metz̄ iiii

In quo dat̄ ratio cur de⁹ legē naturalē dedit in scriptis lapideis. de h̄ic i euāgelica lege repetiuit

Ex in tabellis a deo binis olim
Insculpta petrinis. ē p̄tinēs decē
Precepta nature qd̄ idcirco fuit
Legem q̄ impressam p̄ indelebile
Lumē p̄ nostris in cordib⁹ fuscauat
Nox criminum nubesq̄ flagicioz
Obscura nec non p̄tinax suetudo
Que prima circa vera mentiri facit
In moribus secte docent hoc impie
Illuxit ergo summi velle p̄ fidem
Rursus iubens signis et in miraculis
Dādata serues hec dei vigil tui
Si non mori vel perire funditus vis.

Prosa sc̄da quarti

In qua ponit̄ diffuse distinctio de tri/
C ij

Libri quarti de consolatione theologie

plici certitudine addēdo qualiter intel
ligi debeat illud gregoriū Bonay mēti/
um ē culpam agnoscere vbi culpa nō ē
Et quālibet pōt h sine mēdacio fieri

Monachus

Sed cauēda sunt o volucer scā
dala. ve enim homini per quem
scandalum venit. Obseruanduz
ē preterea in collectione zizaniorū ne si
mul eradicetur et triticum. Tolerari de
niq; mala iubent q̄ si tolli q̄rerent. Dere
riores afferrēt exitus. sic ethnici. sic sara
cen. sic heretici plerunq; dimittunt nec
impugnant imo sic agē cōsiliū ē vbi cōi
tas ē in culpa ne deterior scissura fiat
Volucer. Scandala phariseorū p̄tem
nenda docet veritas. **V**inite eos inquit
ceci sūt et duces cecorū. talia quippe vita
re nec possumus nec debem. **S**z neq;
deserenda ē veritas aut vite aut doctri
ne vel iusticie dum certū habem. q̄ pe
riclitaret n̄ro silētio: et opposita falsitas
firmaret iuxta regulam. **E**rroz cui non
resistit: approbat. **M**onach. **R**edit ec
ce sermo noster ad materiā q̄ d̄ zelo tra
ctata ē. **C**adit p̄terea in aliam difficulta
tē qualiter et q̄n certi erim. q̄ defensio
catholice veritatis non plus affert no
cumēti q̄ vtilis edificatiōis q̄m si plus
officit nonne tenenda erat iussio christi
sup̄ inducta. **N**olite sanctū dare cāib.
Cui parabola de zizanijs non tollēdis
consona ē. **V**olucer. **A**dhibēda ē sa
teorū p̄ dissolutiōe difficultatis isti. q̄ plu
ries incidit doctrinalis vna distinctio.
Cui. vel ignorātia vel inaduertētia ml
tos etiā phoz atq; theologoz p̄turba
uit. **I**taq; certitudo vna ē sup̄natural.
altera naturalis. tertia moralis vel ciu
lis. **C**ertitudo sup̄naturalis ita se habz
q̄ non stat aliquē sic assentire et falli. **E**t
hec itez certitudo diuidit q̄ q̄dā ē cui
dētie clare et intuitiue in patria beatorū
Altera euidentie reuelate i illustratiōe
p̄phetaz. **T**ertia soli. adherentie i spe
culo et in enigmate q̄ non euidentie rō
nis innitit s; auctoritati diuine qlē. cer
titudinē fides hz et prestat i cordib. fide
liū. **E**st enim q̄libz h̄mōdi certitudo tāta

q̄ p̄ nullā potētiā etiā diuinā et absolutā
fallax eē p̄t. alioq̄n de. negaret semet
ip̄m. **H**ac philosophorū schola nō vidit
neq; stoycorū neq; peripateticorū neq;
achademicorū. **N**ec certitudo p̄ tertio
sue distinctionis mēbro fidelibus omni
b. d̄n̄ peregrinant i via cōuenit q̄s tā
ta certitudie nedū duodeci articulis fi
dei sed toti sacre scripture credē n̄cē ē
actu vel habitu implicite vel explicite
qlē credendo certi sūt neq; falli possūt.
Alioquin iuxta q̄d p̄actū extitit dubi
us i fide: infidelis ē. **C**ertitudinē hanc i
martyrib. talē vidim. vt absq; vlla dubi
tatiōe mallēt relinq̄re vitā q̄ fidē. **C**ete
rū paul. hac subnix. expressur. vehemē
tiā certitudis asseruit p̄ditionalē. cuius
anecdēs sciebat impossibile. **E**tia inqt si
āgel. de celo vob euāgelizauēt p̄ter id
q̄d euāgelizatū ē: anathema sit. **N**eq; tñ
negādū ē q̄n paul. vltra certitudinē ad
herētie p̄ fidē certitudinē habuerit cui
dētie p̄ reuelatiōis illustrationē et q̄dā
mō in trāsitu seu raptu p̄ gloriā. **P**orro
certitudinē alterā q̄ naturalis dicit iue
nim. q̄ talis ē q̄ nō stat p̄ naturā q̄ ali
q̄s talit̄ assentiat et fallat. **H**ac Arist. et
peripatetici. hanc et stoyci philosophi
posuerūt nob̄ possibilē i p̄mis p̄ncipijs
p̄ se not. videlz. p̄gnit. ex sola t̄miorū ap
p̄hensiōe vt q̄ q̄dlibz ē vel non ē. **P**o
suerūt et i p̄clusiōib. demonstratis et i cui
denti p̄sequētia deductis p̄ talia p̄ncipia.
quēadmodū dixerūt mathematicā sciāz
eē certissimā. **A**chademiici nō i q̄b. **S**o
crates. **C**arneades. et **C**icero. dehinc poste
riores aliq; nouā visi sūt induxisse sciāz
nihil scire. imo nec h̄ scire q̄ nil scimus.
ita tollē voluerūt e medio certitudinem
oēz dicētes de oī re ad vtrāq; p̄tē ex eā
disputari posse. **E**t itaq; neq; p̄mā de q̄
locuti sum. certitudinē sup̄naturalē. ne
q; naturalē putabāt vllaz esse. **D**eniq;
certitudo q̄ moralis dici pōt vel ciuilis
tāgit ab Arist. vna cū p̄nti certitudine in
ethicorū suoz p̄ncipio. **C**ui. snia ē. disci
plinati eē i vnaquaq; re certitudinē q̄
rē iuxta exigētiā materie. **E**q̄ ei vitiosū
ē inquit p̄suadētē q̄rē mathematicū et
moralē demonstrātē. non enī consurgit

Prosa secunda

certitudo moralis ex euidencia demon-
strationis sed ex probabilibus cōiectu-
ris grossis et figuralibus magis ad vnā
ptē q̄ ad alteram. **T**alem certitudinem
si penitus negauerint academici. si nō
eaz preterea sufficientē dixerit ad aliq̄d
moraliter operari. viderint qua ratioe
presumpserint aliq̄d vel agere bonum
vel omittēre malū. **C**ōformiter ad iudi-
cium rationis quale debet eē certum si
cut certa est in se virtus. alioquin virtus
non est. **D**onach? **A**nimaduerto vo-
lucer qm̄ ex prima certitudine multa pos-
sumus et debemus nos fideles sine scrupulo
corde credere ad iusticiā. et ore p̄fi-
teri ad salutem. p̄sequi defendē et tueri
p̄us q̄ vacillet vlt̄ auferatur a nobis hu-
iusmodi certitudo. **I**ntelligo preterea q̄ i
agilibus humanis que tantaz h̄nt veri-
tatem. **D**icente **A**rl. vt experientia teste
vt casu magis q̄ arte constare videant̄
sufficit tertia certitudo qualis nō sp̄
scrupulos oēs abijcit sufficit vt contem-
nēt vel superet sic operādo quasi nō
sint. **S**z qua rōe possit hoc fieri scire cu-
pio quid aduena n̄r in his agat. **G**lo-
lucer. **D**e scrupulis sicut predixim? iu-
dicat alit̄ agendū eē dū oriunt̄ ex p̄teri-
tis. alit̄ dū i eis q̄ agēda sūt occurrerit.
De p̄teritis q̄dem opib? iā amplectitur
Gregoriū sniam. **B**onarū mētium ē ibi
culpā agnosce vbi culpa non ē. **C**onfor-
miter et ad illud **I**ust? in principio ac-
cusator est sui. **C**onstituens itaqz se corā
tremendo tribunali districti iudicij dei
consciā p̄p̄riam audit et sustinet accu-
santem euz. quāto maiori seueritate scit
et p̄t. quatenus fiat ei sp̄s contribula-
tus et ingens confusio p̄tricio et humili-
atio cordis. ita vt cadat a se p̄ oimodaz
p̄p̄rie defensionis desperationez. neqz ei
vult cum diuina iusticia contendere ne-
qz cōscie p̄ iusticia testimonium feren-
ti contra se reuz silētiū imponē. suadet
potius vt clamet vocibus magnis.
Iste est equissime iudex de?. iste qui p̄
iusto iudicio tuo damnandus est. pecca-
uit ei i talibus et talibus sup numeruz
arene maris vt p̄tā sua vix totus cape-
re possit mund? **S**unt enī abyssus mul-

ta et tenebrosa nimis q̄ altam sibi dam-
nationis abyssum meruerunt et inuocāt.
Et hoc dñe de? in voce cataractarū tu-
aruz. hoc ē viarum tuaz inscrutabiliuz
et iudiciorū occultorū in quib? hō p̄sticu-
t? vidē nō p̄t an amore vel odio dign?
sit. neqz p̄gnosce de suis superiorib? q̄n
tūcunqz iustā videant̄ q̄ terminent sine
aut qua districtiōe iudicent̄. **A**ccusatus
inter talia reus non defensoris s; accu-
satoris testis et iudicis in se p̄tes agit
exaggerans quantum p̄t. **Q**ui etiam i
toti? populi chustiani fudis; sanguinē
sperat in illo apostoliverbo si nos iudi-
carem? non vtiqz iudicaremur. **Q**uo cō-
tra fit i hūanis iudicijs qm̄ cōfidenti cri-
men mors inferē. ap̄d deū nō apud quē
ē mīa et copiosa redemptio. **D**ia hic dū
viuim? superexaltat iudiciū quo fit vt
damnād? i curia iusticie habeat aditum
cum fiducia ad thronū gr̄e ei?. q̄ saluat
damnantes se. absolutionē cōferens in
auxilio oportuno. precipue si dimiserit
homo ex corde debitorib? suis. vt p̄tici-
pes velit eos fieri glorie neqz vidictaz
q̄rē cupiat s; oret p̄ salute sua. q̄ fit vt si
dent̄ dicat deo. bullas venie sue prestā
de h̄ns. dimitte nobis debita n̄ra sicut et
nos dimittim? debitorib? n̄ris. **D**onach?
Talia frequenter audiui volucer. **S**z
qualit̄ absqz mēdacio vel fictiōe potest
i multis tale aliq̄d agi non satis aptuz
ē. **E**sto nempe q̄ de p̄teritis opib? scrupuli
sint in cōscia nō idcirco reaz se iudicare
h; **E**st ei scrupul? vacillatio q̄dā
dubitatio vel formido cōsurgens ex ali-
q̄b? p̄iecturis debilibus et incertis. **A**li-
oquin si ex vehementibus argumentis
et p̄babiliorib? p̄ hac pte q̄ p̄ altera du-
bitatio cōsurgēt iam non scrupul? sol?
vel leuis trepidatio dici deberet s; mo-
ralis de trāsgressiōe certitudo. **D**ix? nō
neqz cautū videret si p̄t h̄mōi scrupu-
los consciā testificationem vel damna-
tionem ferret certam. **N**unq̄d interro-
gata ab hoibus vel acriter a seipsa men-
tiri sibi volens respondebit propter so-
los scrupulos se in veritate ream se cri-
miosam se damnandam existē? nōne ma-
gis i hoc casu de merito q̄ de p̄tō et.

Libri quarti de consolatione theologie

ita potius de saluatione q̄ de damnatione p̄sumit. Quo pacto fert igit̄ contra semetip̄am damnationis sniam? Augēt dubitationē apostoli dictū. **M**ihi inquit p̄ minimo ē vt a vobis iudicer vel ab humano die s̄ neq; me ip̄z diiudico qui tamen alibi se primum fateē int̄ peccatores. venit inquit de' saluos facere p̄tōres q̄rum prim' ego sum. Oro qualē ad ista responſionem aduena noster daret.

Volucer Qualē nimirū dat aposto- l' dum subdit ad preallegatū q̄dā verbum. q̄ me iudicat dñs ē z alibi **S**cio q̄ in me non habitat bonum. conformiter ad illud christi. **Q**ui ex p̄rijs loquit̄: mē dax est. **C**ertissima igit̄ non scrupulosa rōne tenere debet omnis homo viuens qm̄ sine gr̄a dei damnatus ē. quap̄opt̄ humiliet se homo quātū potuerit. sibi uileſcat. se deſciat. se conculcet ī recogita- tione ſua q̄ non haberet q̄ deo damnāti respōderet. quid obijceret dicēti. amice non facio tibi iniuriā. accipe q̄d tuū est et vade. **Q**uid ē at̄ illud tuū nisi peccatū/ nisi mendaciū? **L**egisti q̄ sanctus abbas agathon moriens fratrib' inter- rogantib' an timeret z an in operib' ſuis confideret: respondit. **I**n veritate ti- meo neq; confido in op̄ibus meis quo usq; venero ante deum. qm̄ alia sunt iudicia dei alia hoīm. **M**onachus. **T**o- tus crede mihi volucer horrore concu- tior totus merore tabesco. totus ī deſo- lationem et in quandā velut desperati- onem deſcior: hec audiens. nec quid de p̄teritis nec de futuris agaz scio. **V**olucer. **A**tuero german' tu' hac p̄sidera- tione sic vti nitit̄ vt inter tot p̄men- tia mundi mala. int̄ tot hostiles carnis ac demonis molestias p̄ ipsam dño pro- picio fortiorē aſurgē q̄rat in spem. solis- diorem p̄solationē. z in trāquilliori par- ce quiescere cui' rōnem z modū colloca- tio diei prioris exposuit. **M**onach'.

Memini. p̄ desperationē eī ad spem ve- nire docuisti. causant nihitominus ſcrupu- li tales inquietudinem mentis quaz fluctuare faciunt. a qua sicut musce mori- entes p̄dūt suauitatē odoris. i. deuotio- nis z amoris sentimentū. **E**nigilare dei

num p̄pellunt z exuscitare dilectam p̄- usq; ip̄a velit. **V**olucer. **A**ccipito cō- silium.

Secundū metz̄ iiii.

In q̄ docemur qualit̄ vti debeam' ſcru- pulis quētib' ex p̄teritis culpis

S tuū tabescit in te
Scrupulis exagitatū
Cor gemens z anxiatū

Perſta fortius in spe
Filijs ſuis quid obest
Prouida cura patris scit
Pane filiorū ſeruus
Et quandoq; cibatur
Sic cibo ſerui frequenter
Paru' veſcitur heres
Glorietur vt nequaquā

Et speret cor vtrinq;
Proximū solet iuuamen
Fieri contribulatis

Monne fluat' et p̄celle
Expurgant mare crebro
Parturit filiū mater

Sz non absq; dolore
Letus alacrisq; fiet
Morū ple beatus

Si memor dei recuſas
Pic solamen habere

Proſa tertia quarti

In qua fit iterū sermo sup̄ eadē re do- cendo q̄ serenatio conſciē p̄ ſentimēta deuota n̄ ē signū efficac̄ dīne gr̄e gratū facientis. **A**ddit̄ de mō se habēdi respec- tū ſcrupuloz̄ conſurgētium circa ea q̄ ſūt poſtēi' agēda. z qualis certitudo ſuf- ficat z vñ colligit̄

Monachus

Quod quis blandimenta mūdi ſu- paucrit. quis adimpleuerit pro- pheticū votū: letet̄ cor meū vt ti- meat nomē tuū! **Q**uis ad ſacrificiū ſalu- tis offerendū accedere preſumpſerit ſi fuerit alien' a dulcedie dei: ſi aruerit ſic̄ mons gelboe in q̄ nec ros deſup̄ refru- gerās nec pluuia rigās z ſecūdans ca- dat ſz ſit ſibi celum eneuz et terra ferrea deſerta z inaquoſa? **V**olucer. **V**oluer

Prosa tertia

rimos crede mihi sefellit nimia sentimē
toꝝ hmōi conq̄sitiō seu cupido. hoc in
tur lupinis et begardis. hoc in quibus/
dam deuotis non fm sciam expertū est
qui deliramēta cordis sui p dei sentimē
tis amplexantes turpiter errauerūt. **A**
lij frustra conati sunt ad nihil passiōabi
liter affici cum sentiret apostol⁹ aliaz le
gem repugnantē. **A**lij ita deo se voluer
rūt tradere q̄ omnia de⁹ ageret i eis: tm̄
mō passiue se habentibus. **A**lij p vno
nem apicis mentalis cum spūsāto tra
dunt haberi sciam mysticā de deo. Ita
tñ q̄ deus non apprehendat sub quacū
q̄ rōne vel entis vel veri vel boni. **S**
ab istis et a prioribus inquirūt vbi me
ritū erit si dilectionis voluntarie null⁹
habeat actus? **A**tnero qua rōne debeat
cor tuū medias inter scrupuloꝝ ac tēta
tionū agitationes se gerere te doceat ex
emplū palpabile. **E**t tunc naute quodaz
vasculo in quo sup cuspidem erectā li
brata ē ex tñsverso volubilis acus fer
rea. cui⁹ acies affecta ē p magnetē q̄ fit
vt in polum articū assidua sit sua dire
ctio. **N**on aliter cor affectū dei dilectiōe:
in fide et spe ferri conuenit i deū. **P**or
ro sicut ex motu vasis cōtinētis acum
agitat acus aliorū nunc dextrorsū nūc
sinistrorsū. redit tñ sp in id ipsum dum
quiescere sinūt. **C**onformit turbationē
aut vacillationē cor pati videt ex scru
pulosis motib⁹ mō p has mō p illas pas
sionū fluctuatiōes. maneat attamē diui
n⁹ amor firm⁹ saltim in habitu qd suffi
cit si non penit⁹ eiecerit ipm hō. **E**t ita
sufficit vt aliqs inueniat constātor resi
stē pētis. immo corp⁹ exponē martyrio.
carens actu talibus sentimentis q̄ ali⁹
abundant plen⁹ eis. **Q**uare pz signū istd
sensibilis suauitatis inefficacit arguere
charitatē dei si nō affuerit comites cha
ritatis signate p apostolum. **C**haritas
inquit patiens est: benigna ē cum reliqs
quas subiungit. **I**taq̄ si fides si spes si
cetere virtutes informes esse possūt dū
deest charitas effugiens a facie latentis
superbie cur non poterit hec expta sua
uitas? **G**ustas igit hanc suauitatem vtē
cum humilitate et gratiaz actiōe. gustu

cares fer in patiaz māfuetudie. attē dēs
q̄ aliqñ demon abuti naturalis bono te
neri cordis vt ē in mulieribus. sicut ecō
uerso pōt grā naturale bonū tale in ad
iutorū sui sumere vt vehemētiorz cre
brior inualescat spiritualis deuotio. **S**
dū surrepit supbia (quib⁹ ei non insidie
tur que vexare voluit apostolū?) tollit
hec par interior. reditq̄ colaphisatio tē
tationis custos hūilitatis. q̄ casu suffici
at grā dei. **N**ec more generatiōis prauē
et peruerse diuinū sibi deuotionis signū
querat. **M**onachus **E**cce relabimur
in id qd ab initio q̄situm est. qua ratiōe
poterit aliquis quicq̄ aggredi sub du
bio constitutus an agat recte si ex inter
riori conscientie motu sufficiens certi
tudo non habet? **P**eribit deniq̄ om̄is
ars distinguēdi veras a falsis immisso
nes pphetias aut reuelationes. **V**olu
cer. **H**abes sup hoc vltimo scripta nō
paucā pegrini nri. **P**rimū nō respectu
eoz que futura sunt: de preteritis q̄ppe
iā dixim⁹ sic obseruare conuenit vt non
reputet culpa vbi culpa non est. **A**lioq̄
causat erronea conscia p̄ quā si qdlibet
atretet fieri iā culpa ē si fluctuet anim⁹.
Preterea sub hac dubitatione velut ad
vtrumlibz nesciens quid actur⁹ sit consi
lium ē. vt nō agat. qm̄ exponet se disci
mini quo casu certum habeat q̄ peccat.
His igit quicq̄ securus agere. certus
sis illud esse bonū neq̄ virtuti contra
rium. **S**z refert qua certitudine. sufficit
nempe certitudo moralis qualē vocaui
mus vt vel non sis in peccato dñ facis
quod i te ē: aut saltē peccatum non in
curris nouum p temeritatem. **E**xempli
grā celebradi. orta ē ei ex diligētia tue p
paratiōis excusatio. **C**eterz moralis hec
certitudo p doctrinā calligit altero triū
mōꝝ. vnus puēit ex alteri⁹ auctoritate.
Alter ex ppria eruditiōe. **T**ertius ab ex
perimentalī p̄fuetudie. **S**ub pmo viuūt
incipientes z animales. **S**z scōd p̄ficien
tes et rōnales. sub tertio perfecti z sp̄ia
les. **C**onsonat p̄hs tradens tres hoīm
maneries ad doctrinam inueniri. **P**au
ci per seipsos dociles sunt ppter clarā
sue complexionis armoniam. **A**ddo vel
C iij

Libri quarti de consolatione theologie

aliam gratiam gratis datā qua faciliter agenda percipiunt. scripturas ut Aug⁹ intelligit. Multi per alios erudiunt recipientes ab eis intelligentiā scripturarum aut si nequeunt credunt saltē dicentibus et obediunt. Tertium genus desperatum ē ad doctrinam qui neque doceri possunt neque docentibus assentire volunt. quibus relictis (sē ei plus dyscholi quā multa ex brutis que per humanam domantur industriam. ut canes ut equi ut simice ut aues alię) fiat sermo de reliquis puta quod religionum instituendarū principalis causa fuit auctoritas regimīs cui magis obedientia prestaretur quā proprie rationi quā in plurimis dubia valde est. debilis. et incerta. Prevalere similiter habet hec auctoritas respectu iuniorū quorūlibet ad magistros. vel parētes. quoniam iudicium proprie rōnis vel nullum vel imperfectū habēt. hoc pythagore schola servabat. Sic iubet dominus dicens. Interroga patres tuos et dicent tibi. maiores tuos: et annuntiabunt tibi. Maiores intelligo qui multis experientijs eruditi sunt in agilibus humanis quorum iudicia tradit Aristoteli. esse recipientes rōnis principia propter multa vidisse. Extēditur hoc ad eos quod respectu diuinorum propter consuetudinem exercitatos habēt sensus quales iam in solitudine sibi viuē sufficientiunt. Superest sancte doctrine modus propositio nostro vicinior vñ sumit in agendis sufficiens et moralis certitudo. Datur modus iste nutritus quod ex studio. In perscrutatiōe diuinorum mandatorum qualem suadet sapiens. Que tibi precepit deus illa cogita sepe et in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Et iterum nihil dulcius quā respicere in mandatis dei. Hinc beatus dicit psalmista quod in lege dñi meditatur die ac nocte. cum ceteris absque numero cadentibus in hac sententiam. Itaque semel in scripturis suis locutus ē deus. et id ipsum ait Job. non repetet. quoniam sufficienter erudiunt et consulunt. tñ modo relegantur puro fideli et integro corde. Malinolis quidē et incredulis tenebrosior inde nascitur errorū caligo quos in hereticis olim ne

scio si amplius nostra hac etate: prospicuum fuit. quando cecutientes facti sunt multi circa fores principiorū moralium que sunt de primis impressiōibus nature. que rursus digito proprio scripsit deus in tabulis lapideis ad indelebile memoriam. repetens ea tertio per fidei traditionem in euāgelio. Itaque lugere plangere quod compellimur.

Tertium metrum iiii.

In quo loquitur quod precepta legis nature sunt etiam precepta fidei ac legis euāgelice. conquerendo de erroribus contingentibus circa ea.

Sigma quāuis pferat secū fides
Est a fonte tñ lucis origo sua
Per hanc sophie veritas recondita
Quam natura neque insinuasle patet
Reuelat ecce paruulis amans eos
Atque docens et cum simplicibus gradit
Sui superbis mente cordis clauditur.
Vult intellectus subsit ut omnis ei
Petitque sensus omnis ut se denegat
Debet homo totus obsequium dño
Par nempe bestiis peccādo factus est
Indiget hinc fidei subdē colla iugo
Ut ambulet vite vias nec offēdat
Pandit qualis sit finis habēdus ei
Precepta rursus inculcat prius data
Nā mos puerus obnubilarat ea
His ingredi vitam mandata conserua
Roborat hic decedē chris in alta leuās
Si primo per se nota precepta decem
Dens scelerata docet falsavel ambigua
In his fides fit obscurior plena
Meridie palpans amodo quid superest
Jesu benigne quid potest magis tuā
Exterius legem tradere ludibrio
Modos et regulas viuendi deinceps
Quos his euersis plebs tua suscipiet

Prosa quarta iiii

In qua loquitur incidenter de theologia et iuristis quales eē deberent et quales aliqui sunt. Concludendo quod in morali negotio non potest vniuersalis ars tradit quod proferre sufficiat certitudinem in particulari quilibet agibili quin consurgere possint scrupuli mentis inquietatus

Prosa quarta

Monachus

Hoc est voluerit quod stomachabat
nup mecum dum theologia est
terres unde fit quod nonnullos ex
theologis experimur in nullo meliores
utinam non deteriores ceteris hominibus
Voluerit. Nolo monache de aliena
vita theologorum. nec aliorum scrutator
esse vel censor curiosus. Hoc vnus cre
didi propter quod et locutus sum quod the
ologia non admixta fidei spei et charita
ti inflat et officit. quemadmodum de philo
sophia romanorum refert apostolus quoniam propter
ingratitude datam sunt super alios ho
mines in reprobum sensum. Causam reddit
quod cum agnouissent non sicut deum glorifica
uerunt. neque gratias egerunt. Ingratitude
nem homo maiorem esse in contemptu vel
abusu theologie quam phie nemo dubita
uerit. Propterea sicut apud Ciceronem
orator describitur quod est vir bonus dicendi pe
ritus. Ita theologum nominamus virum bonum
in sacris litteris eruditum. non quod er
uditione soli intellectus sed multo magis
affectus ut ea que per theologia intelligit
traducat per iugum ruminacionem in affectum
cordis et executionem operis quatinus sapia
fina nomen suum sapida sit in bonis suavi
ter et iocunde. in malis tristabiliter et acerbe.
alioquin tales instar. Vrie ferunt lras dam
nationis sue. dant aduersus semetipsos ex
ore proprio iudicium. plerumque inficiunt ex pro
picio vite que instruat verbo doctrine. Sacras
denique lras impudentius suis inquinatis
moribus et desiderijs subseruire compellunt
sensum a sanctis patribus traditum distortan
tes. immo sepe nescientes. nescia profecto
est per magna talium qui se theologie profes
sores iactant ita ut experiri stupor sit.
Ideo quippe theologia nesciunt quod se curi
alijs quotidie tradunt. Esto sciant. vi
des quemadmodum ratio dos hominum perclaris
sima vertit reprobis ad suam aliorum que
pernicie. Vnum quod quato melius tanto
furiolosos eos que ad sobrietatem ipso non
vturnt. reddit. non vini vitio sed potantibus
Dicta sint hec interim quatenus animo
tuo tristi mos gereret et solueret quo
facta. simul ut ea que de theologica con

solatio de scribimus qualiter et a quibus ac
cipienda sint vtiliter insinuarem. Con
fido in domino quod apud idiotas sollicitos de
salute sua in quibus est simplex fides. certa
spes. et suavis charitas insidebunt fructu
osius in animo theologicis sicut: ideo non
frustra sunt. que apud repletos lris gi
gnentibus scientiam illam quaz inflare
dicit apostolus. Oculum vero quis nesciat quantum
turbat aut excecatur istario. Sunt alij min
culpabiliter nescio minus tolerabiliter erran
tes que ex doctrina dum morale querunt
certitudine nullum lumen rationis mouet
ad assensum cuiusvis agibilis. tamen satis
est si dicere potuerit. Hoc scriptum est. hoc
talis doctor in lectura sua sensit. hoc ali
us ita posuit. similes aspicientibus verso
ad solem dorso splendorem eius in monti
bus quos ad aspectum solis nullus sufficit
ostendit. digito attollit. Cur ita. Quia
deorsum oculum mergere soliti sunt ubi
non aspiciunt sol nisi circumuolutus cali
gine. Plane. lucis natura nedum sensibili
lis sed intelligibilis ita se habet. ut quato lo
gius ab origine prendit eo fiat debilior
crassior et subobscurior. Propterea si
lumen intellectuale iugiter ad infima con
sideranda demergit grossescit et crasse
scit quodammodo ineptius reddit superio
ra quamuis lucidiora conspiceret. Sed
neque lumen veritatis accipiunt isti nisi
circumuolutum sit quadam veluti cali
gine traductionis humane. **M**onachus
Experimur id sepe quod dicis.
Sed quid proinde faciendum sit insi
nua. **V**oluerit. **M**onendi sunt ab
ingressu studij non ita figere solam in
constitutionibus suis retinendis. me
moriam ut plurimum mos est: quoniam exer
ceant intellectum: rationemque consulant:
ex quibus principijs vel moralibus vel the
ologicis originentur huiusmodi consti
tutiones. Ita enim fiet ut collustrentur
lumine primorum principiorum quod si vel
nolunt vel nequeunt credant illustratis.
Recogitent insuper prestantiam huma
ne conditionis que ad hoc condita est ut to
tum sensibilem mundum: que per sensum por
tas ingreditur imprimendo species suas.
atque simulacra: reducant in primum principium

Libri quarti de cōsolatiōe theologie

deū cū quadā simplicitate et puritate
Ita pcedēs a deo mūd^o sit eo cōtinue
vtilior in suis p^{ri}b^o q̄ longinuior p^{ri}t
in elemētis videre est et in solis lumie.
Rursus autē reddi spūalior magis ac
magis p opationē intellect^o agentis in
phantasmata corpalia Ex quibus elicit
sua virtute spēs itelligibiles simplices
et incorporeas Et sicut natum ex carne
sensuum caro erat suo mō sic qd nascit^o
ex itelligibili spū: spūs est Adeo q̄dez
vt non dubitauerit apostolus dicē Qui
adheret deo vnus spūs ē cum eo. Nec
opatio p̄cipue spectat ad eleuatos theo
logos exercitātes se ad theologiā mysti
cam q̄ per abnegationē tēdit in simpli
ficationē. vtz qn̄ venienduz ē ad agibi
lū tractationē: o3 rurs^o in inferiora re
spicienda descendē. Alioquin fallerent
isti modi ad p̄mos contrario si lumini
p̄ncipioz herēt adeo q̄ conclusionū
visionē ommitterēt. exemplo astrologi ca
dentis in foueā dñi ambulās respicit a/
stra Deniqz perfect^o erit q̄ studiosa circū
sp̄ctione versabit in vtroqz. hunc iuri
stam theologiū et cum theologo iuristā
iudicabo Quales fuerit p̄mi doctores
et quoz sentētis decretales decreta qz
compacte sunt ¶ **Donach** ¶ **R**aros af
fert etas n̄ra tales: cām scire desidero
¶ **Voluer** ¶ **P**auci tolerānt laborē stu
dij. in multis vel etas vel ingenium vel
sumptus nō suppetūt Euenit p̄terea q̄
mystica agar ancilla videns se peperisse
h3 cōtemptui saram dñam quā sterilem
existimat Rachel insup fortassis limpi
dos h̄ns oculos irridet aliqn̄ mordaci^o
sororis lye lippitudinē cū se mutuo in
re sorozio conueniat honorare. ipsā q̄z
agar imperio dñe sue subijci: dictatis qz
p̄ eā equū fuerat obedire Subinde per
pendis difficultatē infinitā quā h3 mo
rale negociū dñi p̄sequi queritur q̄ non
satis ē itelligere qd̄ verum sit et quid
rectū sicut cadit sub arte tradere. s3 par
ticulares circumstācias q̄ variabiles s̄t:
neqz sub arte neqz sub doctrina veniunt
¶ **C**ircumspicere necesse est statum in p̄
mis reipublice cum morib^o eam regen
sum si iuxta cōsiliū soceri moysi sunt vi

ri potentes timentes deū in quibus sit
veritas et qui oderint anariciam neqz
sit apud eos personarū acceptio nec in
constantia neqz deprauatum consilium
Alioquin non exibat ab eis iudiciū re
ctū quantuncunqz fuerit postulatum ni
si prouiderit ex alto de^o qui p̄ p̄eros p̄
iniquos p̄ bruta p̄ demones sepi^o exer
cuit iudicia iusta Quia in re thobias ore
diuino locut^o ē dum filio iussit consiliuz
sp̄ a patiēte p̄quirere. omni tpe benedic
deū et pete ab eo vt vias tuas dirigat et
oīa consilia tua in ipso p̄maneat. Que
sint autē consilia dei aperuit psalmista
loquens ei Consilium meum iustificati
ones tue. non ita tamen vt humanū cō
siliū deserat quod vtiqz debz existima
ri diuinum. si rite humiliter. si deuote. si
obedienter fuerit inquisitum Quale zel
lus feruidus et omnis genēaliter passio
vehemens solet nec petē nec petito vel
ingesto credere ¶ **Donach** ¶ **O**mitta
m^o deinceps ea loqui que sub eruditiōe
doctrinali non veniūt. neqz eī moralis
certitudo q̄ntū ex dictis colligo pōt s̄
vna regula tradi q̄ sufficiat in oīa casu
consciām agentis reddē securā se nō de
liquisse qd̄ ex euētū rerū p̄pendi sepius
solet. ¶ **Voluer** ¶ **P**ropterea constitu
te sunt in figura Tres ciuitates refugij
fides. spes. et charitas. continentes la
uacrum p̄nie et emunitatis asyliū quate
n^o pax cōturbata p̄ ea que se fecisse for
midat hō reformetur. que pax qualiter
obseruanda sit itelligē

Quartū metruz iiii

In q̄ docetur quomō pax mētis possit
aut debeat inueniri

PAltra pax summi mun^o opimū
Te voluntati sit bona t̄m
¶ **M**uncius defert missus ab alto
Nā male menti qualis erit pax?
Sternit lecto sorde repleto
Complet et spinis se vitioz
Qualiū turba dilaceratur
Tractet nūc istuc rursus et illuc
Dissidet secū se qz remordet.
Virib^o vanis oipotenti
Stulta guerrā dat more gigantuz

Prosa quinta

Pugnat e contra quodque creatur
Ius sui regis sedulo seruans.
Si placet fiat vera tibi pax
Ordinatus sit primitus omnis
Motus affectus nec vagus erret
Queritans extra posse quieto
Se frui mundo quod nequit esse
Paucis pertinet: non alienis
Litis se det sed nec habenas
Sensibus laxet. semper anhelet
Legis eterne iussa tenere.
Litteris sacris assiduus sit.
Quippe dat pacem zelus eorum
Pacis eterne pignus et arram

Prosa quinta et ultima libri quarti

In qua ponitur sub persona theologie gravis oratio consolatoria super casibus humanis nominatim illius qui tunc franciam commutrabatur. Concludendo supermodum consolationis theologie gradum in a preparatione ad martyrium

Monachus

Adueniat oro pax ista nobis. At uero nondum satis explicuisti que sit apud peregrinum nostrum consolatio specialis delinens enim in tanta confusibili rerum tempestate quale in florentissimo nuper francie regno. nominatim in celeberrima parisiensi ciuitate contigisse non prolixus ignorat et nos intuemur. **Volucer** Accipe super istis doctrinam theologie celitus immisse quas deinceps non me loqui putato. **Querens** o homo quod etate tua multi depereunt quod quod nouum accidit. hanc etas omnes mortuos suos quotidie recipit terra mille modis humanum genus. hos pestis. illos fames. alios gladii. multos naufragia. morbi. icedia. voragine absumunt. quippe terra sunt et terram reuertunt. **Mentebaris** o nequam dum **Eue** dicenti **Ne forte moriamur.** sicut uulsi: nequaquam. omnes ex tunc capitali supplicio adiudicati sunt. **Nil** refert quod prior. quod posterior securi mortis feriat. unum dabo tibi quod iure confitear esse timendum quod merito vel demerito uita iamque citis

sine desitura finiat apud iudicem deum. **Scio** mecum fateberis. interrogo te respondeat existimatio tua. **Mortuos** quos immatura violenta quod nece defles ereptos aut iusta causa perdidit aut iniusta? si iusta. cur inculpas iusticiam? **Cur** non letaris lauans manus tuas in sanguine peccatoris? **Si** iniusta. uide si sobrius est eos plangere quos pro iusticia morientes. **brothers** christi appellat? **Sed** dices potuerat iniusti uiuendo corrigi. iusti uero propter ad suam aliorum quod salutem superstitibus iustificari. **Quid** si sordidus sordidus adhuc si sue damnationis assidue penas auxisset? **Iustus** homo ut sepe fit excidisset a iusticia? **Partz** latius ista deductio. nonne variis sunt euentus belli? **Et** nunc istum nunc illum consumit gladius ut non glorie accindat ut discat quomodo non est fortium bellum dicit **Ecclesiastes** **Sed** ad altiora ascendere nostre rationes uolunt quod nihil casuale. nihil fortium tradunt deo. cuius consilia super filios hominum humana curiositas preprehendere per singula non presumat. **Attingamus** tamen aliqua qualia ex prophetis et historicis libris nostris fas est colligere. **Destruerunt** assyrii idolatre quidem sine deo hierusalem sanctam ciuitatem cum populo. **Quid** per **Isaiam** dicat dominus: audi **Ele** assur uirga furoris mei et baculus. ipse est in manu eorum mea indignatio. **Sequitur** **Ipse** autem non sic arbitrabit. et cor eius non ita estimabit. sed ad conterendum erit cor eius. **Ecce** quod de malos de populo suo: inquit quod non dubium fuisse quosdam innocentes: uoluit per lege deteriores affligere: quos appellat **virga** furoris sui. quibus obsequio deo blasphemum non credent. quod si tale aliquid operatur est modo de quod peccata hanc uita et mortis: in cuius conspectu non iustificabit omnis uiuus. **Nonne** frequenter in regimine reipublice cupiditas se putat caritatem? cum hec commune bonum. illa proprium commodum se inquit. **Esto** sit caritas quod si non adhibuit per sui suorumque custodia contra perditiosas insidias cautelam quale humana potest et exigit industria. **Quid** si bellarent aduersos infideles aut aduersus externos sui regis hostes et occubissent. felices eos in altera uita. nonne iudicares nec morte turpi functos?

Libri quarti de cōsolatiōe theologie

Quod si p̄ntem t̄m respicis vitam terreat apostolus. si in hac vita t̄m sperantes sumus miserabiliores sumus omnib⁹ hōib⁹. **Q**uis preterea nouit. si ascenderit ī aures dñi sabaoth clamor flagitiorū scelerū et abominationū qb⁹ vel populus vel rectores et nobiles vel vtriq; forsā peccauerāt q̄s tradidit de⁹ non in man⁹ infidelium vt alias plerūq; qñq; p wā dalos et gothos ⁊ hunos. aliqñ p alios nominatum p̄t spurcissimaz carnis corruptionem vt aliquibus reuelatio dixit **E**xposuit suos modo de⁹ cladib⁹ belloꝝ civilium vbi tumultuat⁹ populus cōtra nobiles immo sine lege sine ordie nobiles inter se cuz dissecatiōe mutua populoz se destruunt **P**unit crede mihi de⁹ occultiora sepe delicta per flagella patētia. alla etiam q̄ p contritum cor ⁊ humilitatum deleta p̄deꝝ fuerunt quo ad culpam repetit in penā. **H**inc fit vt aliq̄s p̄ntialit̄ bene viuentes aliqñ cōphēndat afflictio aut p̄ puo sicut putat delictō nouo grādiōꝝ punitio subsequatur quēadmodū cernē ē in corpis egritudinibus q̄ ad occasionem facilem oriri vident̄ aut recidiuū pati **S**ed da nullū neq; mō neq; antea precessisse demeritum virtus vel exerceat ad meritum vel ad premiū coronat̄ **A**dde q̄ mutat deus vt placet regna de gente in gentem. p̄t in iusticiis ⁊ varios dolos **N**abugodonosor mente captus testis est. testis troia. testis **R**oma. testis daniel de dissipatiōne monarchiarū quattuor principalium **H**z enim quelibz res in terris quandā sue durationis periodum atq; vicissitudini subiecta est. sit homo. sit domus. sit ciuitas. sit regnum. sit imperium. **D**uta uit preterea dñs sacerdotium **H**ely iux reuelationem **S**amueli factā **L**uius genus **S**aul exterminauit cum ciuitate sacerdotum in ore gladij. viros et mulieres puulos et lactētes **V**bi precor attē de vigilanter. **E**st enim p̄posito res act commoda. vide quis occasionem presterit proximam neci crudelissime sacerdotum ac virorū vestitorū ephor lineo cum mulieribus et puulis et lactentib⁹ et prorsus innocuis cū horrenda demo-

litiōe ciuitatis **N**onne legis q̄ declinauerat dauid ad achimelech sacerdotē sū pserat ī nēitate famis panes sanctos cū gladio goliad neuter istic culpabilis **E**t de dauid testis. **J**es⁹ in euāgelio **L**icet vs⁹ sit bona mente reuerse memorās executus est **N**ihilomin⁹ **S**aul irritatus malayoluntate destructionem quaz deivoluntas optima se facturam predixerat. **C**anitur in psalmis de deo. **C**onuertit cor eoz non dubiuz egyptioꝝ vt odiret populum suum ⁊ dolum facerent in seruos eius **C**onuertit intellige quia materiam odij et doli ministravit in multiplicatione hebreoz ⁊ in miraculorum p̄ **M**oysem ostensione. **Q**uocira facile p̄t eē fallax argumentuz **P**rouenerunt existius operatiōe scandala mortes. malaq; sine numero **E**git ergo talis culpabiliter. nihil enim tam bonum quo neq; tia peruersorum nequeat abuti. **E**xemplū in p̄tatione fidei p̄ martyres claret **E**t primo ī predicatione ch̄i q̄ nō venit pacē mittē in trā sed gladiū **C**ui⁹ ortus vtiq; diuinus tot innocentes p̄ herodē dedit neci **C**astigat pater filiū. medic⁹ egrotū ipsi se perimūt. nunquid aiget pater sup filio. medicus sup egrotopniā. q̄ mortis occasionē dedisse vili sunt. nō puto. **N**otaueris et in p̄nti re quēadmodū pugnauerūt filij israel tribus vicib⁹ contra beniamin ob vindictā pessimi sceleris in vxore leuite **C**ausa iusta erat et qd̄ fortasse miraberis. dederat deus ascensum pugnantib⁹ **U**icti sunt primo ⁊ itez scdo vsq; ad internerionem quinquaginta milium pugnatorū ex israel. **T**ertia pugna dedit eis purgatis et humiliatis victoriam vsq; ad omnimodam pene deletionem beniamitice tribus **N**ō discurras per plurima. scrutanti quippe scripturas meas occurrūt talia copiose quorum lectio viuax est et quasi malleus conterens petras **C**onso lationem deniq; faciens cōtra mortaliū casus inopinatos ⁊ qui iusta dei bonitate vident̄ indigni **S**i vident̄ ait **E**ccelestes calumnias egenorū ⁊ violēta iudicia. et subuerti iusticiam ī puincia. non mireris super hoc negocio qm̄ excelso

Prosa quinta

excellior alius est **E**t insup vniuerse ter
re rex imperat seruienti. ⁊ ita imperat
vt seruiant sibi etiam nescientes etiam
repugnantes ⁊ odientes vt demones;
Nis nullū ex amicis p̄dē. vis eos possi
dere trāquille. omnes in deo dilex̄is.
suā vitā. suā gloriā. suas diuitias in eo
reconditas habe. vtiq; sicut non p̄ditur
de⁹ sic amicos cū suā vitā gloriā diuitijs
sp̄ et vbiq; possidebis. **C**eterū nemo de
sperauerit de te iesu bone qm̄ cū iratus
fueris: mie recordaberis. **T**u p̄ tēpe
statē tranquillū facis. **T**u rempublicam
p̄ varias agitatioes purificare scis. ve/
lut ex actione mutua elem̄torū nobilio
ra gignis mixta. **A**pud te sūt innumera
biles modi purgationis et saluationis
electorū. vn̄ p̄ ignominia mortis q̄ libe
rat etiam a purgatorijs supplicijs. alius
p̄ ablationē totalē t̄paliū cū corpore vn̄
laqueus p̄terit̄ oīm debitorū. q̄rū for/
tassis alio modo non erat bene possibi
lis solutio. **A**lij forsitan egerūt tepide ne
gligent̄ cāz vel iusticie publice vel legi.
diuine aut circumstātiā culpabiles ha/
buit sua prosecutio. oīa mors abolē po
tuit eo efficacius q̄ p̄tūmēl̄ illata ē cat
ruitq; sepulcro. **T**alia q̄s oīa dinumer̄?
Audebo sublimi⁹ vocē attollere plenā
consolatiois sancte. **I**taq; desolationū
oīm q̄s furor hostilis opat̄ ē p̄tū conq̄
reris iterrogo qualis assignatur causa?
Si libido dominādī regendi q̄: si vidi/
tē zelus effer⁹. si diuitiarū vel opū exe
crāda fames. si tituli fortassis alij nō mi
nus scelerati sacrilegi nephandiq;. **F**eli
ces oro nonne sunt q̄ virtuosus animis
obsistē conati sunt q̄uis in oculis hoīz
supari. **A**uctores vero tāto infeliciores
q̄nto nihil infelicius impunita licētia et
p̄speritate peccātū qualius miserearis
velim p̄ sua cōuersiōe salute q̄s depre
cans. **Q**u si cā iuxta quorundā impuden
tiā (q̄ se de p̄ticia dānat) assignet̄ defē
sio catholice veritatis. vitia querens et
errores corrigere. ⁊ hoc corā iudice le/
gitimo nūc ordinario nūc sup̄mo. qd̄ ifi
dent̄ affirmaueriz bt̄s esse mortuos q̄
p̄ lege dei sui certauerint vsq; ad mor/
tē exēplo tot martyz. **Q**uid stupes qd̄

me respic. ⁊ nolito mirari. si h̄z quotidie
martyres suos mund⁹ si caro si diabol⁹
cur non habeat suos ch̄s? **H**ic aposto
l⁹ **O**portet hereses esse vt qui p̄bati sūt
manifesti sūt. **Q**uomodo manifesti? pla
ne in bonum si legem dei defenderint
strennue. sed prorsus in maluz si vel ma
ligne impugnauerint aut impugnan/
tibus fauerint impudent̄ subdole neq̄t̄
subuertēdo vel negādo iusticiam. **T**a/
les dixeris scandalorum causam omnī
um qualem egerunt in alios persequen
tes aliquos vsq; ad coronam martyrij.
Quo pacto inquires? **R**espondeo non/
ne martyrij causa fuit vt pro ch̄o. pro
veritate. pro iusticia. pro vitiorū redar/
gutione mors vnde cunq; tolerat̄? **A**t/
tende que causa reddiderit ip̄m **A**bel p̄/
mū martyre in lege nature. **H**ec nimiz
q̄ in odium iusticie religiose qua sacrifi
cium obrulerat deo placabile. **C**ayn frat̄
eū nihil tale cogitantem egredientē in
agrum insidiosē peremit. **V**ides quo pa
cto fit aliquis martyz etiam dum igno/
rat. **O**mitto de septem fratribus macha
beis in lege scripta qui non ob aliam
causam q̄ ne legem in porcine carnis
esu violarent atrocissime necati sunt.
Non loquar de **J**ohanne baptista qui
legis vtriusq; moȳsi et ch̄isti limes q̄/
dam fuit cuius martyrijz aliam non in
uenitur causam habuisse nisi redargu/
tionem publici incestus. **T**homas can/
tuariensis ob defensionem ecclesiastice
libertatis. **L**codogarius ob zelum do/
mus francie contra **E**broynum **A**gha/
thes **A**gnes et **L**ucia propter fidem
castitatis glorioso celebrantur marty/
rio. **E**t ita de plurimis quorum exem/
plis perspicuum fit omnem hominem
qui perimitur odio iusticie et veritatis.
dum sectatur illam prosequitur aut de/
fendit insignitur apud deum vero titū
lo martyrij qualecunq; fuerit apud ho
mines iudicium. **Q**uid si plus aliquid
addiderim **I**nnocentes quidez deus
considero quos esse martyres nullus q̄
fidez habet eccie dubitauit. **S**ed que ra
tio martyrij nunquid alia dabit̄ q̄ odi
uz ch̄isti ex ambitioe regnādī pueniēs

Libri quarti de cōsolatiōe theologie

Ubi rursus colligit hec regula q̄ infātes aut pueri quanto magis prouectiores quos in odium christianorum seu christi vel sue legis perimunt infideles. iudei. saraceni. vel pagani. aut aliqui nomine tenus christiani: hereticantes apostateq; facti aut in tyrānidis rabiez versī tales martyrio coronantur etiam mortis timidi. precipue si non alius criminis obex inest actu. **N**ec insideāt aīo tuo si absq; fictione meus es discipul⁹. **N**ec mentis perturbaciones radicitus euellant qm̄ altior. securior. salubrior. religiosior. et gloriosior. non est altera cōsolatio ad quā prouehere possit doctrina mee legis q̄ martyrij tolerantia. per q̄ deletur in pprio sanguine quelibz culpa simul et pena vt p̄tinus homo liber et expeditus euolet in celum vbi statū habet oīm bonorū aggregatiōe perfectū

Volucer **A**ctenus o monache theologia locuta sit. nos ex sua n̄ra q̄ collo cutione breuiter epilogantes sumamus hoc compendiosum in omni tribulatione solamen vt toto corde suspiremus leuantes oculos in celum ⁊ dicentes. **D**eus ē pater miarum et totius cōsolatiōnis in cuius miseratione sperandum ē cuius se voluntati conformandum ē. a quo est virtus paciētie. in quo ē serenatio conscie. **N**os interim trahere conemur in affectuz quod sub quadriduo disserimus per intellectū. **M**onachus **F**iat ita precor et pax dei que exuperat omnem sensum corda et intelligentias nostras custodiat in charitate dei et paciētia christi vt per paciētiā et cōsolationem scripturarum spem habeam⁹. **A**men.

ExPLICIT tractatus de cōsolatione theologie venerabilis patris et magistri **J**ohannis **G**erson cancellarij parisiensis professoris in sacra pagina eximij.

Impressus p̄ me **J**ohāne **K**oelhoff de **L**ubæk **C**olonie ciuem Anno salutis **M**.cccc.lxxxviii.

K. R. 400

